

Universitetet
i Stavanger

DET HUMANISTISKE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Master i lesevitenskap	Vårsemesteret, 2013 Åpen
Forfatter: Birger Bekkeheien (signatur forfatter)
Veileder: Benedikt Jager	
Tittel på masteroppgaven: De eksemplariske. Bruken av eksempel i Arbeiderpartiets politiske diskurs. Engelsk tittel: The use of the rhetoric example in political discourse.	
Emneord: Det retoriske eksempel, Arbeiderpartiet, politiske tekster.	Sidetall: 92 + vedlegg/annet: 19 Stavanger, 16. mai, 2013

Forord

Nå når denne oppgava er ferdig, ønsker jeg å rette en stor takk veileder Bendikt Jager ved UiS for tålmodighet, presis veiledning og friske råd. Jeg må også få takke Bjørn Kvalsvik Nicolaysen for gode råd som gjorde at jeg fant veien til gode tekster om det retoriske eksempelet. Alle medstudenter fortjener også en takk, og et klapp på skulderen for vel utført arbeid!

Den aller største takken går selvsagt til min kjære Anne Mette som har støttet og oppmuntret gjennom hele tida med oppgaveskriving. Tusen takk!

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Innledning	5
Tema for denne oppgava	5
Problemstilling	7
Hvorfor denne problemstillinga?	8
Presentasjon av retorikken	9
Presentasjon av det retoriske eksempelet	13
Avklaring av begreper	15
Integrering	15
Innvandrere	16
Diskurs	17
Videre gang i oppgaven	17
Teori	19
Aristoteles - Retorikk	19
Aristoteles – bevis og appellformer	19
Aristoteles om eksempel og enthymem	21
De tre talesjangrene	24
Den retoriske situasjon	26
Retorikk – det overordnede syn i denne oppgava	29
Eksempelet	32
Exemplum og parådeigma	32
Larry Scanlon og eksempelet	33
John D. Lyons og eksempelet	34
Syv karakteristikk av eksempelet	35
Persuasio	39
Metodisk tilnærming	41
Diskurer	41
Analyse av materialet	42
Hvorfor dette materialet?	43
Tekstutvalg:	47
Den norske modellen	47
Mangfold og muligheter	48
Jonas Gahr Støre – Tale ved gjenresing av monumentet over Trygve Lie	48
Jens Stoltenbergs tale til landsstyret 20. september 2007	48
Helga Pedersens tale til landstyret 28. mars 2008	49
Martin Henriksens tale til landsmøtet 20. april 2009	49
Knut Storbergets 17. maitale i Torrevieja (Spania)	49
Hadia Tajiks tale til landsmøtet 19. april 2009	50
Hadia Tajik - Portrettintervju i Dagsavisen 26. januar 2013	50
Analyse	51
Den norske modellen	51
Mangfold og muligheter	53
Groruddalen som illustrerende eksempel	54

Trygve Lie som eksempel.....	56
Minnestedet Trygve Lie – eksempel og autoritet.....	57
Minnested – materialisering av moralsk budskap.....	58
Joans Gahr Støres aktualisering av Trygve Lies minne.....	59
Oppsummerende om Lie.....	62
Et større vi.....	64
Stoltenbergs tale til landsstyret 20. september 2007.....	65
Historiske eksempler –.....	65
Innvandrerne i eksempelet.....	67
En ny klasse?.....	68
Integrerte innvandrere som forbilder.....	71
Helga Pedersens tale til landstyret 28. mars 2008.....	72
Igor – den integrerte innvandreren.....	72
Integrering i et idealsamfunn anno 2020.....	73
Igor i idealsamfunnet.....	74
Mangfoldet i sosialdemokratiet anno 2020.....	74
Sosialdemokratiet 2008 vs. sosialdemokratiet 2020 = dystopi vs. utopi?.....	75
Martin Henriksens landsmøtetale 20.04.2009.....	77
Henriksen og innvanderjenta som forbilder.....	79
Knut Storbergets tale 17. mai er en internasjonal dag.....	80
17. mai i Norges sørligste provins.....	80
Ali feirer 17. mai i Oslo.....	82
Mønstersamfunnet blir utfordret av eksempelet.....	83
Sitat og eksempel.....	85
Mot-eksempelet.....	86
Hadia Tajik.....	86
Hadia Tajiks tale til landsmøtet 19. april 2009.....	86
Portrettintervju i Dagsavisen 26. januar 2013.....	88
Avslutning.....	92
Analyse av eksempler som tilnærming til politiske tekster.....	92
Roller i integreringsprosessen.....	94
Litteraturliste.....	97
Sammendrag.....	103
Vedlegg.....	104
Den norske modellen.....	104
Jonas Gahr Støre – Tale ved gjenreising av monumentet over Trygve Lie.....	104
Jens Stoltenbergs tale landsstyret 20. september 2007.....	106
Helga Pedersens tale til landsstyret 28. mars 2008.....	111
Martin Henriksens tale til landsmøtet 20. april 2009.....	116
Knut Storbergets 17. maitale i Torreveija (Spania).....	117
Hadia Tajiks tale til landsmøtet 19. april 2009.....	121
Jens Stoltenbergs på slottsplassen – presentasjon av Hadia Tajik som statsråd.....	121

Innledning

Tema for denne oppgava

Jeg skal i dag snakke om en av de viktigste utfordringene vi står overfor som parti og nasjon. Hvordan vi møter de som kommer til landet vårt. De som kommer hit og som skal bli her. Og de som kommer hit og som ikke skal bli værende. I denne debatten møter vi noen av vår bevegelses grunnprinsipper. Det handler om internasjonal solidaritet, men også om vår tro på det velkjente budskapet "gjør din plikt, krev din rett." Ikke noe sted er bedre egnet for å ta opp store spørsmål enn et møte i Oslo Arbeiderparti, her i denne salen. (Stoltenberg 2010)

Sitatet over er hentet fra innledningen til en tale Jens Stoltenberg holdt for Oslo Arbeiderpartis representantskap 4. mai 2010. Tema for talen er innvandring og integrering, og hvilke utfordringer og endringer samfunnet står overfor med tanke på disse spørsmålene. For å illustrere hvordan situasjonen har utviklet seg, viser Stoltenberg til en hendelse som fant sted i forbindelse med åpningen av Oslos andre kinarestaurant. Året er 1969, og Dagbladets utsendte stiller følgende spørsmål: "Er det behov for en ny kinesisk restaurant når man har en fra før i Oslo?" (ibid.) Stoltenberg viser så til at ingen har tall på hvor mange kinarestauranter det er i Oslo i dag, men at han vet at Norge er "et annet samfunn nå enn på 60-tallet" (ibid.).

Stoltenberg har her presentert hele temaet for denne oppgava, men jeg regner med det kreves en forklaring før dette trer klart frem for leseren.

Talen til statsministeren handler om innvandring og integrering, noe som også er sentralt i denne oppgava. Jeg har også valgt å se nærmere på hvordan eksempler blir brukt i politiske tekster, og det er akkurat det Stoltenberg gjør her; han tar i bruk fremveksten av kinarestauranter i Oslo fra 1969 til 2010 for å vise hvordan innvadring har påvirket det norske samfunnet. En kan kanskje tenke at dette ikke var et veldig illustrerende eksempel, eller at det ikke setter fokus på viktige utfordringer knyttet til innvadring eller integrering, men det er nettopp det som er av interesse her. Å ta i bruk et eksempel for å illustrere hvilke konsekvenser innvandring har på det norske samfunn, vil ofte innebære at en bare viser til en liten del av hva fenomenet innebærer. Mange nordmenn besøker kinarestauranter jevnlig, og enda flere har en eller annen gang besøkt en. Slike restauranter representerer ikke noe ukjent for majoriteten av nordmenn, og kinesisk mat går kanskje ikke lenger under betegnelsen

eksotisk mat. Så hva viser Stoltenbergs eksempel oss? Jo, at innvandring fører til endringer, men at disse ikke ser ut til å utfordre majoriteten. Vi får fortsatt tak i kjøttkaker, om vi ikke foretrekker kinesisk mat

I Norge er *innvandring* et fenomen som er eldre enn selve ordet, men vi vet at det i alle fall er i regelmessig bruk fra 1900-tallet (Kjeldstadli 2003: 393). Både det sammensatte ordet og fenomenet *integreringspolitikk* er av nyere dato, og det er ikke slik innvandring og integrering alltid har fulgt hverandre. Tanken om en integreringspolitikk trer frem på 1970-tallet, men uten at *innholdet* i denne politikken på noen som helst måte blir satt en gang for alle. I denne oppgava er innholdet i Arbeiderpartiets integreringspolitikk sett nærmere på. På samme tid vil også eksempelbruk være et sentralt tema. Som vi så tar Stoltenberg i bruk et eksempel for å tydeliggjøre hvilke endringer innvandring fører med seg i samfunnet. Om vi syns eksempelet gir et korrekt og tydelig bilde av endringer innvandring fører med seg, lar vi ligge i første omgang. I denne oppgava er hovedtema bruken av eksempel i politiske tekster, men for å vise til bakgrunnen for et av de eksemplene som blir grundigst behandlet her, ser vi litt nærmere på Stoltenbergs tale.

I den viser nemlig Stoltenberg til at Arbeiderpartiet har "[...] nedsatt et integreringsutvalg som skal jobbe fram til neste landsmøte med å lage en egen platform (sic) for integreringspolitikken" (ibid.). Dette utvalget ble ledet av Jonas Gahr Støre, og det ferdige dokumentet som ble utarbeidet i forbindelse med utvalgets arbeid, ble presentert på partiets landsmøte 10. april 2011 med tittelen *Mangfold og muligheter* (2011). I dette dokumentet finner vi Arbeiderpartiets overordnede mål for integreringspolitikken:

Integreringspolitikkenes mål, bygget på et avklart samfunnsfundament, er å utvikle et større norsk "vi" som sikrer at flere opplever tilhørighet, at vi alle, med våre identiteter kan si; jeg er den del av "vi" i Norge¹ (Arbeiderpartiet 2011)

Den utfordringen Arbeiderpartiet mente de sto overfor i 2010, er tilstede også i dag; 1. januar 2013 var det i følge Statistisk sentralbyrå (SSB) 710 465 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre² i Norge. Dette utgjør da 14,1 prosent av totalbefolkningen (SSB 2013).

¹ Kursivert i dokumentet

² Definisjoner vil bli drøftet senere i innledningen, men her er følgende definisjon brukt av SSB: "Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge. Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet" (SSB 2013)

Integrering handler i en eller annen form om hvordan denne gruppa skal innlemmes i arbeidslivet og samfunnet. En kan nok hevde at dette er en meget generell og upresis definisjon, men spørsmålet er om det er mulig å være så mye mer presis før uenigheten melder seg. Ser vi på sitatet over, som er Arbeiderpartiets overordnede mål for integreringen, blir det naturlig å spørre hva som menes med et *større vi*, for det er innholdet i dette som forteller oss om hva som er Arbeiderpartiets syn på integrering.

Knut Kjeldstadli skriver i *Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid 1940-2000* (2000) at "[d]et offisielle politiske målet i Norge er integrering" (Kjeldstadli 2003: 407). Videre skriver han: "Med dette menes *vanligvis*³ at en person eller en gruppe har beholdt sin egen identitet og syn på verden, men samtidig fungerer innafor helheten sammen med andre" (ibid.). Vanligvis. For det finnes ikke en politisk enighet om hva integrering er, eller enighet om hvilke tiltak som fører til best integrering. Både Kjeldstadli og Grete Brochmann viser til at kritikere av norsk integreringspolitikk hevder at det heller er snakk om *assimilering* enn integrering (Kjeldstadli 2003⁴ og Brochmann 2006). Med det menes at innvandrere skal bli mest mulig lik majoriteten, og det kan da gå på bekostning av egen identitet og kultur. Brochmann viser til at dette er "[...] et sterkt kontroversielt landskap" (Brochmann 2006: 44), og det faktum at begrepsbruk er varierende og uklar er ikke med på å gjøre diskusjonen enklere.

Problemstilling

Denne oppgava skriver seg inn i den diskusjonen som er skissert over, i og med at den på et overordnet nivå alltid handler om Arbeiderpartiets integreringspolitikk. Mitt hovedfokus er likevel ikke begrepet integrering i seg selv, men heller Arbeiderpartiets bruk av eksempler i spørsmål knyttet til integrering. Dette har gitt følgende problemstilling:

Hvordan fungerer det retoriske eksempelet i Arbeiderpartiets politiske tekster?

For å finne svar på dette vil jeg analysere et utvalg av eksempler som er brukt i forbindelse med integreringspolitiske spørsmål. Felles for eksemplene i min analyse er at de alle er konstruert og tatt i bruk av Arbeiderpartiet, og at de er brukt i en integreringspolitisk sammenheng. Jeg vil også se på hvordan Arbeiderpartiet i eksempelebruken fordeler roller i,

³ Min kursivering

⁴ Se også kap. 4 (s.105-127) Kjeldstadli 2008 for mer om denne diskusjonen

og om eksemplene presenterer en norm for integrasjonsprosessen. Dette gir meg disse spørsmålene:

- a) Hvilken oppfatning av Arbeiderpartiet og innvandrere viser seg i rollefordelingen gitt i eksemplene?
- b) Presenterer eksemplene en norm i form av mønster eller forbilder for integreringsprosessen? Hva er eventuelt denne normen?

Med denne problemstillinga ønsker jeg i hovedsak å sette fokus på to ting. For det første ønsker jeg å belyse bruken av det retoriske eksempelet i politiske tekster. Dette er et mye brukt retorisk virkemiddel som jeg mener fortjener mer fokus enn det har fått til nå. Med dette vil jeg undersøke om det å analysere bruken av eksempler er egnet som en tilnærming til politiske tekster.

For det andre ønsker jeg å se på hvordan ulike roller i integreringsprosessen fremstilles i selve eksempelbruken. Hvilke roller og hvilket ansvar gis til Arbeiderpartiet og innvandrerne i integreringsprosessen?

Hvorfor denne problemstillinga?

For meg omfavner denne problemstillinga noe av det jeg mener er et av lesevitenskapens viktigste spørsmål: Hvordan er språket med å forme samfunnet og vår bevissthet? Dette er et stort spørsmål, men studiet har vist at det alltid er et viktig spørsmål. ”Poetry is something which is done to us, not just said to us” (Eagleton 2007: 21) skriver Terry Eagleton I *How to Read a Poem*. Selv om Eagleton her snakker spesifikt om poesi, er dette en innsikt vi kan ta med oss over til andre felt. Dikt, handlelister, romaner, lovverk, politiske taler, aviser, samtaler, tidstabeller – alt dette griper inn i vår bevissthet. Lesevitenskapen gir innsikt i disse prosessene, og på samme tid viser den hvordan dette kan studeres. Når jeg retter fokus på tekstbruk i integreringspolitikken, er det med ønske om å vise at denne tekstbruken både presenterer og griper inn i en forståelse av en gruppe mennesker i samfunnet.

Arbeiderpartiet har siden 1927 har Arbeiderpartiet vært Norges største parti ved alle påfølgende stortingsvalg. Det er også det partiet som i etterkrigstida samlet sett har vært mest i

posisjon. Denne unike posisjonen har gjort at Arbeiderpartiet har preget norsk politikk i stor grad, og av den grunn mener jeg det er av interesse å se nærmere på den partiets integreringspolitikk slik jeg har valgt å gjøre det her. Det er ikke overraskende at Arbeiderpartiet fremstiller seg selv som et parti med en ansvarlig innvandrings- og integreringspolitikk. Når jeg viser til rolle tenker jeg at det er interessant å se hvordan partiet mener de fyller denne rollen.

De første tankene om tema til denne oppgava kom som et ønske om å se nærmere på Arbeiderpartiets innvandrings- og integreringspolitikk, og tanken var at dette skulle ses nærmere på ved en retorisk analyse. Utfordringen var likevel å finne en tilnærming til dette temaet som ikke ble for vid og som kunne klare å løfte oppgava til å bli noe mer enn en kommentar over Arbeiderpartiets politikk. I første omgang så jeg nærmere på Arbeiderpartiets ulike partiprogrammer, men disse tekstene var ikke godt egnet til en retorisk analyse. Da jeg begynte å se på politiske taler, observerte jeg at det flere ganger ble tatt i bruk eksempler på det som fremsto som godt integrerte innvandrere, og dette var med på å spisse søkene etter aktuell teori og litteratur. Jeg fant frem til artikkelen *Autoritet og eksempel* (Kjus et al. 2011), en artikkel som ble en døråpner å mange måter. For det første viser den hvordan eksempelet kan være gjenstand for en retorisk analyse. For det andre viste den til relevant teori som ble nyttig for videre lesing om det retoriske eksempelet, henholdsvis Larry Scanlons *Narrative, Authority, and Power. The Medieval Exemplum and the Chaucerian Tradition* (1994) og John D. Lyons' *Exemplum. The Rhetoric of Example in Early Modern France and Italy* (1989). Før jeg går nærmere inn på det retoriske eksempelet, vil jeg kort presentere den retoriske tradisjon.

Presentasjon av retorikken

Selv om det først og fremst er bruken av det retoriske eksempelet som er fokus i denne oppgava, ser jeg det likevel som naturlig å presentere eksempelet i en retorisk sammenheng, altså ikke løsrive det helt fra disiplinen det er en del av. Dersom en viser til det retoriske eksempelet, vil det være naturlig å si noe om hva retorikk er. Retorikken har røtter tilbake til antikken, og opp gjennom historien har den utviklet seg i ulike retninger og blitt et veldig bredt fag. Selv om mange vil si seg enige om at retorikk handler om kommunikasjon i en eller annen form, er definisjonene mange. Charlotte Jørgensen mener at det ikke er "[...] helt forkert at si at der er like så mange retorikdefinisjoner som der er retorikbøker" (Jørgensen

2011: 12). Hvilket håp gir dette for en ryddig diskusjon om faget? Min tilnærming til dette blir å argumentere for det synet på retorikk jeg kommer til å ha i denne oppgava. Ved å gjøre dette plasserer jeg meg i den faglige tradisjonen og viser forhåpentligvis et tydelig standpunkt som blir klart for leseren.

For å tenke oss et totalt fravær av retorikk, mener Jan Lindhardt at vi må se for oss at mennesket på et tidspunkt "[...] har haft et ubevidst, umiddelbart forhold til sig selv og sit sprog, således at det ureflekteret har modtaget alt, hvad sproget giver, som virkelighedsbeskrivelse, uden at få øje på, at erkendelsen overrækkes os gennem et sprog [...]" (Lindhardt 1987: 26). I det mennesket oppdager at vi kan "tale om at man taler" (ibid.), får mennesket et metaspråk og blir i følge Lindhardt *metodebevisst*. Sofistene Korax og Teisias tok i bruk denne innsikten, og regnes ofte som de første teoretikerne i faget⁵. Også Hippias fra Elis (ca. 400 f.Kr), Protagoras (490-ca. 420 f.Kr) og Georgias (ca. 490-ca. 385 f.Kr) regnes som sofister, og de drev med undervisning i overtalelse og argumentasjon. Sofistenes kjennetegnes ved sitt fokus på ordets virkning via veltalenhet og at en sak alltid har mer enn en side. Platon var en av dem som lot seg provosere over dette, fordi det blant annet gikk i mot hans idélære. Han kritiserte blant annet sofistene for å ta betalt for å undervise i retorikk og andre fag. Sofistene sto også for en lære som skilte seg fra Platons idélære og hans fokus på kroppen og erkjennelsen som hindre i vår søken etter kunnskap og god moral. Sofistene hadde en annen tilnærming til hva som for eksempel var god moral: Det som var moralsk riktig var det som man på det gitte tidspunktet diskuterte seg frem til. Dette var tydelig i strid med Platons idélære der selve ideen om den gode moral er det eneste riktige.

Etter Aristoteles, elev av Platon, har vi bevart den eldste lærebok i faget: *Retorikk*. Definisjoner og begreper i dette verket har fått en særlig stor plass i retorikkfaget, og er en del av retorikkfaget også i dag. Aristoteles tar på mange måter et oppgjør med Platon, særlig når han viser til at de to bevisene han mener vi har til rådighet når vi vil overtale andre, enthymemet og eksempelet, har den egenskapen at de handler "om noe som oftest også kan forholde seg annerledes" (Aristoteles 2006: 30). Ut fra dette blir det vanskelig å se for seg at retorikk kan være kommunikasjon der sannheter og virkeligheten blir forsøkt videreformidlet til en mottaker. Mer nærliggende vil det være å fokusere på at det vi kommuniserer er vår oppfatning av verden, og da er det viktig å huske at allerede denne er en tolkning.

⁵ Se Jan Lindhardt 1987 s. 26 ff. og Jens E. Kjeldsen 2009 s. 28-31

Etter Aristoteles bør vi nevne Cicero (106-43 f.Kr) og Quintilian (ca. 35-ca. 100). Begge disse to plasseres innenfor den romerske retorikken, men der Cicero lever i republikansk tid, lever Quintilian i en tid der republikken er avløst av keiserens enevelde (Lindhardt 1987: 32-36)⁶. Begge legger likevel stor vekt på at det gode menneske "[...] var ein som gjorde staten [...] gode tenester" (Nicolaysen 1997: 527). Av dette følger også at taleren, som lærer opp mennesket, må være et godt menneske. For Quintilian er en taler det samme som en god mann: "Nokre seier at også vonde menneske kan kallast talarar, medan andre, og dei sluttar vi oss til, hevdar at dette namnet og denne kunsten som vi snakkar om, einast kan tilskrivast gode menn" (Quintilian 2004: 139). Også Cicero trekker på sin side frem hvilke kvaliteter han ser etter hos en potensiell taler: "Han må ha ei viss bokleg danning, han må ha lytta til noko og lese ein del [...]" (Cicero 2012: 117). Dersom disse, og andre kvaliteter som stemmebruk, sømmelighet og fysisk styrke er å finne, vil Cicero trygle (sic) personen om å tale; "Så mykje glans hevdar eg for min del at ein framifrå talar kastar over heile samfunnet, dersom han då i tillegg er ein heiderleg mann" (ibid.).

Disse tankene om at den gode taler tjener staten med sine talegaver, er problematiske på mange måter. For det første tas det for gitt at staten alltid skal prises, kritikk av staten ser ikke ut til å ha noen plass. For det andre vil nok de fleste i dag se at det blir problematisk å bli enige om en definisjon på gode og ikke gode mennesker. I dag har kritikk av autoriteter og makthavere en selvsagt plass i samfunnet⁷, og slike ytringer vil også være forsvart av ytringsfriheten. Charlotte Jørgensen peker på at grunnlaget for retorikkfaget alltid har vært at "*sprog er handling*, og at retorisk diskurs er menneskers mulighet for at gribe ind i virkeligheden og præge sin omverden" (Jørgensen 2011: 28). Dette er et grunnleggende syn også i denne oppgava, og menneskets mulighet til å prege sin omverden må ses på som grunnleggende positiv og som en forutsetning for demokratiet.

Fra tidlig middelalder var det Augustins (354-430) lærebok *De doctrina christiana*. I denne boka viser Augustin hvordan kristne kan ta i bruk retorikken for å spre det kristne budskap. I tillegg til denne boka, var det bare Ciceros *De inventione* og *Retorikk til Herennius*⁸ som var

⁶ Se også *Roma: Retorikken under republikk og despoti* (Nicolaysen 1997: 523-535)

⁷ I totalitære stater og samfunn er ikke dette en selvfølge, men det illustrerer mer poenget enn å undergrave det.

⁸ Dette er en klassisk lærebok i retorikk med ukjent forfatter. En trodde lenge denne var forfattet av Cicero.

tilgjengelige i tidlig middelalder. Dette, skriver Hanne Roer, la grunnlaget for Ciceros innflytelse på europeisk skolevesen og kultur (Roer 2011: 48). Med kristendommens dominans i tida som fulgte, ble retorikken redusert til et redskapsfag for troen.

I forordet til den norske oversettelsen av Quintilians *Institutio Oratoria* (2004), skriver Georg Johannesen at Quintilians verker gjennom to tusen år ”avskrives, leses glemmes, beundres og foraktes” (Johannesen: 2004:10). Dette er ikke unikt for disse verkene, men har heller vært en tendens for hele retorikkfaget. Lindhardt viser til en fornyet interesse for retorikken i renessansen. Tanken er at en endret økonomisk struktur, fra et føydalsamfunn til en liberalistisk og kapitalistisk økonomi, medførte en ny politisk utvikling. Byens borgere fikk mer makt, og den politiske debatt ble gjenskapt, blant annet fordi man “[...]ofte var henvist til at tale sin sag så godt som mulig ikke alene over for magthavere, men også over for den offentlige mening, der efterhånden blev en betydningsfuld faktor, man kunne appellere til” (Lindhardt 1987: 40).

Den senere overgangen til eneveldet reduserer nok en gang retorikken. Eneveldet har ikke bruk for retorikken som lære om offentlig språklære, for all makt er hos kongen, og denne skal ikke utfordres. Jørgensen skriver at persuasive interaksjon (viljen til å overtale og overbevise) er ”nerven i demokratiske samfund” (Jørgensen 2011: 30). I et enevelde er kanskje viljen til persuasiv interaksjon tilstede, men muligheten er der ikke. Demokrati er en forutsetning for den frie retoriikk. Det er ikke bare enevelde og makthavere som har virket inn på retoriikkens anseelse og bruk i samfunnet. Lindhardt peker på at det er etter Immanuel Kant blir vanskelig å forsvare retorikken. Hans angrep på retorikken som overlisten og bedrag som innvirkende på menneskers dom plasserer han i følge Lindhardt som en forløper for ”moderne fornægtere af retorikken” (Lindhardt 1987: 47).

Førsteversjon av Lindhardts bok som det refereres til her ble utgitt i 1975⁹. Han er da av det syn at retorikken må gjenopplivees, men mener at en forutsetning for at retorikken skal kunne leve som fag er at den ”ikke løsrives fra det levende og nutidige samfund” (ibid.: 146). Lindhardt mener at alle de angrep, kringkast mistanker faget er blitt utsatt for har slitt ned

⁹ Jan Lindhardts bok som det refereres til i denne oppgava er fra 2. utgaven som kom i 1987, men den ble første gang utgitt i 1975. Utgaven fra 1987 har et nytt forord, men resten av teksten er uendret i forhold til førsteutgaven.

selve ordet retorikk. Av denne grunn mener han det vil være lurt å ta i bruk et nytt navn på faget. Selv foreslår han ”kommunikationsvidenskab” (ibid.: 147)

Navnebyttet som ble foreslått har ikke funnet sted, og interessen for faget har nok vært økende siden 1975. Men også i dag stilles spørsmål ved fagets redelighet (jf. Kant). Beskyldninger om at politikere bare driver med tom retorikk er ikke sjelden kost, og ofte sendes denne beskyldningen frem og tilbake mellom politikerne. Dette må da bety at retorikk oppfattes som form, ikke innhold, noe vi har sett ikke er en ny beskyldning mot faget. I denne oppgava behandles ikke eksempelet som tomme ord eller form som i en eller annen grad prøver å overbevise oss ved list. Tvert om er det fokus på innholdet i eksempelet, og jeg mener det ikke er nødvendig å se på eksempelet som bare et argument – det kan like gjerne ses på som en presentasjon av en virkelighetsoppfattelse.

Presentasjon av det retoriske eksempelet

Som det kom frem over, mener jeg at det retoriske eksempelet bør ses nærmere på. Vi treffer på og benytter oss av eksempler daglig, og kanskje så ofte at vi ikke kjenner det igjen som retorisk språkbruk, verken i tale eller tekst. Lyons viser at dersom vi ser på en kjent retorisk figur som metaforen, er det alltid slik at denne bare kan gjenkjennes dersom det er noe som gjør at den på et eller annet nivå bryter med vanlig virkelighetsoppfatning. Dersom jeg sier ”Hans hår er stålull,” er det min bruk av ordet stålull, sammenhengen det er står i, som gjør at dette kan oppfattes som en figur. Det stiller seg annerledes med eksempelet. For det første er det ofte slik eksemplet blir introdusert i den sammenhengen det brukes i. Vi sier eller skriver ofte ”for eksempel ...” i det vi tar det i bruk. En slik introduksjon av metaforen eller andre retoriske figurer ville blitt kunstig. Som Lyons skriver: ”Texts do not say ”here is a metaphore”” (Lyons 1989: ix). I tillegg har vi en tendens til å oppfatte eksempelet som en direkte fremstilling av virkeligheten, selv om det vi gjør er å ta i bruk vår *oppfatning* av den. På bakgrunn av dette hevder Lyons at eksempelet er den mest ideologiske av de retoriske figurene “[...] in the sense of being the figure that is most intimately bound to a representation of the world and that most serves as a veil for the mechanics of that representation” (ibid.). Om vi skal bruke Lyons ord, blir det å se på hvordan det retoriske eksempelet fungerer det samme som å se på hva som skjuler seg bak sløret.

I *Narrative, Authority, and Power. The Medieval Exemplum and the Chaucerian Tradition* (1994) (*Narrative, Authority, and Power*), ser Larry Scanlon nærmere på eksempelet i tekster fra middelalderen. Det middelalderske eksempelet, eller *exemplum*, er tekster som gjerne inneholder en moral som leseren eller lytteren bør ta etter. I disse eksempeltekstene er det fortellingen om helten som gir eksempelet, ikke helten i seg selv. Det er slike eksempeltekster Scanlon har hovedfokus på, men i hans gjennomgang av eksempelet i innledningen av *Narrative, Authority, and Power* ser han på egenskaper ved eksempelet som blir aktuelle for denne oppgava, særlig gjelder dette Scanlons fokus på eksempel og autoritet. Scanlon og Lyons' tekst utgjør et særlig viktig teoretisk grunnlag for analysen, og de vil bli presentert grundig i teorikapitel.

I Norge har Sissel Høisæter skrevet om eksempelet, og i doktoravhandlinga *Eksempelet og kunnskapens orden* (2012) har hun sett nærmere på en type eksempel som de fleste av oss har et forhold til uten av vi kanskje har tenkt så mye over det. Høisæter har blant annet sett på bruken av eksempel i lærebøker, både eldre og nye. Analysen hennes viser at eksemplene i eldre lærebøker ofte er tydelige; de viser enten til det svært gode eller det svært dårlige, og de har en tydelig moral som dermed argumenterer for hva som er rett og galt. Eksemplene i de nyere lærebøkene er på sin side åpnere og mindre tydelige. Dette fører til at argumentasjonen i eksemplene er mer neddempet, og elevene må, i motsetning til i eldre lærebøker, selv finne normen i eksemplene (Høisæter 2012: 342-345). Høisæter ser på narrative eksempler, altså eksempler presentert som lengre eller kortere fortellinger, og analysen hennes viser at eksempler inneholder en norm som blir presentert mer eller mindre tydelig. Som det kommer frem i problemstillinga, er slike normer i form av mønster noe av det jeg ser nærmere på i denne oppgava. Her vil jeg likevel konsentrere meg mest teksten *Om eksempelet* (Høisæter 1997), der Høisæter ser på eksempelet som henholdsvis *logos-tale*, *ethosunderbyggende tale* og som *pathos-fremkallende tale* (ibid.).

Bjørn Kvalsvik Nicolaysen har også skrevet om det retoriske eksempelet, men også mer overordnet om retorikken. Nicolaysen har en særlig interesse for å belyse retorikk i et erkjennelsesteoretisk perspektiv¹⁰. Dette kan ses på som en motreaksjon mot synet på retorikk som en samling virkemidler en kan ta i bruk for å overbevise et publikum, slik Nicolaysen mener vi kan finne retorikken presentert i ulike håndbøker (Nicolaysen 1997: 573). Retorikk

¹⁰ Se *Om lesekunsten. Retorikken som teori for erkjennning og handling* (Nicolaysen 1997 s. 466-486). Dette synet vil bli drøftet i teorikapitlet

som erkjennelsesteori handler om at også vår oppfatning av *virkeligheten* må kunne problematiseres. For på samme tid som språket er en del av virkeligheten, er det også med på å forme den. Dette er et meget sentralt punkt i oppgava, og det er en sammenheng mellom dette synet på retorikk og det synet Lyons har på eksempelet¹¹. I *Døme, dømesoger og føredøme* (1999) har Nicolaysen en grundig gjennomgang av det retoriske eksempelet. Her presenterer Nicolaysen med et utkast til en typologi der han skiller ut åtte hovedtyper av eksempelet. I min oppgave er jeg ikke først og fremst interessert i å kategorisere eksemplene, men typologien gir en ryddig og god oversikt over hvordan de ulike eksemplene fungerer. Dette er nyttig å ta med videre inn i analysen av eksemplene.

Avklaring av begreper

Innvandring til Norge er ikke et nytt fenomen, men interessen for det er av nyere dato. Dette kan ha flere grunner. Brochmann viser til at det var på slutten av 1980-tallet at innvandring først ble en mediasak i Norge. Og mens innvandrerbefolkningen frem til 1960-tallet i all hovedsak besto av innvandrere fra Norden, Vest-Europa og USA, er en markert endring de to siste tiår at innvandrere nå kommer fra land utenfor disse områdene. Hun viser også til at det å studere migrasjon på slutten av 1970-tallet ble sett på som "[...]sært og litt eksotisk" (Brochmann 2006: 15), men at det i dag er et sentralt tema innenfor samfunnsfag og humaniora.

Integrering

Vi har ikke alltid hatt en integreringspolitikk i Norge. Halvard Tjelmeland viser til at det i første halvdel av 1970-tallet var et tydelig skifte i holdninger med tanke på hvordan Norge burde møte innvandrere: "Så seint som i 1970 uttalte sjefen for Statens utlendingskontor at målet var at framandarbeidarane skulle assimilera inn i det norske samfunnet, dvs. bli som nordmenn" (Tjelmeland 2003: 124). I Kommunaldepartementets innvandringsmelding fra våren 1974 var tonen en ganske annen. Det ble her lagt vekt på innvandrernes muligheter til å opprettholde og videreutvikle egen kulturell og religiøs egenart, og på samme tid ble det vektlagt at integrering måtte være en toveisrelasjon (ibid.). Dette vitner om en politisk holdningsendring, men det sier fortsatt lite om hva integrering som toveisrelasjon innebærer for innvandrere og nordmenn. Hva kreves av de ulike gruppene, og hvilke roller har de i

¹¹ Se teoridel for gjennomgang og drøfting av dette

integreringsprosessen?

Som vi så innledningsvis problematiserer også Brochmann og Kjeldstadli begrepet integrering. I *Sammensatte samfunn. Innvandring og inkludering* (2008) skriver Kjeldstadli at integrering innebærer to målsetninger:

[A]t det ikke er forskjeller mellom mennesker i flertallet og mindretallene når det gjelder fordelinger av goder og at alle mennesker deltar på ulike arenaer i så stor grad som de sjøl ønsker, og at de deltar i tilstrekkelig grad, slik at det finnes relasjoner mellom dem som innebærer at samfunn eksisterer og gjenskapes (Kjeldstadli 2008:106)

I *Hva er innvandring* (2006) diskuteres heller enn defineres fenomenene innvandring og integrering. Hun mener at vi har en lang vei igjen dersom et mål på integrasjon skal være ” [...] at *forskjellene*¹² ikke skal være i fokus hele tiden – at likegyldighet i forhold til etnisk opphav på sett og vis skal ha innhentet feltet – [...]” (Brochmann 2006: 140). Hun viser også til at integrasjon ”vil bli definert om og om igjen – skapt og gjenskapt i grensesonene mellom folks livsverdener” (ibid.:139).

Som vi ser er integrering et begrep som vanskelig lar seg definere, men dette er naturlig. Innvadrigen til Norge endrer se stadig, noe som nødvendigvis vil påvirke integreringspolitikken. I stedet for å forsøke å gi en generell definisjon på hva integrering er, vil denne oppgaven være et innlegg i debatten om integrering. Innspillet kommer via analysen av eksemplene Arbeiderpartiet bruker i sine tekster om integrering. Målet er at denne analysen skal tydeliggjøre Arbeiderpartiets syn på integrering.

Innvandrere

I denne oppgava ser jeg på tekster som omhandler integrering og som er publisert mellom 2006-2013. I disse tekstene varierer begrepsbruken veldig; *flyktning*, *minoritetsungdom*, *innvandrere*, *etterkommere av innvandrere* er bare noen av begrepene som er tatt i bruk. I analysedelen vil jeg legge meg tett opp mot den begrepsbruken vi ser i tekstene. Dette er først og fremst for å holde orden i analysen. Dersom en tekst viser til begrepet *minoritetsungdom* vil jeg bruke dette videre i analysen av teksten. Dersom det skulle oppstå situasjoner der jeg mener en diskusjon av begrepene blir nødvendig og åpenbar, vil jeg selvsagt gå inn i det.

Et viktig poeng er at begrepet *innvandrere* ikke er avgrenset og definert i alle tekstene vi skal

¹² Forfatters kursivering

se på. Noen ganger er det snakk om innvandrere som gruppe, men vi forstår fra kontekst at det ikke er snakk om *hele* gruppa (710 465 personer). Andre ganger møter vi innvandrere som enkeltindivid i tekstene, og da blir opphavsland noen ganger avklart, andre ganger ikke. Poenget er at hva som menes med innvandrer i de aktuelle tekstene må vurderes fra tekst til tekst.

Ellers vil jeg i oppgava prøve å holde meg til begrepene innvadrer og norskfødt med foreldre av innvandrerbakgrunn slik de er definert av SSB (SSB 2013):

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Diskurs

Jeg kommer til å vise til Arbeiderpartiets *diskurs* i denne oppgava. Dette ordet blir dag ofte brukt om grupper eller organisasjoners måte å snakke på, eller å vise til hva det ofte snakkes om. Ofte kan det rett og slett bare vise til *samtale*. I denne oppgava er *Arbeiderpartiets diskurs* brukt om alle de offisielle og tilgjengelige tekster (tale og tekst) som forekommer i partiets retoriske kommunikasjon. Dette vil bli grundigere diskutert i drøftinga knyttet til metode i oppgava.

Videre gang i oppgaven

Målet med innledningen har vært å gi en presentasjon av tema og problemstilling, samt gi en kort presentasjon av retorikken som fag, men også å vise til sentrale tekster som ser på det retoriske eksempelet.

Neste kapittel vil gå nærmere inn på teori knyttet til det retoriske eksempelet og diskutere retorisk teori som er sentral for denne oppgava. Særlig legges det vekt på å diskutere retorikk i et erkjennelsesteoretisk perspektiv. Jeg vil også drøfte diskursbegrepet og vise til metodiske valg for analysen og utvalg av tekster.

Etter dette følger kort en presentasjon av de syv tekstene jeg har valgt å se nærmere på. I disse tekstene finnes de ulike eksemplene jeg har valgt å ha hovedfokus på. Noen av tekstene er taler holdt av representanter fra Arbeiderpartiet. Disse er tilgjengelige i elektroniske arkiv, men jeg har også valgt å legge dem ved som vedlegg. Disse er plassert etter litteraturlista.

Til slutt kommer analysedelen etterfulgt av en konklusjon der jeg ser på funnene som er gjort. Jeg vil her presentere noen tanker om eventuelt videre arbeid med temaet, men også se kort på om det har vist seg alternative veier som ikke har blitt fulgt opp i denne oppgava.

Teori

Aristoteles - *Retorikk*

Som vi så i innledningen er retorikk et fag med røtter tilbake til antikken, og det er et fag som stadig har vært diskutert. Allerede Platons krasse kritikk av sofistene¹³ (ca. 450 f. Kr.) avslører at retorikk tidlig var et fag som ble heftig debattert, og at meningene om det var mange. Retorikk har eksistert før Aristoteles skrev sin lærebok *Retorikk* (ca. 330 f.Kr), men det er den eldste bevarte lærebok om faget. Aristoteles blir derfor en viktig skikkelse i fagets historie, og verket hans blir brukt i retorikkundervisning den dag i dag. Jeg vil her legge vekt på appellformer og det Aristoteles trekker frem som bevis innen retorikken. Det er klart at dette ikke er en full gjennomgang av hans lære om retorikken, men det handler om argumentasjon og det å overbevise. Tidlig i hans verk trekkes eksempelet frem som helt sentralt i arbeidet med å skape overtalelsesmidler, noe som selvsagt er av interesse for denne oppgava.

Aristoteles – bevis og appellformer

Retorikken er et motstykke til dialektikken; begge dreier seg jo om ting som alle mennesker til en viss grad kan forstå, det kreves ingen spesialkunnskaper. Derfor angår da også begge deler på et vis alle mennesker; alle forsøker jo til en viss grad å prøve holdbarheten i et argument, eller selv fremsette ett, og å forsvare seg eller anklage en annen (Aristoteles 2006: 21).

Dette er de første setningene i Aristoteles' *Retorikk* (2006), og de er på mange måter med å understreke at retorikk er noe som alle på et eller annet tidspunkt, mer eller mindre bevisst, tar i bruk. I *Retorikk* presenterer Aristoteles dette, og han viser til at det må være mulig å systematisk studere årsakene til at en taler lykkes og at andre mislykkes. Han peker på at "alle vil vel si seg enige i at dette er det et fag har til oppgave" (ibid.: 21). Med dette mener Aristoteles å ha etablert retorikk som et *fag*. Helt sentralt i Aristoteles' retorikk er overtalelsesmidlene, og det skilles mellom de fagtekniske (*entekhnoi*) og ikke-fagtekniske (*atekhnoi*). Aristoteles trekker frem "vitner, tortur, kontrakter [...]" (ibid.: 27) som eksempel på ikke-fagtekniske overtalelsesmidler. Det som kjennetegner disse overtalelsesmidler er at de

¹³ Se innledning

ikke er overbevisende i seg selv. Et vitneutsagn vil i en rettssak bli *tatt i bruk* av en forsvarer eller aktor, og det er hvordan utsagnet blir brukt som er avgjørende. I følge Jens E. Kjeldsen, er statistikk et typisk eksempel på et ikke-fagtekniske bevismiddel som er mye brukt i dag: ”Den retoriske funksjon og verdi av en statistikk avhenger av hvordan taleren benytter dem. Det skjer først og fremst gjennom de tre fagtekniske bevismidlene (dvs. retoriske), eller *appelformene*, som de også kalles [...]” (Kjeldsen 2009: 32-33). Det fins altså områder og andre fag som ikke er retoriske, men disse kan *brukes* retorisk av en taler. Dersom det legges frem statistikk som viser at det er høy arbeidsledighet blant innvandrere, kan den brukes som bevis på at innvandrere helst ikke vil arbeide. Men den kan også brukes som bevis på at norske arbeidsgivere helst ikke ansetter innvandrere. For at de ikke-fagtekniske bevisene skal få en retorisk funksjon, kan taleren ta i bruk de fagtekniske bevismidlene.

De fagtekniske overtalelsesmidler er de som taleren selv metodisk henter frem:

Av de overtalelsesmidler som skaffes tilveie gjennom talen finnes tre slag: Noen beror på talerens personlige karakter, andre på den tilstand tilhøreren settes i, atter andre på selve argumentasjonen, ved den beviskraft den har, reell eller tilsynelatende (Aristoteles 2006: 27)

Ofte kalles dette de tre appellformer, og vi kjenner dem som *ethos*, *pathos* og *logos*.

Ethos er talerens karakter, og den trer i kraft ”når talen fremføres slik at den gjør taleren troverdig (ibid.: 27). *Ethos* er ikke en foruttatt mening om taleren, men må komme til syne gjennom selve talen. Dette fagteknisk bevismiddelet ser likevel ut til å være knyttet til tre ulike alderdommer Aristoteles senere trekker frem. Disse alderstrinnene er henholdsvis ungdom, manndom og alderdom, og de hver sitt typiske karaktertrekk¹⁴. Ungdommen er preget av overdrivelser og voldsomhet, de er optimistiske, de er tapre, fulle av pågangsmot, men lette å lure (ibid.: 148). De eldre er forsiktige, vrangvillige, mistenksomme, lar æren komme i bakre rekke i forhold til egennytt og de er pessimistiske (ibid.: 149-50). Om vi skal se etter positive trekk, må vi velge å se på evnen til å beregne, heller enn å være styrt av karakter, som et positivt trekk. Men Aristoteles er ikke videre positiv på eldres vegne: ”De antar, men vet ingen ting” (ibid.: 149). Manndommen står midt i mellom de to andre alderstrinnene, noe som i følge Aristoteles gjør at de unngår ytterpunktene og dermed står igjen med ”fornuftige holdninger i begge retninger” (ibid.: 151). I tillegg er de tapre og sindige mennesker. Det ser ut som om Aristoteles her snakker om forventninger, men poenget er at

¹⁴ Se Aristoteles 2006 Bok II, kap. 12-17.

talen må fremføres slik at det ikke bryter med disse karaktertrekkene. En ungdom som taler om livets store spørsmål vil ikke bygge sin karakter gjennom talen, for han har ikke nok erfaring til å kunne tale om slike spørsmål. Dette vil kunne resultere i at han ikke fremstår troverdig gjennom sin tale, og dermed heller ikke bygger sin *ethos* gjennom den.

Pathos handler om følelsene taleren setter i sving hos tilhørerne, og Aristoteles hevder at det skapes troverdighet ”når talen setter dem i en viss sinnsstemning (ibid.: 28). I følge Aristoteles er et ”[...] følelsene som gjør at folk skifter mening og tar forskjellige avgjørelser” (ibid.: 104). De ulike følelsen blir grundig gjennomgått av Aristoteles. Blant annet vises det kappelyst som et ubehag som oppstår i det vi innser at de vi naturlig sammenligner oss med har verdifulle goder som det er mulig for oss å tilegne oss” (ibid.: 145). Vi kan gjerne se at andre har tilgang til et gode uten å kjenne dette ubehaget, altså er kappelysten noe som oppstår fordi vi ønsker noe, ikke fordi andre har det.

Den tredje appellformen er *logos*: ”Endelig tror tilhørerne på argumentene når vi påviser sannheter eller sannsynligheter ved hjelp av de overbevisende argumenter som den aktuelle saken innbyr til” (ibid.: 28). Det handler om å bruke de riktige argumentene på en god måte, slik at publikum tror på det talerens sak.

Retorikk i antikken er blant annet å kunne *ta i bruk* disse tre overtalelsesmidlene, og for å gjøre det peker Aristoteles på en må kunne trekke logiske slutninger, ha kjennskap til sinnsstemninger og kunne studere karakter og moralske fortrinn (ibid.). Kjeldsen oppsummerer med at det er ”den hensiktsbestemte bruken av appellformene som gjør yringer og ikke-fagtekniske bevismidler retoriske, og som får dem til å virke overbevisende” (Kjeldsen 2009: 33).

Aristoteles om eksempel og enthymem

I følge Aristoteles skapes overtalelsesmidlene gjennom bruk av enthymemer¹⁵ eller eksempler, og enthymemet har en særlig viktig rolle: ”[D]et er enthymemet som er det

¹⁵ Enthymem (gresk) i følge Aristoteles retorikkens svar på logikkens syllogisme. Hovedforskjellen er at en av syllogismen kan trekke logiske og gyldige slutninger, mens en av enthymemet bare kan trekke sannsynlige slutninger.

*retoriske*¹⁶ bevis Dette er rett og slett det sentrale overtalelsesmiddel [...]” (Aristoteles 2006: 23).

Enthymemet er en retorisk syllogisme, noe som innebærer at den har ”sannsynlige premisser, og at ikke alle, men ofte bare noen av premissene er eksplisitte” (Kjeldsen 2009: 173). Enthymemet er det vi daglig bruker i større eller mindre diskusjoner. Vi bruker ikke logikken når vi skal bestemme om vi skal reise på ferie til Sverige eller Danmark, og det er heller ikke logikken vi tar i bruk når vi skal avgjøre om offentlig tiggning skal forbys. Vi må ta i bruk en retorisk argumentasjon som bygger på sannsynlig premisser for å overbevise i den retning vi ønsker.

Eksempelet er også et bevismiddel i Aristoteles’ retorikk, og det er selvsagt av stor interesse her. Han viser til at det er en induksjon som ligger til grunn når en tar i bruk eksempelet. En induksjon vil si å trekke slutninger fra en rekke enkelttilfeller til det allmenne. Det som likevel er typisk i retorikkens bruk av induksjonen, er at vi ikke må ha flere observasjoner eller enkelttilfeller for å overføre til det allmenne. Aristoteles skiller mellom to ulike former for eksempel, nemlig de som refererer til faktiske hendelser og de eksemplene som taleren selv konstruerer (Aristoteles 2006: 165). De faktiske eksemplene hentes fra virkeligheten. Det kan være historiske hendelser eller fenomener som taleren bruker for å overbevise sitt publikum eller for å styrke et argument. På den andre sida finner vi de oppdiktete (fiktive) eksemplene som taleren må lage selv. Disse er hos Aristoteles *sammenligningen* og *fabelen*.

Sammenligningen søker å overtale ved å vise til et annet tilfelle som antas å inneholde en regel som kan tilbakeføres til og styrke talerens sak. Aristoteles illustrerer sammenligningen ved å vise til måten Sokrates pleide å samtale på: ”Man kunne for eksempel hevde at det ikke burde velges embetsmenn ved loddtrekning, for det ville være det samme som ikke å velge ut de beste idrettsmennene til å konkurrere, men de som loddet falt på, eller som å trekke lodd om hvem av mannskapet som skulle styre skipet [...]” (Aristoteles 2006, 165-166). En *sammenligning* viser ikke nødvendigvis til flere enkelttilfeller, men er ofte bare et enkelttilfelle. Av dette ser vi at eksempelet, den retoriske induksjon, kan brukes til å trekke slutninger fra bare *ett* tilfelle. Dersom dette skal fungere, er det nødvendig at sammenligningen inneholder en regel som kan føres over på situasjonen den blir brukt til å

¹⁶ Kursivert av forfatter

illustrere. Ser vi på sammenligningen over, er regelen at den sterkeste (idrettsmannen) er den som har rett til å representere, eller at den med mest fagkunnskap (kapteinen) den som skal styre. Reglene i idretten eller reglene (lovene) på skipet er regler som på en eller annen måte kan eller bør følges når embetsmenn skal velges ut. Det er selvsagt ikke slik i det daglige at reglene som gjelder på en arena kan overføres til en annen, men her ser vi at sammenligningen spiller på regelen om at den med mest autoritet (vinneren eller fagmannen) bør ha rett til en ledende rolle.

Fabelen trekkes også frem som et konstruert eksempel, og den ”egner seg godt i taler til folket” (ibid.: 166). Kort fortalt er fabelen en kort tekst der oftest dyr, naturfenomener eller livløse ting får menneskelige egenskaper. Også guder og mennesker kan opptre i fablene. Ut av hendelsene i fabelen kan en trekke en tydelig moral og lære om rett og galt, men ofte er også moralen eksplisitt uttalt på slutten av fortellingen. Æsops fabler er kjent for mange og kan helt klart tas i bruk av en taler. Aristoteles viser likevel til at en må lage fablene selv, noe som krever mer av taleren enn om han bare skulle finne en allerede kjent tekst: ”Forutsetningen er at man har evnen til å se likhet (og det kan de som har filosofiske studier bak seg)” (ibid.: 167). Fabelen har et fortrinn i forhold til de historiske eksemplene: Siden det er taleren selv som dikter opp fabelen, vil det være lettere å danne paralleller til den saken en taler om.

Historiske eksempler blir av Aristoteles likevel trukket frem som nyttigere enn fabelen i rådgivende taler ”for fremtiden vil som regel ligne fortiden” (ibid.) Øivind Andersen viser til at ”[d]ette er i pakt med gresk historieoppfatning generelt” (Andersen 2007: 153). Også i dag er det vanlig å bruke historiske eksempler, noe som også kommer frem i analysen av de ulike eksemplene vi skal se på. Fortiden som forklaringsmodell ser ut til å leve i beste velgående; det vises ofte til fortidig hendelse for å belyse en situasjon *nå*.

For Aristoteles er eksemplene bevis, og det er en form for induksjon som ligger til grunn for hvordan de kan virke overbevisende. Aristoteles foretrekker enthymemene når en skal bevise noe, men om man ikke har dem til disposisjon, kan man benytte seg av eksempelet. Å la eksempelet komme etter enthymemet som et tillegg, sammenligner Aristoteles med å ta i bruk

et vitne. Jeg kan for eksempel hevde ”Det er få gentlemen igjen i sportsverdenen.¹⁷” Så trekker jeg frem et eksempel og vitne på dette: ”Se bare på Petter Northugs oppførsel.” Aristoteles mener at et slikt vitne/eksempel alltid vil gi tillitt (forutsetningen må selvsagt være at man godtar vitnet), og det blir trukket frem som en særlig overbevisende måte å bruke det på.

Om en oppsummerer, ser en at hos Aristoteles er eksempelet delt inn i tre undergrupper: *Fabelen*, *sammenligningen* og *det historiske eksempelet*. Alle disse tre måtene å ta i bruk eksempelet på kan fungere som retoriske bevis, men som det er vist handler det ikke om absolutte bevis, men sannsynligheter.

De tre talesjangrene

Aristoteles presenterer i *Retorikken* tre ulike talesjangre; den politiske tale, rettstalen og anledningstalen. Disse kjenner vi også som *deliberativ*, *forensisk* og *epideiktisk tale*. Vi skal se litt på hva som kjennetegner de ulike sjangrene, og av temaet i denne oppgava, skulle det være gitt at vi bare har behov for å se på den deliberative tale. Dette er likevel ikke tilfelle, for det går ikke en klar grense mellom de ulike sjangrene, noe vi også vil se i analysen av tekstene. En presentasjon av talesjangrene kan se slik ut:

Deliberative tale er knyttet til det politiske, og den handler om å fraråde eller anbefale. Aristoteles trekker selv frem at det historiske eksempelet er særlig nyttig å ta i bruk i denne talesjangeren. Grunnen, som vi så over, er at fortida i følge Aristoteles vil ligne nåtida. Deliberativ tale gir råd, og vi kan bare gi råd om saker som vi faktisk kan gjøre noe med.

Forensisk tale, eller rettstalen, omhandler rett og urett eller skyld og uskyld. Denne talen må da ta for seg hendelser som *har vært* for det er dette publikum, dommerne, skal ta stilling til. I denne sjangeren blir entymemet trukket frem som et sentralt argumentasjonsmiddel.

¹⁷ Her er det uuttalte i entymemet at det i tidligere tider var flere gentlemen i sportsverden. Dersom leseren eller publikum ikke godtar det, er argumentet mitt svakt og kan lett gjendrikes. Et slikt argument tar altså for gitt at andre er enige om at vi har gått fra noe bra til noe verre. Det kan også indikere at jeg mener at det å være en gentleman på arenaen og i konkurranse er en viktig del av det å drive konkurranseidrett.

Epideiktisk tale, anledningstalen, kjenner vi kanskje som minneord eller andre taler som hedrer eller minner en person. Aristoteles skriver at epideiktiske taler ”har som oppgave å rose eller kritisere” (ibid.: 35), og den retter seg handler i all hovedsak om nåtid, den ”foreliggende situasjon” (ibid.). En epideiktisk tale behøver ikke være enten ros eller kritikk, men kan gjøre begge deler. Ser vi på minnetaler etter 22. juli 2011, ser vi at de fordømmer handlingene, men at samholdet i det norske folk blir rost. Dette vil også ofte finne igjen i anledningstaler der det overordnede budskapet er ”Vi må aldri glemme.” Handlingene fordømmes, og de/den som er blitt forutrettet, og fellesskapet som tar avstand fra handlingene, roses.

Denne klassiske sjangerinndelingen har selvsagt utviklet seg siden Aristoteles’ tid, men en viktig innsikt allerede gjort av Aristoteles, er at situasjonen og publikum spiller en stor rolle for hvordan en velger å tale sin sak. Dette viser både en sjangerbevissthet og situasjonsbevissthet, noe som ikke er blitt mindre relevant ettersom stadig nye sjangrer oppstår.

Mens den deliberative og forensiske talesjanger virker klart definerte (politikk og juss), har den epideiktiske tale ikke alltid blitt sett på som en like sentral del av retorikken, noe Lisa Storm Villadsen peker på: ”Den epideiktiske tale har til tider vært både overset og nedvurdert fordi man betraktet den som upræcist definert og uten viktig betydning for samfundslivet; den var jo mest av alt en ”opvisning” og inneholdt ikke seriøs argumentation” (Villadsen 2011: 102). Chaïm Perelman og Lucie Olbrechts-Tyteca viser også til at den epideiktiske tale i antikken ofte var ”[...] a show-piece [...] regarded in the same light as a dramatic spectacle or an athletic contest” (Perelman og Olbrechts-Tyteca 2010: 48). De mener likevel det er misforstått å avskrive denne sjangeren, men at den heller må ses på som en sentral del av faget. I en epideiktisk tale handler ofte om verdier, og det er nettopp det at vi oppfatter dem som *fellesverdier* som er det sentrale punktet:

[T]he argumentation in epideictic discourse sets out to increase the intensity of adherence to certain values, which might not be contested when considered on their own but may nevertheless not prevail against other values that might come into conflict with them. The speaker tries to establish a sense of communion centered around particular values recognized by the audience, and to this end he uses the whole range of means available to the rhetorician for purposes of amplification and enhancement (ibid.: 51)

Om vi går ut fra den klassiske sjangerinndeling som her er presentert, er mye av mitt tekstutvalg klart sentrert rundt den deliberative sjanger, men det er også med to taler som ut fra denne inndelingen hører til i den epideiktiske. Sjangre er ikke et statisk system med kategorier som en kan plassere alle ulike tekster i, og selvsagt har sjangre utviklet seg siden antikken. Mitt tekstutvalg vil også vise at de talene som man ville plassert i den epideiktiske sjanger, i aller høyeste grad kan handle om politikk. Vi kan vise til engasjementet fra både politisk høyre- og venstreside da minnet om Margareth Thatcher (1925-2013) ble aktualisert, og det ikke vanskelig å se at den ros og kritikk som ble presentert også handlet om politikk.

Sjangerteori er et stort felt innen retorikken, og særlig teorier som viser til sjanger som forventninger og sosiale rammer har stått sentralt. Et sjangerbrudd vil da kunne være med på å undergrave talerens ethos, men det kan også brukes bevisst som et virkemiddel¹⁸. Dette er likevel ikke fokus i denne oppgava, og kommer heller ikke til å være en stor del av analysen. Av den grunn går jeg ikke inn i den diskusjonen her.

Den retoriske situasjon

Forståelsen om at situasjonen har innvirkning på taleren er en del av retorikken allerede hos Aristoteles. Taleren tilpasser seg situasjonen, men situasjonen krever også tilpasning fra talerens side om han vil lykkes. Denne innsikten er blitt utforsket og vektlagt mer inngående av Lloyd F. Bitzer i hans artikkel *The Rhetorical Situation* (1968). Når vi i dag snakker om *den retoriske situasjon*, er det ofte Bitzers syn det refereres til, men debatten om den retoriske situasjon ble på ingen måte avsluttet med Bitzers' artikkel.

For Bitzer er den retoriske situasjon det å forsøke å forstå "de kontekster hvori talere og skribenter skaber retorisk diskurs [...]" (Bitzer 1997: 9)¹⁹. For Bitzer er retorisk diskurs beviset på at det finnes en retorisk situasjon: Den retoriske situasjonen er selve utgangspunktet, det som fremkaller den retoriske diskursen. Men et viktig poeng er at

¹⁸ For analyser av sjangerbrudd kan en se Thomas Elmegårds analyse av en tale som blir holdt i Søren Vinterbergs film "Festen" fra 1998. En festtale i et familieselskap blir her til en anklagende tale om incest. Effekten av et slikt sjangerbrudd er i følge Elmegård "[...] som at slippe en rottweiler løs på en katteudstilling" (Elmegård 2012: 99).

¹⁹ Det refereres her til den danske oversettelsen av Bitzers artikkel. Denne er å finne i *Rhetorica Scandinavia* nr. 3/september 1997. Se litteraturliste.

situasjonen eksisterer selv om ikke noen uttaler seg om den (ibid.); vi kan oppfatte en situasjon, men velge å ikke ytre oss. Situasjonen var der, men diskursen ble ikke satt i gang.

Sentralt hos Bitzers står tanken om *det påtrengende problem*. I Bitzers teori inviterer dette påtrengende problemet i seg selv til at det sies noe, og hans definisjon på den retoriske situasjon blir:

[...] en sammensat enhed af personer, hændelser, genstande og relationer som udgør et faktisk eller potentielt påtrængende problem [...] som helt eller delvist kan afhjælpes hvis den diskurs som indføres i situationen kan fremtvinge menneskelig beslutning eller handling i en sådan grad at det påtrængende problem afhjælpes væsentlig (ibid., 12)

Videre er det tre elementer som konstituerer den retoriske situasjon: *Det påtrengende problem, publikum og tvingende omstendigheter*.

Det påtrengende problem er i følge Bitzer retorisk ”[...] når det kan ændres til det bedre, og denne positive forandring kræver en diskurs eller kan assisteres af en diskurs” (ibid.: 12). Kjeldsen mener likevel at det retoriske problem ikke kan ses på som grunnleggende negativt. Det mer naturlig å se på situasjonen som ”[...] en utfordring eller forventning til situasjonen i mer positiv forstand” (Kjeldsen 2009: 81). Videre er *publikum* for Bitzer de personer som kan påvirkes av den diskursen som følger av situasjonen. Publikum må kunne ”formidle den forandring som diskursen søker at skabe” (ibid.: 13). Til slutt er *de tvingende omstendigheter* det eller de som kan ”afgrænse og fremtvinge de beslutninger og handlinger som er nødvendige for at afhjælpe det påtrængende problem. Almindelige kilder til tvingende omstændigheder kan være tro, holdninger, dokumenter, kendsgerninger, traditioner, billeder, forestillinger, interesser motiver og lignende” (ibid.).

Bitzer, med sitt syn på den retoriske situasjon, er blitt kritisert for å ha et platonisk verdensbilde; at de retoriske situasjonene fins *i seg selv*. Blant annet har Richard E. Vatz i *The Myth of the Rhetorical Situation* (1973) avvist at det fins en gitt retorisk situasjon som er styrende for den retoriske diskurs. For Vatz er det omvendt. Det er retorikken som skaper situasjonene: ”There was a "Cuban Missile Crisis" in 1962, not because of an event or group of events, but mainly because acts of rhetorical creation took place which created a political crisis as well” (Vatz 1973: 159). Vatz mener også at synet på den retoriske situasjon har moralske konsekvenser. Dersom en mener, som Bitzer, at den som taler så å si taler ut av

nødvendighet og at den retoriske situasjonen er styrende på den påfølgende retoriske diskurs, ja, da hviler det lite ansvar på den som ytrer seg. Vatz mener han på mange måter plassere mer ansvar hos den som ytrer seg. Det er ikke situasjonen som styrer diskursen, men den som ytrer seg. Dette skjer gjennom de valg og tolkninger som i kommunikasjonsprosessen blir foretatt (Vatz 1973: 158). Bitzer hevdet selv at Vatz hadde tillagt han et synspunkt som han ikke kjente seg igjen i, da særlig med tanke på at Bitzer skulle mene at situasjonene var meningsfulle i seg selv (her gjengitt etter Gabrielsen og Pontoppidan 2000: 5). Om Vatz sitt bidrag til denne diskusjonen, skriver Gabrielsen og Pontoppidan at det setter fokus på retorikkens ”[...] *kreative og inventive side*”²⁰ (ibid.). Å bli en god taler handler om mer enn kunne forstå og tilpasse seg situasjonen, det handler også om ”[...] at kunne argumentere for en given forståelse af situasjonen” (ibid. 5-6).

Bitzers teori om den retoriske situasjon er en sentral del i retorisk teori, men den er mye også mye diskutert. Dette kan ha flere grunner, men en åpenbar synes å være at teorien nærmest danner et objekt som en kan måle sin retoriske analyse opp mot. Dette kan være en innbydende tanke om en ønsker et tydelig mål for analysen, og en har alltid situasjonen som en slags rettesnor på om en er på riktig vei. Et ankepunkt mot dette har vi sett er at den kan være med på å dra fokus bort fra at retorikk er skapende handling²¹, og en kan bli sittende igjen med en analyse som fokuserer på situasjonen heller enn å tolke og vurdere de retoriske ytringene. Det er selvsagt ikke snakk om å avvise situasjonen i den retoriske analysen, men den kan, som vi har sett her, oppfattes og vektlegges ulikt. Som Jørgensen og Villadsen skriver, er situasjonens bestanddeler ”retor, emne, publikum, omstændigheder og selve ytringen” (Jørgensen og Villadsen 2011: 96), og hvordan en vektlegger disse i forhold til situasjonen avhenger av ens teoretiske utgangspunkt. Denne diskusjonen kan nok virke noe teoretisk, men den er viktig med tanke på hva jeg mener denne oppgava kan si noe om. Jeg ser her ikke på den politiske diskurs knyttet til integrerings- og innvandringspolitikk er et resultat av at vi har innvandring til landet. Fokuset mitt er heller rettet mot at integrerings- og innvandringspolitikken er et resultat av diskursen. Det er mot en slik diskurs min interesse er rettet, og dette mener jeg også er med på å understreke ansvaret som generelt ligger i offentlige ytringer.

²⁰ Forfatters kursivering

²¹ Dette blir diskutert under neste overskrift

Retorikk – det overordnede syn i denne oppgava

Retorikken har gjennom tidene alltid vært diskutert, og innledningsvis så vi også at den alltid har vært i endring. Noen ganger er debattene gått over til rein mistenkeliggjøring av faget. Aristoteles' definisjon, ”retorikken er evnen til i enhver sak å se hvilke muligheter vi har til å overtale” (Aristoteles 2006: 27), ser ut til å åpne for det å hevde at retorikk enkelt og greit er evnene til å overtale, uansett hvilken sak og agenda en har. Retorikken kan da bli redusert til rein argumentasjonslære, og kan gi inntrykk av at god retorikk kort og godt er retorikk som overbeviser. Koblingen mellom retorikk og propaganda, det å vinne tilslutning for sin idé med alle tenkelige midler, kan da synes å være legitim. Et slikt syn på retorikken er ikke først og fremst en mistenkeliggjøring, det er først og fremst en misforståelse. Charlotte Jørgensen avviser ikke at politisk propaganda kan være en del av den retoriske diskurs, men hun bestrider at det er *fagets* siktemål. Jørgensen viser til at vi ved å skille mellom retoren (taleren) og retorikken (faget) får et bedre grunnlag for å forstå hva som er retorikkens formål:

Selv om retorens formål er at vinde publikum for sit standpunkt, er det jo ikke fagets formål at publikummer skal overtales til noget som helst. Ud fra det deliberative²² ideal for politisk retorik [...] er formålet med faget at beskrive og anviser hvordan man gennem retorisk diskurs og persuasiv interaktion bedst mulig kan tilvejebringe et kvalificeret beslutningsgrundlag (Jørgensen 2011: 32)

Persuasiv interaksjon viser til et av nøkkelbegrepene i retorikken, *Persuasio*. Ordet oversettes både med overbevise og overtale. Uansett kjenner vi dette igjen fra Aristoteles' definisjon av retorikken der evnen til å overtale er det grunnleggende (som vist over skjer dette ved bruke av *ikke-fagtekniske* og *fagtekniske* (*ethos, pathos, logos*) bevismidler). Og her ligger kjernen til både mistenkeliggjøring og misforståelse av retorikken. Jørgensen hevder at det innen mange fagkretser settes likhetstegn mellom persuasiv språkbruk og manipulasjon (ibid.: 29). Dette synet godtar ikke Jørgensen:

Det er netop opfattelsen av den persuasive sproghandling som legitim som er betegnende for retorikfaget [...]. For retorikeren er den persuasive intention, viljen til at overtale/overbevise andre om ens egen opfattelse, indbegrebet af menneskelighed på godt og ondt, og persuasiv interaktion er nerven i demokratiske samfund. Med retorik afstår man fra at afgøre beslutninger gennem vold og tvang, og når retorik knyttes sammen med demokrati, er det netop ud fra betragtningen at ord og argumenter træder i stedet for magtanvendelse, at symbolsk handling erstatter fysisk handling (ibid.: 30)

²² Deliberativ tale er i retorikken den politiske/rådgivende tale. Det deliberative ideal er i følge Jørgensen at ”debattørene forsyner borgerne med de bedste argumenter for og imod så de kan foretage en *afvejning* af sagen og træffe en beslutning på et kvalificeret grundlag” (Jørgensen og Villadsen 2011, 23)

Sitatet binder på mange måter sammen Jørgensens syn med de tankene Bjørn Kvalsvik Nicolaysen har på retorikk, og det danner en godt utgangspunkt for å forstå Nicolaysens påstand om at "[k]ampen mot retorikk er kampen mot demokrati" (Nicolaysen 1997: 584). I *Omvegar fører lengst* (1997), tar han et oppgjør med retninger som han mener reduserer retorikken til oppskriftssamlinger, normative regler for retorisk analyse, eller de retninger som reduserer retorikken til å bare handle om det å "forklære kva som er metodane for å vinne offentlege debattar" (ibid.: 486):

Slik retorisk dekonstruktivisme har lett for å gløyme at kommunikasjonen er skapande, konstruktiv, handling, der deltakarane byggjer forståing av sin eigen kultur. Ei ny interesse for den retoriske tradisjonen kan vonleg fremje ei forståing for at me ikkje er fanga i nettverk av systematiserte kodar heile tida, men at me omtolkar det moglege rommet me har for forståing og handling. Ein slik refleksjon over tekst og kontekst ligg nær grunnlagsproblema for dei humanistiske faga, medan ei forenkling av spørsmålet om korleis me let oss overtyde ikkje kan gje stort anna enn ein ny sofistikk. (ibid.)

Sitatet plasserer Nicolaysen i en tradisjon som vil bort fra oppfattelsen av retorikk som faste mønster for både produksjon og forståelsen av tekst og tale. Han hevder at et slikt instrumentalistisk syn på retorikken "tømmer retorisk analyse for erkjenningspotensiale" (ibid.: 582). Dette synet mener jeg også å kjenne igjen hos Jørgensen: "Retorisk diskurs er også med til at skabe virkeligheden, både i den forstand at man tolker virkeligheden når man taler om den, og i den forstand at man ad sproglig vej ændrer virkeligheden" (Jørgensen 2011: 34). Erkjennelse er blant annet læren om "[...] kunnskapens opprinnelse, mulighet, omfang og gyldighet" (Store norske leksikon 2011). Å koble retorikk med erkjennelse er ikke nye tanker, det kan heller se ut som de har vært glemt eller sett bort fra, nettopp på grunn av den "dekonstruktivisme" som Nicolaysen peker på; en tendens som da dekonstruerer retorikken til å blant annet bare handle om argumentasjon. Ser vi tilbake til Aristoteles, viser jo han til at enthymemet, det retoriske bevis, bare er sannsynlig. Dette fordi bevisene selvsagt dannes på bakgrunn av en persons virkelighetsoppfattelse, og ser vi på det som kommer frem hos både Jørgensen og Nicolaysen, vil jo denne gjennom retorisk diskurs og praksis kunne endres. En retorisk analyse kan med dette synet handle om langt mer enn hvilke virkemidler taleren tar i bruk for å overbevise sitt publikum. Den kan like mye rette seg mot hvilke forestillinger og holdninger som ligger til grunn for budskapet som blir formidlet i talen, og ikke minst, hvilke forestillinger og holdninger som blir forfektet.

Et slikt syn på retorikken som presenteres her kan kanskje synes å åpne for at alt kan være retorikk, men det stemmer ikke. Retorikk vil alltid kreve situasjonsbevissthet og situasjonsanalyse (Nicolaysen 1997: 559)²³. Den retoriske teksten blir ikke til i et vakuum, og den er ikke situasjonsuavhengig. Den som står bak teksten ønsker å kommunisere *noe* og han ønsker å kommunisere til *noen*. Videre ser vi at retorikken av Nicolaysen beskrives som ”potensielt konfliktuell²⁴” (ibid.). Det kan nemlig være at den som ytrer seg ikke lykkes i å tilpasse seg, eller det kan rett og slett være slik at han ikke ønsker å tilpasse seg. At retorikken er ”potensielt konfliktuell” må i tillegg ses i sammenheng med at ytringer blir til og blir ytret i en historisk situasjon der gitte sosiale konstellasjoner er gjeldende. Den historiske situasjonen og sosiale konstellasjoner er altså det som sammen utgjør kravet om tilpasning eller muligheten for strid (ibid., 559). Ved å vise at retorikk er mer en rein argumentasjonslære, kan en også påstå at det er mer enn grad av overbevisningskraft som kommer til syne i en retorisk ytring. Gjennom ytringer kan en få innblikk i holdninger, sosiale forhold og maktstrukturer, tolkninger av situasjoner, oppfatninger i politiske saker, oppfatninger og holdninger til ulike sosiale grupper osv. Et historisk perspektiv er på sin side med å belyse den situasjonen ytringa er blitt og ytret i, men verken ytringa, situasjonen eller perspektivet kan løsrives fra hverandre.

Et paradoks ser ut til å tre frem med tanke på synet på retorikk som presenteres her og oppgavas fokus på eksempelet. Det blir naturlig å spørre om ikke dette er å redusere retorikken til å bare handle om eksempelet? Poenget er at eksempelet analyseres på bakgrunn av det overordnede syn som er presentert over. Det betyr blant annet at eksempelet ikke er redusert til å bare være et *argument*, men også representerer en oppfatning av virkeligheten. Denne oppfatningen er av interesse i denne oppgava. Som vi så, skriver Jørgensen at man tolker og potensielt endrer virkeligheten når man taler om den. En slik tolkning og et slikt potensial til å endre virkeligheten kan man også finne i eksempelet. Eksempelet skal heller aldri ses på uavhengig av den situasjonen (og teksten) det inngår i.

I *Retorikk. En innføring* (1987) peker Jan Lindhardt på at i uttalelser om hva vi mennesker bør mene eller gjøre, vil det alltid være tilstede et element av erkjennelse: ”De fleste mennesker er kanskje tilbøjelige til at karakterisere andres livsanskuelse som ”tro”, men vil til gengæld bestemt benægte, at deres egen holdning er grebet ud af luften” (Lindhardt 1987, 58-59). At vi

²³ Se også diskusjon om *den retoriske situasjon*

²⁴ Forfatterens utheving

som oftest bare diskuterer det som er sannsynlig, er ikke ensbetydende med at diskusjonene er uviktige: ”Tværtimod, måske de fleste og hvert fald de største at de problemer, som tilværelsen byder os, [kan kun] løses ud fra vor tyding, fortolkning og hvad der synes os at være sandheden om os selv og vor verden” (ibid.: 59).

Eksempelet

Exemplum og parádeigma

I Eides retoriske leksikon oversettes både det latinske *exemplum* og det greske *parádeigma* med *forbilde* og *mønster* (Eide 2004: 66). Den samlede definisjonen er at *exemplum* og *parádeigma* er ”Omtale av en historisk, litterær eller mytologisk handling som taleren benytter som ”bevismiddel” [...] eller som eksempel til etterfølgelse [...] (ibid.). At *exemplum* og *parádeigma* hos Eide nærmest blir synonyme, problematiserer Sissel Høisæter i doktoravhandlingen sin. Her viser hun til at ”*exemplum* har hatt ei snevrare tyding enn *parádeigma* i den latinske tradisjonen fram til Quintilian” (Høisæter 2012: 40). Hun peker på at Aristoteles’ *parádeigma* har de tre undertypene *fabel*, *sammenlikning* og *historisk eksempel*, men at dette ikke forholder seg slik i herenniusretorikken²⁵: ”Fabelen er ikkje lenger knytt til eksempelomgrepet, og samanlikninga og eksempelet er to sidestilte tankefigurar. *Exemplum* har med andre ord berre tydinga historiske eksempel [...]” (ibid.). *Exemplum* blir i tillegg benyttet som en sjangerbetegnelse. Denne sjangeren var særlig gjeldende i middelalderen, og det var ofte korte tekster som understrekte en moral eller en læresetning. Slike korte tekster ble ofte brukt i tilknytning til religiøse seremonier og prekener. Dette viser at det *eksempel* i retorikken ikke er *en* ting. Videre vil jeg presentere flere perspektiv på eksempelet som er relevante med tanke på min bruk av eksempelet i denne oppgave. Etter presentasjonene følger en drøfting og definisjon av eksempelet slik det vil bli brukt videre i oppgaven.

²⁵ Se note 11

Larry Scanlon og eksempelet

Larry Scanlon har sett nærmere på *exemplum* i *Narrative, Authority, and Power – The medieval exemplum and the Chaucerian tradition* (1994). Hans tilnærming forholder seg til eksempelet som eksempeltekst, *exemplum*. Scanlon hevder at tideligere studier har hatt et ensidig fokus på det religiøse eksempelet; ”*the sermon exemplum*.” Det er altså et ønske hos Scanlon å se på *exemplum* som noe mer enn moralske tekster brukt i religiøse sammenhenger:

Because modern scholars have considered the exemplum entirely dependent on established authority, they have also considered it at its most characteristic when the authority it transmits is most purely religious. Accordingly, treatment of the exemplum in Middle English literary studies tends to be restricted to the sermon exemplum. The more clearly political public or classical exemplum has been largely ignored [...]” (Scanlon 1994: 29)

Scanlon argumenterer her for at fokus på *exemplum* der autoriteten er religiøst betinget har gjort at det er blitt lite fokus på bruk av *exemplum* andre sammenhenger. For Scanlon blir det derfor naturlig å sette fokus på det han kaller *public exemplum*. Han foretrekker *public* fremfor *classical*, for i hans undersøkelser viser det seg at eksemplene brukt i middelalderen ikke alltid var hentet fra klassiske kilder, men ofte viste til datidige offentlige spørsmål. Disse sakene var igjen ofte knyttet til spørsmål om autoritet mellom lekfolk, og ikke knyttet opp til et spørsmål om religiøst betinget autoritet (ibid.: 81). Med denne nye²⁶ forståelsen av *exemplum* vil Scanlon rette fokus på de fellesverdier, ofte representert ved en moral, som eksempelbrukeren nødvendigvis viser til i sin bruk av *exemplum*:

The moral does not simply gloss the narrative. It establishes a form of authority, enjoining its audience to heed its lesson, and to govern their actions accordingly. It is more than an abstract principle. It would be better described as a moral law: a value which the exemplarist assumes already binds the community together, or which he or she is strenuously arguing should bind it together. [...] (ibid.: 33-34)

Med bakgrunn i dette presenterer Scanlon sin definisjon av *exemplum*: ”[A]n exemplum is a narrative enactment of cultural authority” (ibid.: 34). Fremførelsen av, eller det å ”spille ut” autoriteten i eksempelet, handler i følge Scanlon om å vise til autoritet, eller det å utøve autoritet. Den kulturelle autoriteten kan altså utøves eller fremføres, men den er ikke statisk og kan ikke tas for gitt. Den autoriteten eksempelet iscenesetter blir definert ved at det produseres ulike posisjoner som publikum tar stilling til:

²⁶ Dette viser til Scanlons syn. Det refereres her til kapittelet ”Redefining the exemplum: narrative, ideology, and subjectivity,” s. 27-35 i Scanlon 1994

[...] the exemplum expects the members of its audience to be convinced by its *sententia*²⁷ precisely because it expects them to put themselves in the position of its protagonists, to emulate the protagonist's moral success, or avoid his or her moral failure. It persuades by conveying a sense of communal identity with its moral lesson (ibid.: 35).

Den rollen protagonisten har i eksemplet kan enten godtas eller avvises av publikum, og av dette mener jeg det å ”spille ut” autoriteten er en velfungerende oversettelse: Autoriteten spilles ut, og dersom publikum kan identifisere seg med det de hører, har eksempelbrukeren lykkes med å få frem sitt poeng.

Selv om Scanlon helt klart har konsentrert sitt arbeid om det middelalderske *exemplum*, mener han at det oppstår et kunstig å skille om definerer *exemplum* som en narrativ form og velger å se bort fra at en person i seg selv kan være et *exemplum*:

An exemplary action is already a saying because it transmits its authority to the community. An exemplary saying is already a doing because it produces a moral obligation which must be enacted. [...] A person who serves as an example becomes exemplary precisely by transforming his or her actions into a moral narrative (ibid.: 34)

Om vi skal relatere dette til politiske taler i dag, vil det være av interesse å se om eksempelet blir brukt slik som beskrevet her, og da særlig med tanke på å hvordan personers handlinger i eksempler kan fungere som moralsk fortelling. Jeg velger i analysen å bruke begrepet *eksempel* for å markere at jeg ikke ser på dem som versjoner av det vi kjenner som *exemplumtekster* fra middelalderen. I analysen fokuserer jeg heller på om eksempel brukt i dag fremfører autoritet slik Scanlon her viser til.

John D. Lyons og eksempelet

I *Exemplum – The Rhetoric of Example in Early Modern France and Italy* (1989) trekker John D. Lyons frem at studier av eksempelet kan virke fremmed: ”Example is too obvious and too subtle to fall within the range of most literary scholarship” (Lyons 1989: ix). Som vi så innledningsvis, mener Lyons at eksempelet også har en tendens til ikke å bli oppfattet som retorisk, selv om det ofte introduseres i teksten eller talen med ”for eksempel ...” Der Scanlon

²⁷ Forfatter kursivering

har fokus på eksempelet som fortellinger²⁸, ser ikke Lyons noe poeng i å utelate eksempler som *ikke* er fortellende. Han innrømmer at eksempler som moralske fortellinger er tallrike og ofte brukt, men her ønsker han å sette fokus på at eksempelet ikke behøver å være fortellende (i form) eller inneholde en moral.

Lyons er av den oppfatning at eksempler oftest ikke er selvstendige tekster, men heller et element i en tekst: "[...] all examples are dependent texts, and [...] they occur in the context of another text, hierarchically superior, which systematizes multiple examples and relates them to a maxim. By this definition examples are not freestanding texts" (ibid.: 24). Denne oppfatning er også helt sentral i denne oppgava; eksemplene er aldri analysert som en uavhengig enhet, men som en enhet avhengig av den teksten den står i.

Vi ser at Lyons og Scanlon tar i bruk begrepene *maksime* og *sentens*. Tormod Eide viser til at ordet maksime er fra middelalder-uttrykket *maxima sententia*, som da viser til leveregel. Sentens defineres av Eide som "[p]oengtert utsagn av etisk eller livsfilosofisk karakter som gjør krav på å uttrykke en allmenngyldig sannhet." (Eide 2004: 122). På bakgrunn av dette mener jeg en eksempelanalyse av Arbeiderpartiets tekster er av stor interesse med tanke på å se hvilke allmenngyldige sannheter som kommer til uttrykk gjennom eksempelbruken.

Syv karakteristikk av eksempelet

Lyons syv karakteristikk av eksempelet inneholder sentrale tanker om hva et eksempel er og hvordan det fungerer. En kort presentasjon av dette er derfor på sin plass. Her er ikke meningen først å fremst å kjenne igjen disse karakteristikkene i eksemplene jeg analyserer, men heller ta dette i bruk når jeg ser på hvordan de eksemplene jeg skal se nærmere på fungerer. I tillegg til å presentere dette, har jeg også kommet med forslag til oversettelse av de ulike kjennetegnene.

Iterativitet og multiplisitet (iterativity and multiplicity). At et eksempel er iterativt, viser til at *ett* eksempel kan vise til en hel rekke lignende hendelser i verden. Eksempelet fungerer som induksjon, men det må ikke presentere mange enkelttilfeller for å slutte til det allmenne. Ett

²⁸ Også personers som fungerer som eksempler blir gjort om til moralske fortellinger, så vi hos Scanlon.

tilfelle kan brukes som bevis på det generelle. Motsatt viser multiplisitet til at mange ulike eksempler kan tas i bruk for å bevise et poeng. Ved å legge frem flere eksempler, antar en at poenget kommer klare frem, eller at det blir vanskeligere å motbevise eller argumentere mot (Lyons 1989: 26-28). Av dette ser vi eksempelets generaliserende effekt kommer tydelig frem. Når en observasjon blir tatt i bruk for å si noe om en helhet, må nødvendigvis konsekvensen av dette bli generalisering. Spørsmålet er hvilke konsekvenser denne generaliseringen får for forståelsen av teksten som helhet.

Utoverrettet (exteriority). Dette viser til at eksempelet kan peke ut over en diskurs. Med dette menes at den som tar i bruk eksempelet kan bruke det for å vise til et felles verdigrunnlag eller "[...] a possible common ground" (ibid.: 28). Utoverrettethet viser også til det som kan kalles en avledning. Selv som eksempelet ofte er forbundet med autoritet, mener Lyons at eksempelet kan virke som en avledning fra dette: "[...] it differs from simple authoritarian assertion by appealing to something that diverts the audience from direct affirmation and says "se for yourself"" (ibid.). Også bruk av sitater kan ha denne funksjonen.

Diskontinuitet (discontinuity). Dette henger sammen med utoverrettethet, skriver Lyons, men her peker det på at eksempelet er tatt ut fra en annen sammenheng og satt inn i en ny: "All examples are chosen, isolated from a context within which they are visible precisely because this discontinuity fits into the rhetorical/discursive exteriority" (ibid.: 31). Diskontinuitet viser derfor her til eksempelet som et fragment som er satt inn i en ny helhet. (ibid.).

Ualminnelig (rarity) viser til eksempelet som noe ekstraordinært. Eksempelet kan handle om personer som enten er veldig gode eller veldig onde. Det ualminnelige med eksempelet kan også komme til syne ved at det er tatt i bruk i en uvanlig kontekst: "An example may be rare because it is not often mentioned in texts, even though it may be something quite common in everyday life" (ibid. 32)

Konstruksjon (Artificiality). Forfatterne av artikkelen *Autoritet og eksempel* (Kjus et al. 2011) oversetter dette med "kunstferdighet" (ibid.: 73), men jeg synes konstruksjon er mer dekkende. Lyons viser til at en ved å ta i bruk eksempler "finner opp" en sammenheng mellom eksempelet og teksten. I stedet for å peke på at dette er kunstferdig, vil jeg fokusere på at det er en konstruert sammenheng; den finnes ikke i seg selv, men er kommet til ved at eksempelbrukeren gjør det til en del av helheten. Dette er en grunnleggende innsikt, og det vil

ikke være mulig å isolere eksempelet fra teksten det er en del av. Resultatet ville blitt at en ikke har noe eksempel. Konstruksjonen kan også være en presentasjon av en virkelighetsoppfattelse, og den kan potensielt forandre virkeligheten (Nicolaysen 1997, Lindhardt 1987, Jørgensen 2011).

Ubestemthet (undecidability). Et eksempel er åpent og ubestemt siden det, som andre retoriske bevis, omhandler det sannsynlige og aldri kan være logiske bevis. Dette illustreres også ved å vise til at ett og samme eksempel kan brukes for å overbevise oss i ulik retning (jf. innvandrere er arbeidsledige. 1) Fordi de ikke vil arbeide, eller 2) Fordi de ikke får jobb). Eksempelet peker i seg selv ikke i en gitt retning for hvordan det skal tolkes, men må konstrueres slik at eksempelbrukeren får frem det poenget han ønsker.

Overskridning (Excess). Overskridning viser til at virkeligheten er større enn den generaliseringen eksempelet viser til (ibid. 34). Eksempelet i seg selv er gjerne en forenkling men dersom vi ser på den sammenhengen det er tatt fra (hendelsen, personen, historien,) overskrider alltid denne rollen eksempelet har i den nye sammenhengen det er satt i. Dersom jeg bruken bilen som eksempel på en kilde til forurensning, ser jeg bort fra dens funksjon som transportmiddel, og dersom jeg viser til vindmøller som eksempel på forurensning i form av støy, velger jeg å se bort fra at de produserer elektrisitet. Både bilens og vindmøllenes helhet overskrider den delen av dem som blir brukt i eksempelet.

Nicolaysen presenterer i *Døme, dømesoger og føredøme* et forslag til en typologi over eksempelet. Som jeg viste til innledningsvis, er det ikke først og fremst et mål i denne oppgava å bestemme hvilken type eksempler som er funnet. Likevel finner vi i denne typologien en oversiklig og ryddig gjennomgang av eksemplet. Jeg vil særlig trekke frem Nicolaysens beskrivelse av *forbildet* i denne sammenheng. Dette er "[...] døme som bør eller skal etterliknast. Av desse finst der mange slags, dei som lettast spring i augo for ein litteraturforskar er dei mangehandte slag forteljingar om framifrå menneske [...]" (Nicolaysen 1999: 208). Videre skriver Nicolaysen at forbildet "[...] krev at ein tek stilling til kva som er etterlikningsverdig, og som oftast er det godt mogleg å karakterisere eit grunntema eller ei retning for føredømet" (ibid: 2009). Når Arbeiderpartiet presenterer eksempler på det som er godt integrerte innvandrere, presenterer de en oppfatning av hva integrering er. Dette kan si noe om politikken som føres (hvordan ble denne personen så godt integrert?), det kan si noe om rollen innvandrere har i prosessen (hva har denne personen gjort for å bli integrert?), og

det kan si noe om Arbeiderpartiets rolle i prosessen (hva har Arbeiderpartiet gjort for at denne personen skulle bli integrert i det norske samfunnet?). Dette er spørsmål som jeg ser nærmere på i analysen av eksemplene.

Sissel Høisæter skriver om eksempelet som *logos-tale*, *ethos underbyggende tale* og som *pathos-fremkallende tale* (Høisæter 1997). Eksempelet som logos-tale handler da om hvordan eksempelet får sin beviskraft når "[...] sammenhengen mellom enkelttilfellet og saksforholdet blir påvist på ein overbevisande måte" (ibid.: 90). Det er altså ikke nok at eksempelet er bra eller har et godt poeng, det må dannes en sammenheng med saksforholdet eksempelet inngår i

Eksempelet som *ethos-underbyggende tale* er et vanskelig virkemiddel, skriver Høisæter. Grunnen er at det handler om å ta i bruk eksempler om egne prestasjoner eller ferdigheter "[...] utan at det går ut over det som passar seg²⁹" (ibid.: 94). I en politisk sammenheng mangler det ikke på lovprising av egen politikk og eget parti. Det å lansere seg selv og eget parti som det eneste riktige alternativ er regelen i alle fall i valgkamptaler, så om dette eksempelet er særlig mye brukt i politiske taler, bør ikke det overraske. Denne måten å fremstille partiet på bryter ikke med det passende, men vi kan se at det blir vanskeligere å bruke ethos-underbyggende eksempler knyttet opp til egen person.

Det pathos-frekallende eksempelet må på et eller annet vis appellere til følelsene til publikum. Å ta i bruk avskrekkende eksempler vil være å appellere til pathos. Heltedådige handlinger vil også kunne vekke slike følelser, men også det å vise til et fellesskap, eller til følelsen av det, vil kunne være pathos-fremkallende.

Av denne presentasjonen av ulike tilnærminger til eksempelet, er det noen overordnede tanker som er helt sentralt i det videre arbeidet. Eksempelet ses alltid på som en konstruksjon, forstått slik at den som tar det i bruk har konstruert en sammenheng som det er ønskelig å gjøre synlig for den som leser eller hører teksten. Denne konstruksjonen må ikke være eksplisitt uttalt av eksempelebrukeren, men den vil alltid være tilstede. Ubestemtheten er alltid en del av denne konstruksjonen, og den gjør at en analyse bare kan vise til mulige tolkninger, aldri til en logisk sammenheng mellom virkelighet og eksempel. Til slutt

²⁹ Høisæter viser her til *aptum*, "[...] fornemmelsen av det taktfulle og for det passende forhold mellom de forskjellige elementene i talesituasjonen og i selve talen [...]" (Kjeldsen 2009: 70).

understrekes det at dette ikke er kritikk mot bruken av det retoriske eksempelet, men en kritisk analyse som ønsker å se på hvordan eksempelet fungerer i et utvalg politiske tekster.

Persuasio

De eksemplene Høisæter presenterer i "Om eksempelet" (1997) er knyttet opp til de tre appellformene. Vi har tidligere sett at *persuasio* er et grunnleggende begrep innen retorikken³⁰. Jeg vil likevel kort avklare forholdet mellom *snever persuasio* og *bred persuasio* som en oppsummering på denne delen.

Kjeldsen skriver at retorikk oppfattet som avsenders "bevisste og hensiktsmessige på å overtale" (Kjeldsen 2009: 18) er *snever persuasio*, mens "oppfatningen av retorikk som påvirkning generelt" (ibid.) er *bred persuasio*. Jørgensen på sin side trekker frem at et klassisk syn på snever persuasio forutsetter "meningsdivergens" mellom afsender og modtager i kommunikationssituationen³¹" (Jørgensen 2011: 15). Motsatt viser Jørgensen til hvordan en forklaring kan være bred persuasio: "[H]vis samtalepartneren forholder sig neutral, og formålet med forklaringen blot er at få denne til at forstå hvordan en bilmotor fungerer" (ibid.).

Perelman og Obrechts-Tyteca bruker begrepet *adherence*, et begrep som kanskje bedre forklarer hva vi kan legge i bred persuasio. De viser til at deres teorier om argumentasjon er "the study of the discursive techniques allowing us to induce or increase the mind's adherence to the theses presented for its assent"³²" (Perelman og Obrechts-Tyteca 2010: 4). Her viser *tese* til påstand eller standpunkt, skriver Jørgensen, og dette dekker ikke bare situasjoner der "diskursens sigte er af snævert overtalende art, men også hvor den er fx informativ" (Jørgensen 2011: 16). *Adhere* kan vise til det å *stå ved*, eller *følge*, mens *adherence* kan oversettes til *tilslutning*. En retoriske ytringer må ikke ha som mål å *overbevise* et publikum: [A] government spokesman in Parliament may give up any hope of *convincing* the opposition, even before he begins to speak, and may be satisfied with *getting the adherence* of his majority³³" (ibid.: 19).

³⁰ Se under *Retorikk – det overordnede syn i denne oppgava*

³¹ Forfatters kursivering

³² Forfatters kursivering

³³ Begge kursivering i sitat er gjort av meg

Synet i denne oppgava er at retoriske ytringer ikke forutsetter en meningsdivergens. Denne oppgava opererer derfor med et bredt persuasiobegrep, for det er ikke bare snakk om å se på eksemplenes evne til å overbevise et publikum fra et standpunkt til et annet som er oppgavens hovedmål. Retorikk ses dermed på som intensjonell språkbruk, noe som gjør at det ikke forutsettes at publikum er i opposisjon til det budskap som presenteres.

Metodisk tilnærming

Diskurer

Mitt tekstutvalg består av politiske dokumenter uten oppgitt forfatter, politiske taler, intervju fra nyhetssaker og tekster fra Arbeiderpartiets hjemmeside. Alle disse tekstene er en del av Arbeiderpartiets politiske diskurs, og de er alle tilgjengelige for offentligheten. Av problemstillinga følger det at alle disse tekstene inneholder ett eller flere eksempler som kan relateres til integreringspolitikk.

Diskurs er et ofte brukt begrep, og i en vitenskaplig sammenheng gir det assosiasjoner til sentrale teorier. Av den grunn er det nødvendig med en avklaring av hvordan begrepet er brukt i denne oppgava. Diskursbegrepet kan defineres ulikt, men særlig har Michel Foucault hatt stor innvirkning på hvordan det forstås i vitenskaplig sammenheng. Foucault mener at diskursproduksjonen i et samfunn blir regulert ved at den blir "[...] kontrollert, sortert, organisert og fordelt ved hjelp av en mengde prosedyrer [...]" (Foucault 1999: 9). Sentralt her er *utelukkelsesprosedyrene*, og *forbudet* blir trukket frem som en særlig kjent prosedyre i vårt samfunn (ibid.). Kanskje mer overraskende er det at viljen til *sannhet* også er en slik utelukkelsesprosedyre. Poenget er at hva som er sant institusjonaliseres i form av pedagogikk (skole³⁴), litteratur, institusjoner, men også hvordan den verdsettes i samfunnet (ibid.: 13). Diskurser kan derfor kontrolleres og videreføres gjennom disse institusjonene, og disse er med på å kontrollere hva som er *sannhet* i samfunnet.

James Paul Gee og Norman Faircloughs arbeider konsentrere seg også om diskurser, og Fairclough har nærmest tatt eierskap på termen *Critical Discourse Analysis (CDA)*³⁵. I sitt arbeid fokuserer Fairclough særlig på kritikk av neo-liberal kapitalisme og New Public Management (Fairclough 2010): "I am working within a tradition of critical social research which is focused on better understanding of how and why contemporary capitalism prevents or limits, as well in certain respects facilitating, human well-being and flourishing" (ibid.: 2). Fairclough har en helt klart politisk tilnærming til sitt arbeid med diskursanalyse, og det

³⁴ "Hele utdanningssystemet er en politisk måte å opprettholde eller modifisere tilegnelsen av diskursen på, med de vitensformer og maktformer de bringer med seg" (Foucault 1999: 25).

³⁵ Se "Language and ideology" s. 56-68 i *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language* (Fairclough 2010) for Foucaults innvirkning på Faircloughs arbeid.

uttalte målet er at den skal være med på å fjerne de hindre kapitalismen setter for menneskelig utvikling og velbefinnende. Han definerer en diskurs som:

[...] a particular way of representing certain parts or aspects of the (physical, social, psychological) world; for instance, there are different political discourses (liberal, conservative, social-democratic, etc.) which represent social groups and relations between social groups in a society in different ways (ibid.: 358).

James Paul Gee har på sin side ikke definert et klart område for sin diskursanalyse, men viser til at hans syn er at all diskursanalyse er kritisk: "[...] all discourse analysis needs to be critical, not because discourse analysts are or need to be political, but because language itself is [...] political" (Gee 2010: 9). Gee har denne definisjonen på diskurs:

A Discourse³⁶ is a socially accepted association among ways of using language and other symbolic expressions, of thinking, feeling, believing, valuing, and acting, as well as using various tools, technologies, or props that can be used to identify oneself as a member of a socially meaningful group or "social network" [...] (ibid.: 159)

Denne oppgava er ikke en diskursanalyse, og jeg kommer heller ikke til å gå nærmere inn på disse teoriene. Min analyse setter ikke først og fremst fokus på eller undersøker hvilke skrevne og uskrevne regler en må følge for å være en del av Arbeiderpartiets diskurs, eller hvilke prosedyrer som er gjeldende. Jeg mener likevel det er naturlig å vise til denne forståelsen av diskurs, fordi oppgaven min implisitt hviler på deler av den; Arbeiderpartiets politiske diskurs er ikke en diskurs der hva som helt kan sies. Den er regulert på flere måter, både i form av politiske dokumenter (blant annet partiprogram), organisasjon (avgjørelser om hva som er Arbeiderpartiets politikk) og sosiale strukturer. Det er på bakgrunn av en slik forståelse av begrepet at jeg mener jeg kan si noe om *Arbeiderpartiets politiske diskurs* om innvandring og integrering, ikke bare om den enkelte representants syn på saken. De ulike ytringene ses på som deler av en diskurs.

Analyse av materialet

En klassisk retorisk analyse vil ofte ta for seg hele teksten fra start til slutt. Den ser da på oppbygning, bruk av virkemidler, fremføring og evne til å overbevise et publikum osv. Min analyse skiller seg fra dette.

³⁶ For å skille mellom diskurs som generell språkbruk på den ene siden og diskurs som sosialt nettverk dannet av måter å snakke på, meninger, verdier osv., bruker Gee henholdsvis "discourse" og "Discourse".

For det første har jeg hovedfokus på eksempelet. I min analyse kommer jeg ikke til å ha særlig fokus på talens oppbygning, på talerens fremføring og talens virkning på publikum³⁷. Heller ikke bruk av retoriske virkemidler (utover eksempelet) er i særlig grad tatt med i analysen. Dette begrunner jeg med at jeg her først og fremst ønsker å sette fokus på hvordan det retoriske eksempelet fungerer i politiske tekster - mer presist hvilket syn på innvandrere og Arbeiderpartiet som kommer til syne bruken av eksempler. Med dette håper jeg at møtet mellom den teoretiske teorien jeg har presentert og materialet mitt vil kunne belyse og drøfte retorisk teori, samt være et debattinnlegg i integreringspolitikken.

Eksemplene vil aldri bli analysert som autonome tekster. Det vil si at jeg alltid ser dem i sammenheng med den teksten de står i. Dette betyr ikke at hver tekst er analysert i sin helhet, med dens hovedtema, og de deler som er sentrale i forhold til eksempelbruken, er med i analysen. Som det kommer frem av presentasjonen av det retoriske eksempelet, er det ikke mulig å analysere det isolert fra teksten. Lyons viser til *exemplums* etymologi på latin viser til ”klaring i skogen” (Lyons 1989: 3). Om vi skal forklare det metaforisk, kan vi vise til at fraværet av skog også vil være fraværet av klaring.

Hvorfor dette materialet?

Valget av problemstilling har hatt klare føringer på tekstutvalget: Teksten må være relatert til integrering og/eller innvandring, og selvsagt må den inneholde ett eller flere eksempler. Jeg har også valgt å se på tekster som jeg mener det er grunn til å anta er godt forberedte, og materialet består da av til sammen ni hovedtekster: ”Den norske modellen” slik den er presentert på Arbeiderpartiets hjemmeside, ”Mangfold og muligheter. Integreringspolitisk dokument”, to landsstyretaler og to landsmøtetaler, en 17. maitale, en tale ved gjenresingen av Trygve Lie-statuen og et portrettintervju. Tekstene er videre presentert i neste kapittel (Tekstutvalg).

³⁷ Dette ville vært svært vanskelig å måle på en nøyaktig måte, men arbeider som fokuserer på talerens evne til overbevise fins. Særlig grundig er dette behandlet i *Retorik der flytter stemmer. Hvordan man overbeviser i offentlig debatt* (Jørgensen, Kock, Rørbeck 2011). Forutsetningen for å kunne analysere hva som gjør at et publikum endrer mening under en debatt, var opptak av debattprogrammet Bytinget, lansert i 1975 av Danmarks Radio. Før debatten ble satt i gang ble publikum presentert for dagens tema. De avga da stemmer, noe som også ble gjort etter debatten. I sin analyse søkte forfatterne av boka da å finne *hva* som fikk publikum til å bytte mening. Særlig interessant er kanskje at forfatterne mener å kunne avkrefte ”[...] myten om at sproglig udsmykning forfører. Det pyntede sprog i sig selv har ingen effekt” (Ibid.: 108).

Alle hovedtekstene i utvalget er preget av at det er Arbeiderpartiet som fører ordet. Med dette mener jeg at de får presentere sitt syn på saken uten å måtte forholde seg til avbrytelser eller endring av tema underveis i presentasjonen av teksten³⁸. I utgangspunktet var alle tekster i materialutvalget³⁹ tekster som var gjort tilgjengelige av Arbeiderpartiet på deres nettsider. Når det likevel er slik at ikke alle referanser viser til arbeiderpartiet.no, er grunnen at partiet oppdaterte hjemmesidene i januar 2013. Før det ble gjort var det tilgjengelig et utvalg taler som gikk tilbake til tidlig på 2000-tallet. Også alle tidligere arbeids- og valgprogram var å finne. Det er fra denne perioden tekstutvalget er gjort, men etter oppdateringen er ikke taler fra før 2. februar 2009 lenger tilgjengelige. Det refereres derfor til andre nettadresser for taler før 2009, men talene i sin helhet er også lagt ved som vedlegg.

Flere av tekstene som blir analysert er taler, men de er her analysert slik de er å finne presentert som nedskrevet tekst. Dette har flere grunner. For det første er flere av talene ikke tilgjengelige som opptak, noe som gjør at den nedskrevne teksten er det eneste som er tilgjengelig⁴⁰. Eventuelle tillegg eller korrigeringer som ble gjort i fremføringen er derfor ikke mulig å spore. Like fullt er det som tekst disse talene er presentert på Arbeiderpartiets hjemmeside, og det er slik foreligger som tilgjengelige for offentligheten. Jeg har derfor vurdert det slik at de er godt egnet for min analyse.

Jeg har ikke analysert Arbeiderpartiets valgprogram for ulike perioder, men ett program har hatt betydning for mitt møte med tekstutvalget. I programmet for perioden 2005-2009 (*Ny solidaritet*) finner vi tanken om integrering som en toveisprosess:

Integrering er en toveis prosess. Majoritetsbefolkningen har imidlertid et hovedansvar fordi det er den som har størst makt og mulighet både til å diskriminere og til å bekjempe diskriminering. Vi vil bekjempe forskjellsbehandling og fordommer og dermed gi nye nordmenn det beste grunnlaget for å delta i samfunnet (Arbeiderpartiet 2005)

³⁸ Unntak fins i tekster som er tatt med som tillegg: To uttalelser fra Martin Kolberg og Jens Stoltenberg er hentet fra nyhetsartikler, og her har muligheten for kritiske spørsmål vært tilstede. Disse uttalelsene er likevel mest tatt med for å belyse en situasjon som berører en annen tale. Også et intervju av Hadia Tajik er kan ses på som et unntak, men dette er et portrettintervju som ikke inneholder det vi kan kalle kritiske spørsmål rettet mot Arbeiderpartiets politikk.

³⁹ Dette gjelder ikke for portrettintervjuet av Hadia Tajik

⁴⁰ De eneste talene som er tilgjengelige som opptak er Hadia Tajiks tale til landsmøtet 19. april 2009 og AUF-leder Martin Henriksens tale til landsmøtet 18. april 2009. Bare Henriksens tale hadde et lite tillegg i forhold til den teksten som er å finne på arbeiderpartiet.no. Dette vil bli vist til i presentasjonen av denne talen.

Dette viser at integreringsprosess har blitt omtalt som en toveisprosess i alle fall fra 2005, og i tillegg finner vi tanken om et *større vi* i *Mangfold og muligheter* (2011). I mitt møte med materialet er jeg derfor interessert i å se på hvordan integrasjon som en toveisprosess og tanken om et *større vi* blir presentert av Arbeiderpartiet. Tekstutvalget er fra perioden 2006-2013, altså er det snakk om tekster som er blitt til etter *Ny solidaritet* og frem til 2013.

Analysen er delt inn i to hoveddeler etter hvilken type eksempler jeg analyserer. Første del handler i hovedsak om eksempler knyttet opp mot innvandrere som gruppe. Her blir også i særlig grad Arbeiderpartiets rolle i belyst. Andre del handler i hovedsak om eksempler der innvandrerne presenteres som enkeltindivider. Dette betyr ikke at *teksten* ikke handler om innvandrerne som gruppe, men jeg har latt typen eksempler være styrende for strukturen i analysen. Disse eksemplene viser også helt klart det som ses på som godt integrerte innvandrere. Det er denne delen av oppgava som har vært inspirasjon til oppgavas tittel, *De eksemplariske*. Talene blir ikke presentert i kronologisk rekkefølge, men det er heller ikke et mål for oppgava å se på en historisk utvikling av synet på innvandrere. Det skal ikke avvises at dette kunne vært mulig, men da måtte eksemplene vært flere og fordelt over en lengre tidsperiode.

En interessant observasjon knyttet til historisk utvikling har likevel vist seg allerede ved arbeidet med å finne tekster som omhandler innvandring og integrering. Talene som er holdt på Arbeiderpartiets landsmøte og landstyre etter terroraksjonen 22. juli 2011 tar i svært liten grad opp temaer knyttet til innvandring og integrering. Den omtaler det mest på landstyremøtet i september 2011, er partisekretær Raymond Johansen, og da i forbindelse med terroraksjonen og med en henvisning til *Mangfold og muligheter*:

22. juli vil prege Arbeiderpartiet. Som parti skal vi fortsatt være uforsonlige overfor ekstremistiske holdninger – uansett hvilken kant de kommer fra. Vi skal være tydelige i debatter som kan gi grobunn for ekstremisme. Og vi skal verne om ytringsfriheten, og bruke den til å slå tilbake hatets budskap.

For å utvikle oss selv og være godt skodd til de debattene, setter vi også i gang politiske skoleringsopplegg i partiorganisasjonen. Programmet vi vedtok på landsmøtet i vår; ”mangfold og muligheter” bør bli allemannseie i partiet. Vi legger opp til å ha en forankrings- og diskusjonsrunde knyttet til det utover høsten, og jeg oppfordrer partiorganisasjonen til å benytte anledningen til å sette diskusjoner om integrering og det nye norske vi på dagsorden (Johansen 2011a)

På landsstyremøtet i september 2012 viser Johansen til at økt arbeidsinnvandring har ført til nye utfordringer som økt fare for sosial dumping, og at språkproblemer kan true den norske modellen fordi den "[...] krever god kontakt mellom arbeidstaker og arbeidsleder" (Johansen 2012). Utenom disse talene fra Johansen, er ikke integrering videre behandlet i talene som er gjort tilgjengelige. Dette er påtakelig, og jeg velger derfor å nevne det her. Men å gjøre dette til en del av analysen mener jeg ville krevd en helt annen problemstilling og tilnærming til temaet enn det som er valgt her. I det minste ville det krevd en *sammenligning* av taler fra perioden før og perioden etter terroraksjonen.

Avslutningsvis vil jeg oppsummerer og kommentere de viktigste funnene i analysen. Jeg vil også vurdere om det har kommet frem nye problemstillinger i forbindelse med arbeidet. Før selve analysen følger nå en presentasjon av tekstene som utgjør hovedmaterialet. Denne er først og fremst for å belyse situasjonen tekstene er knyttet til.

Tekstutvalg:

Drøfting knyttet til tekstutvalget er gjort i forrige kapittel, og det som følger her er derfor bare en presentasjon av tekstene, samt en forklaring på strukturen i analysen av dem.

Flere struktureringsprinsipp har vært aktuelle for presentasjonen av eksemplene. Kronologi kunne vært et struktureringsprinsipp, men jeg har allerede begrunnet hvorfor det ikke er blitt gjort. Tekstene i første del av analysen inneholder eksempler som viser til innvandrere som gruppe, og Arbeiderpartiets rolle i forhold til denne. Dette har resultert i at første del av analysen i stor grad handler om Arbeiderpartiets rolle gitt av eksemplene. I andre del av analysen har jeg valgt ut eksempler som presenterer innvandrere som enkeltindivid. Disse eksemplene viser alle til innvandrere som fremstilles som godt integrerte i det norske samfunnet. Helt til slutt i den andre delen har jeg valgt å se på eksempler som er tatt i bruk av Hadia Tajik. Et av disse skiller seg klart fra de andre ved at hun tar i bruk seg selv som eksempel i talen.

Materialet utgjøres da av ni hovedtekster, og åtte av disse er lagt ved som vedlegg til oppgava. I tillegg har jeg lagt ved talen Jens Stoltenberg hold på slottsplassen da han presenterte blant andre Tajik som ny statsråd. Denne talen er ikke analysert, men den er referert til. Denne talen er transkribert av meg. Andre tekster som er sitert, som intervju og andre tekster fra arbeiderpartiet.no, er ikke lagt ved, men er selvsagt å finne i litteraturlista.

Den norske modellen

Først presenteres *den norske modellen*. Tanken om den norske modellen har lenge vært en del av Arbeiderpartiets politiske diskurs, og den settes i sammenheng med de fleste politiske spørsmål. Arbeiderpartiet presenterer den som en samfunnsmodell de ønsker å forsvare og videreutvikle. Jeg ser nærmere på hvordan Arbeiderpartiet presenterer denne modellen, selv om det i den teksten ikke sies noe direkte om innvandring eller integrering, men mer om overordnede strukturer. Likevel er det klart at integreringspolitikk må kunne ses i sammenheng med modellen. Dersom en mislykkes med å integrere innvandrere inn i det norske samfunnet, vil modellen være truet. Den norske modellen er en forenkling av det norske samfunn slik Arbeiderpartiet ønsker det skal være, og siden dette er overordnede

tanker, blir det presentert først min analyse. I denne sammenheng er det også klart at jeg ser på modellen som et eksempel. Dette blir drøftet i analysen.

Mangfold og muligheter

Mangfold og muligheter (2011) er et integreringspolitisk dokument som ble vedtatt av Arbeiderpartiets landsmøte 10. april 2011. Utvalget som utarbeidet dette dokumentet ble ledet av Jonas Gahr Støre. Dette dokumentet er sentralt av den grunn at det viser hvilke mål Arbeiderpartiet har for integreringspolitikken. Jeg har valgt å fokusere på bruken av et eksempel som presenteres i forordet til dokumentet. Dette eksempelet handler om Trygve Lie, både som FNs første generalsekretær og som monument plassert i Alna bydel i Groruddalen, men det handler også om innvandrere Groruddalen. For å tydeliggjøre dette, har jeg valgt å dele analysen av dette eksempelet i to deler. Først ser jeg på bruken av *Groruddalen som illustrerende eksempel*, før jeg ser på bruken av *Trygve Lie som eksempel*.

Jonas Gahr Støre – Tale ved gjenreising av monumentet over Trygve Lie

I 2006 ble statuen av Lie gjenreist etter at den hadde blitt veltet tidligere samme år. Ved denne anledningen talte Gahr Støre ved monumentet, og en kronikk forfattet av Gahr Støre ble publisert i Dagsavisen. Disse tekstene er nesten identiske, og jeg har i min analyse valgt å referere til og analysere innholdet slik det er å finne i talen. I denne talen omtales Lie som eksempel, og jeg har valgt å se analysen av talen i sammenheng med bruken av Lie som eksempel i *Mangfold og muligheter*. Analysen av denne talen, som er knyttet til gjenreisningen av monumentet, blir presentert under overskrifta *Minnestedet Trygve Lie – eksempel og autoritet*.

Jens Stoltenbergs tale til landsstyret 20. september 2007

I denne talen får vi beskrevet situasjonen for innvandrerne i Søndre Nordstrand. Dette er i seg selv, som vi skal se, et eksempel som beskriver innvandrernes situasjon, men her blir det satt inn i en historisk kontekst. Stoltenberg beskriver først innvandrernes situasjon, før han viser til hvordan Arbeiderpartiet kan hjelpe dem ut av den situasjonen de er i. Stoltenberg tar i bruk historiske eksempler på politiske kamper han mener Arbeiderpartiet har kjempet (og vunnet).

Helga Pedersens tale til landstyret 28. mars 2008

Denne talen ble holdt på Arbeiderpartiets landsstyremøte 28. mars 2008. I denne talen tar Helga Pedersen oss med til fremtiden, år 2020, og vi møter en bestefar som sitter og skriver på en tale han skal holde i barnebarnets konfirmasjon. Talen er egentlig en fortelling, og i denne møter vi innvandreren *Igor* som bor i bygda der fortellingen er lagt til. I denne teksten blir innvandreren som enkeltindivid tatt i bruk, og i min analyse er hans plass i det norske samfunnet et sentralt punkt.

Martin Henriksens tale til landsmøtet 20. april 2009

På den tida da talen ble holdt var Martin Henriksen leder for Arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon (AUF). Også i dette eksempelet ser vi at innvandreren som enkeltindivid blir tatt i bruk. Henriksens tale skiller seg fra de andre tekstene jeg har sett på ved at den ser ut til å være en kritikk mot hvordan innvandrere omtales i Arbeiderpartiets egen diskurs. Det er i denne sammenheng han tar i bruk et eksempel for å vise hvordan ungdom med innvandrerbakgrunn urettmessig blir mistenkeliggjort. Hans tale er tilgjengelig som opptak, og dette viser at han i fremførelsen legger til ordet ”brunost” i selve eksemplet jeg ser på. Dette er ikke med på å endre eksemplet i vesentlig grad, men det vil likevel bli kommentert i analysen.

Knut Storbergets 17. maitale i Torrevieja (Spania)

17. mai 2007 holdt Knut Storberget tale i den spanske byen Torrevieja. I denne byen, og området rundt, bor det mange nordmenn og det var disse som var publikum da talen ble holdt. Eksempelet i denne talen er, som hos Pedersen og Henriksen, et enkeltindivid. Det som skiller det fra de to andre er at eksempelet her delvis blir presentert i form av et sitat. Storberget har tatt eksempelet fra en uttalelse som er kommet i forbindelse med et forskningsprosjekt, og vi møter innvandreren *Ali* som snakker om sine følelser knyttet til 17. mai-feiringen. Sitat vises ofte til som en egen retorisk figur, men i den sammenhengen det står i her, er det ikke mulig å skille det fra resten av eksempelet, og jeg har derfor valgt å ta det med i analysen

Hadia Tajiks tale til landsmøtet 19. april 2009

I siste del av analysen er fokus satt på Hadia Tajik. 29. september 2012 ble hun utnevnt til statsråd, og ble med det Norges yngste statsråd gjennom tidene, men også den første statsråden som er muslim. Tajik er norskfødt med innvandrerforeldre, og dette blir sentral da hun bruker seg selv som eksempel i en tale hun holdt som stortingskandidat på Arbeiderpartiets landsmøte 19. april 2009. I dette eksempelet blir også den norske modellen sett i en integreringspolitisk sammenheng.

Hadia Tajik - Portrettintervju i Dagsavisen 26. januar 2013

Til slutt har jeg sett nærmere på et intervju gjort av Dagsavisen. Her snakker Tajik om seg selv og sin rolle som kulturminister, også sett i lys av en debatt som gikk i media etter at Fremskrittpartiets Christian Tybring-Gjedde etterlyste en definisjon av norsk kultur fra kulturministeren. Denne debatten vil ikke bli analysert, men vil kort bli presentert fordi den omtales i intervjuet og har sammenheng med eksempelbruken fra Tajik.

Analyse

Den norske modellen

Arbeiderpartiet viser ofte til *den norske modellen*, og at ”[f]orsvar for og utvikling av den norske modellen er hovedprosjektet for Arbeiderpartiet” (Arbeiderpartiet 2013a) Modellen vises til som et trepartssamarbeid mellom stat, arbeidsgiversida og arbeidstakersida (ibid.). Hvordan denne modellen er en forenklet og stilisert fremstilling av et konstruksjonsprinsipp (Nicolaysen 1999: 212), som her er det norske samfunn slik Arbeiderpartiet ønsker det skal være, kunne vært gjenstand for en analyse i seg selv. En analyse av Arbeiderpartiets samlede politikk er ikke målet for denne oppgaven, men jeg mener at modellen kort kan presenteres for å se om den kan klargjøre noe med tanke på integreringspolitikken.

Nicolaysen ser modeller som todelte eksempler. På den ene sida viser de til en overordnet forestilling av hvordan verden er eller bør være. På den andre sida er det klart slike modeller viser frem det som anses som riktig og viktig av den som har konstruert den (Ibid.: 212). Vi kan si at Arbeiderpartiet har laget en modell som viser oss verden sett fra deres ståsted, noe som får konsekvenser for hvordan den blir presentert for oss. Denne modellen er også en forenkling; det er ikke ment at den skal forklarer hele politikken til Arbeiderpartiet. For at modellen skal fungere som forklaringsmodell på kompliserte politiske spørsmål, må selve spørsmålene også forenkles. Dette er ikke en kritisk bemerkning mot den norske modellen slik Arbeiderpartiet presenterer den, men vil gjelde for de fleste modeller. Modellens mål er nettopp å forenkle, og en slik forklaringsmodell vil derfor være en reduksjon av kompleksitet.

Om vi da ser integreringspolitikk i lys av den norske modellen, kan vi spørre: Hvordan skal vi løse utfordringene innvandring fører med seg? Det blir raskt klart at modellen ikke kan gi et grundig svar på dette, men noen svar kan den likevel gi: Dersom innvandrere enten blir arbeidsgivere eller arbeidere, altså blir en del av det reisverket modellen bygger på, blir de en del av modellen og truer den ikke. Dette gjelder selvsagt for alle som bor i Norge, og er ikke noe som gjelder spesielt for innvandrere. Modellen setter da fokus på hvor viktig arbeid til alle er for det norske samfunn, og det viser at modellen kan bli truet om noen blir stående utenfor.

Dette er likevel ikke hele modellen. Den består også av forbehold for å sikre at de som ikke klarer å bli en del av reisverket ikke automatisk blir en trussel for modellen:

Den norske samfunnsmodellen er unik. Den skiller oss fra de fleste andre land. I Norge er vi med i et solidarisk spleiselag som sikrer alle velferd, omsorg, helse og utdanning. Folketrygden gir oss en lønn å leve av ved sykdom, arbeidsledighet og som pensjonister. [...]Det som kjennetegner den norske modellen er at vi har en *omfattende velferdsstat* der alle bidrar etter evne gjennom skattesystemet” (Arbeiderpartiet 2013a)

Det er tatt høyde for at ikke alle kan bli eller til enhver tid er arbeidere eller arbeidsgivere, men en for stor andel utenfor selve reisverket, trepartssamarbeidet, vil kunne sette den norske modellen i fare. Denne modellen kan virke så generell at hvilket som helt parti kunne overtatt den, men det er ikke tilfelle. Arbeiderpartiet viser til at dette er deres modell, og at det er de som har utviklet den. Dersom andre partier kommer til makten, er derfor denne trygge og sikre modellen i fare. I et innlegg i trontaledebatten 6. oktober 2008, beskyldte Jens Stoltenberg Fremskrittspartiet for å angripe modellen:

Det Fremskrittspartiet foreslår, er i virkeligheten et angrep på grunnlaget for den norske modellen i en tid hvor den heller burde styrkes. De går til kamp mot politisk styring og kontroll i en tid hvor vi burde ha mer av det, ikke mindre. President, en situasjon som den vi nå opplever, kaller på ansvarlighet. Det er ikke ansvarlig, og ikke i tråd med den norske modellen, å erstatte vår regulerte blandingsøkonomi med et liberalistisk økonomisk system, som nå er i krise internasjonalt (Stoltenberg 2008)

Her ser vi at politisk styring og kontroll gjøres til en del av den norske modellen, og vilje til å styre og kontrollere blir det samme som ansvarlighet, men vi har også sett at det vil være mulig å vise til den i forbindelse med integreringspolitiske spørsmål. En kan vise til viktigheten av arbeid, også for innvandrere. Den kan også vise til en så generell størrelse som *samarbeid* mellom innvandrere og stat, men konkret blir det aldri. Modellen, her sett som et eksempel, viser oss et Arbeiderparti som gjennom sin kamp for den norske modellen er en garantist for et stabilt og trygt Norge.

I sitatet over ser vi at Stoltenberg tar i bruk den norske modellen i argumentasjon mot Fremskrittspartiets politikk. Her blir dette det vi med Høisæter kan kalle et pathosfremkallende eksempel. Stoltenberg presenterer den norske modellen som trygghet og stabilitet, og Fremskrittspartiets ønske om å endre på den blir vist til som et angrep. Dette spiller helt klart på frykt for å gå fra det kjente til det ukjente. Men siden eksempelet også

handler om Arbeiderpartiet som voktere av den stabile blandingsøkonomien, som jo er en del av den norske modellen, fungerer eksempelet også ethosunderbyggende. Den norske modellen ser ut til å være svært plastisk i forbindelse med retorisk språkbruk.

Selv om den norske modellen ikke sier noe spesifikt om innvadring eller integrering, er den blitt tatt i bruk i debatt om integrering og innvandring. Jeg kommer til å presentere et eksempel som viser det, og det er da arbeiderpartipolitikerens Hadia Tajik som gjør denne koblingen. Dette vil være en del av oppgaven, og det er her plassert til slutt i analysedelen.

Mangfold og muligheter

Der den norske modellen er en forenkling av Arbeiderpartiets politikk, er dokumentet vi nå skal se på en grundig presentasjon av en del av Arbeiderpartiets politikk. *Mangfold og muligheter - Integreringspolitisk dokument*, ble vedtatt av Arbeiderpartiets landsmøte 10. april 2011. Dokumentet er på 33 sider og er delt inn i kapitler som igjen representerer områder partiet mener er særlig viktige med tanke på integrering. Eksempelet vi skal se nærmere på her, blir i teksten presentert allerede i forordet.

Eksempelet er et historisk eksempel som trekker opp linjen fra Furuset i 1945 til Furuset (og Groruddalen) i 2011. Det settes fokus på hvordan Furuset er blitt preget av migrasjon, og arbeiderpartipolitikerens Trygve Lie møter vi på både som generalsekretær i FN og statue i Alna bydel:

1945: Trygve Lie fra Furuset, arbeidergutten og arbeiderpartipolitikerens som ble Norges utenriksminister, utnevnes til FNs første generalsekretær. I det året hadde verden 50 stater. Norske skolelever lærte at Norge var en enhetlig befolkning i én stat.

2011: På Furuset senter i Alna bydel i Groruddalen står en statue av Trygve Lie. Denne bydelen bærer ansiktet av en de mest omfattende globale samfunnsendringer de siste tiårene; internasjonal migrasjon. Alle land i verden berøres av denne utviklingen, også Norge. I Alna bydel bor det i dag mennesker med bakgrunn fra 148 land (Arbeiderpartiet 2011: 4)⁴¹

Det kan være tjenelig å dele opp dette eksempelet i to deler. Den delen av eksempelet som handler om migrasjon vil jeg kalle et illustrerende eksempel, mens jeg vil kalle det som omhandler Trygve Lie for et forbilde.

⁴¹ I dokumentet og eksempelet vises det til årstallet 1945, men Lie ble ikke utnevnt til generalsekretær i FN før februar 1946. Jeg velger i min tekst å holde meg til året dokumentet viser til, altså 1945.

Groruddalen som illustrerende eksempel

Vi ser at den delen av eksempelet som tar for seg migrasjon først og fremst handler om å illustrere en situasjon. Migrasjon og dens virkning blir illustrert ved å bruke bydelen som historisk eksempel. Fra et enhetlig Norge i 1945 har vi gått til et mangfoldig Norge i 2011. Ikke bare blir dette brukt for å vise til situasjonen i Norge, det blir også vist til at denne utviklingen er global. Jørgensen viser til at det persuasive ved bruken av illustrerende eksempel ligger i å gjøre noe abstrakt eller komplisert mer konkret og nærværende. Dette kan være med på å gjøre det lettere for publikum å engasjere seg i eller identifisere seg med saken (Jørgensen 2011: 147). Det er nettopp dette vi ser i dette eksempelet; i stedet for å snakke om migrasjon på et generelt nivå, blir migrasjon og dens virkninger konkretisert ved å vise til hvordan bydelen Alna er blitt endret av den globale migrasjonen.

Eksempelt følges av påstanden ”Tydeligere kan vi ikke tegne bilde (sic) av den viktigste forandringen det norske samfunnet gjennomlever i vår tid. Norge er mangfoldig” (Arbeiderpartiet 2011: 4), men ved å bruke eksempler på denne måten følger ofte et paradoks. Groruddalen, og Alna bydel spesielt, har Norges og Oslos høyeste andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Per 1. januar 2008 var tallet rett over 40% i Alna (SSB 2009 fig. 1.1). I regjeringens pressemeldingen *169 millioner til nye tiltak i Groruddalen 2008* (01.04.2008) vises det til at Groruddalssatsningen som startet 2007 er ”det største forsøket på å løfte et byområde her i landet” (Arbeidsdepartementet 2008). Videre vises det til at ”Området har en høy andel innvandrere fra ikke-vestlige land. Samtidig viser undersøkelser at Groruddalen har en høy andel innbyggere med dårlige levekår” (ibid). Paradokset er at Groruddalen og Alna ikke er typiske eksempler på hvilke effekter migrasjon har i Norge. Området er heller utypisk: Det har landets høyeste andel ikke-vestlige innvandrere, området er preget av dårlige levekår, og det får tildelt store summer for å bedre på dette. Fra pressemeldingen ser vi også at det i dette området gis ”ekstra midler til skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever” (ibid.). Spørsmålet blir da om det stemmer at dette er det tydeligste bildet en kan tegne med tanke på hvilke samfunnsendringer som følger av økt migrasjon. Mye tyder på at det er snakk om at unntaket her blir brukt som bevis på en generell tendens. Lyons peker på at dette kan skje når en tar i bruk eksempler på denne måten: “Since examples often are chosen from among the exceptions rather than from among the most common, banal occurrences, then examples finds itself in the paradoxical position of arguing in favour of a norm while displaying the fascinating exceptions of the

norm” (Lyons 1989: 33-34). Ved å bruke Alna bydel som illustrasjon, eller ”tydelig bilde” som det står i teksten, får en inntrykk av at dette enten er slik situasjonen er i hele landet, eller at dette er den retningen migrasjon fører det norske samfunnet i.

Vi må også se den delen av eksempelet som omhandler migrasjon sammenheng med resten av teksten. I forordet vises det til hva årsakene til migrasjon er:

Og vi må søke samarbeid utover Europa for å bedre de utfordringene som er årsakene til migrasjon; konflikt, forfølgelse, nød og naturkatastrofer som fører til store folkeforflytninger kan bare møtes med internasjonalt samarbeid. Dette er utgangspunktet for samfunnsutviklingen i vårt århundre (Arbeiderpartiet 2011)

Tidligere har familieinnvandring vært den største innvandringskategorien i Norge, men vi ser nå at arbeidsinnvandring har tatt over som den største kategorien. Norge har skrevet under på EØS-avtalen der blant annet fri utveksling av arbeidskraft mellom medlemslandene er sentralt. Det vil være naturlig å tro at en slik avtale er med på å øke migrasjonen mellom de europeiske landene, men dette nevnes ikke som en av grunnene.

Hva er så den persuasive intensjonen ved å ta i bruk dette eksempelet? Hvilken oppfatning ønskes det at leseren av dokumentet skal sitte igjen med? Som vist fremstiller ikke eksempelet en typisk situasjon i en typisk bydel. Heller det motsatte er tilfelle. Likevel brukes Groruddalen som eksempel på typiske konsekvenser av migrasjon. På samme tid pekes det på at migrasjon er konsekvensen av konflikt, nød, forfølgelse og naturkatastrofer. I forordet kan vi lese at ”[s]osialdemokratiet bygger på alle menneskers likeverd, og på solidariteten mellom mennesker som en bærende kraft for å løse oppgaver og møte samfunnets utfordringer” (ibid.). Eksemplet blir i dokumentet brukt for å illustrere at Norge er et mangfoldig samfunn, og det er i dette samfunnet Arbeiderpartiet nå driver med samfunnsbygging. Arbeiderpartiet plasserer seg i forordet i en posisjon der de viser at de både er beredt og forpliktet til å drive dette arbeidet.

Eksempelet har også den funksjon at det viser viktigheten av å ha en integreringspolitikk, eller enda smalere, et integreringspolitisk dokument: Nettopp det foreliggende dokumentet er nødvendig på grunn av den samfunnsutviklingen, den situasjonen, eksemplet viser til. Med bakgrunn i drøftingen av den retoriske situasjon i teoridelen, vil det være interessant å se situasjonen i lys av det som står over. Eksempelet fungerer som en introduksjon til hvilke

utfordringer som ligger foran samfunnet: Bare i Alna bydel bor det mennesker med bakgrunn fra 148 land. Årsakene til migrasjonen, og da også til at 148 land er representert i en bydel i Oslo, er som vist preget av situasjoner som må kunne sies å drive folk bort fra områder: konflikt, forfølgelse, nød og naturkatastrofer. Videre påpekes det at sosialdemokratiet bygger på [...] solidariteten mellom mennesker som en bærende kraft for å løse oppgaver [...]” (ibid.: 4), og at ”[d]ette har vært og er Arbeiderpartiets inspirasjon i møte med denne delen av samfunnsbyggingen også: integrering for samhold i et mer mangfoldig Norge” (ibid.). Integreringspolitikken blir et moralsk prosjekt der sosialdemokratiet, ledet av Arbeiderpartiet, tar det moralske ansvaret. I tillegg blir den fremstilt som en frigjøringskamp og sammenlignet med kampen for kvinners likestilling og homofiles rettigheter (ibid.: 6)⁴².

Trygve Lie som eksempel

Del to av eksemplet omhandler blant annet bruken av arbeiderpartipolitikerens Trygve Lie (1896-1968) som eksempel. Mye tyder på at Lie her blir brukt som forbilde, men det bør åpnes for at dette eksempelet også er noe mer. Nicolaysen skriver at forbilder er ”[...] døme som bør eller skal etterliknast” (Nicolaysen 1999: 208). Er det dette som er saken i eksemplet Lie, og hva har i så tilfelle dette eksemplet til etterfølgelse med integreringspolitikk i gjøre?

Gjennom innholdet i selve teksten får vi vite at Lie er fra Furuset. Det trekkes også en linje fra 1945, året da Lie ble utnevnt til FNs første generalsekretær, til 2011, året da dokumentet ble vedtatt av Arbeiderpartiets landsmøte. At det trekkes fram at Lie nå er plassert som en statue på Furuset senter, kan i seg selv være med på å bekrefte at vi her har med en viktig person å gjøre.

Dersom vi ser på hvilke funksjon eksempelet da får, må vi se nærmere på hva det i dette eksemplet som skal eller bør etterlignes. Vi ser at Lie går fra å være en arbeidergutt til å bli generalsekretær i FN. Dette er selvsagt en yrkeskarriere de færreste opplever, men her viser det til mulighetene til å komme opp og frem. Å komme fra Groruddalen er ikke noe hinder, i alle fall har det ikke vært det. Men det er på samme tid klart at grunnen til at Lie ble

⁴² Denne måten å sammenligne integrering med andre politiske kampsaker og resultater ser jeg nærmere på i neste eksempel (Stoltenberg 2007).

generalsekretær i FN ikke kan ha vært en tilfeldighet, Lie må selv ha ytt noe for å oppnå dette. Han må ha vist innsats og pågangsmot for å komme opp og frem. Nicolaysen viser til at det ofte vil være mulig å trekke frem et grunntema med tanke på hva som bør etterlignes når forbilder presenteres. Dersom Lie er et forbilde, må nødvendigvis grunntemaet, det som er etterlignbart, være noe som han representerer. Opp og frem, på tross av bakgrunn, kan virke som et nærliggende grunntema. Slik blir eksemplet Lie et eksempel til etterfølgelse, og at han står som en statue på Furuset senter er i seg selv en bekreftelse på hans autoritet.

To andre funksjoner gjør seg også gjeldene. For det første viser eksemplet at Norge er et land der sosial mobilitet er mulig. En kan gå fra å være arbeidergutt til å bli Generalsekretær i FN. I dokumentet legger Arbeiderpartiet vekt på sin rolle som frigjører: ”Arbeiderpartiets integreringspolitikk skriver seg inn i en historie der nasjonsbygging og frigjøring er gjennomgående tema” (Arbeiderpartiet2011: 6), og videre: ”Vi har kjempet frem en universell velferdsstat som har frigjort hundretusener fra utrygghet, økonomisk ruin ved sykdom og fra liten sosial mobilitet” (ibid.). Lie var kanskje forut sin tid med tanke på å klatre opp og frem (noe som igjen bare vil gjøre han tydeligere som forbilde), men han var med på å kjempe frem samfunnet det vises til. Dette sosialdemokratiske samfunnet fremstilles Arbeiderpartiet som eneste garantist for, og det er i dette samfunnet, mulighetenes samfunn, de mener sosial mobilitet er mulig.

Minnestedet Trygve Lie – eksempel og autoritet

Trygve Lie brukt som eksempel er å finne igjen andre steder i Arbeiderpartiets diskurs. Det var Jonas Gahr Støre som ledet arbeidet med *Mangfold og muligheter*, og han tar i bruk eksempelet slik det er å finne i dette dokumentet flere ganger. Men også i andre sammenhenger har han snakket om Lie som forbilde. Dette ble gjort da han i 2006 talte ved gjenresingen av Trygve Lie-statuen 7. desember 2006 etter at den var blitt veltet og ødelagt tidligere det året. Her vil jeg også se på hvordan Arbeiderpartiet i eksemplet, her representert ved Gahr Støre, knytter bånd mellom Arbeiderpartiet og FN.

Et monument som hedrer en person eller viser til historiske hendelser, vil ofte vise til verdier eller tanker det er konsensus om i samfunnet⁴³. Det er interessant i seg selv hvordan statuer og

⁴³ Se James E. Young 2010 ”The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning” (2010), Stephan Feuchtwang(2010) ”Ritual and Memory”

monumenter er med på å si noe om hva som er minneverdig for et samfunn. Hvilke skuespillere, forfattere, politikere og andre personligheter minner vi? Hvilke historiske hendelser ses på som så sentrale at de markers med en form for minnemarkering, og hvordan foregår selve markeringen? Slike spørsmål er interessante i seg selv, men kan kanskje virke litt på sida av det jeg her skal se på, nemlig bruk av eksempler i en politisk diskurs. Jeg vil likevel påstå at dette er relevant. Når Trygve Lie flere ganger blir brukt som eksempel, er det interessant å se på Gahr Støres tale i forbindelse med gjenresingen av monumentet. Dette kan si oss noe om hvordan Arbeiderpartiet ønsker at vi skal minnes Lie, og vi kan se nærmere på hvilke verdier, tanker og handlinger som ses på som forbilledlige. Monumentet av Lie er blitt utsatt for hærverk tre ganger. Det er blitt tagget med ”Norge for nordmenn,” Det er blitt omringet av bildekk for så å bli påtent, og det ble altså natt til 10. august 2006 veltet og ødelagt. Selv om Gahr Støre avviser at dette er politisk motiverte handlinger, er det interessant at et monument, som på et eller annet nivå refererer til fellesskap, blir angrepet. Hvordan kan det som blir ødelagt fungere som forbilde og vise til et fellesskap? Dette vil jeg se nærmere på, men først litt om hva et minnested er.

Minnested – materialisering av moralsk budskap

Steder der monumenter er plassert kan vi kalle for minnesteder. I artikkelen ”Sites of Memory” viser Jay Winter til hva minnemarkeringer på slike steder handler om: ”Commemoration at sites of memory is an act arising out of a conviction, shared by a broad community, that the moment recalled is both significant and informed by a moral message. Sites of memory materialize that message” (Winter 2010: 312). Her viser Winter til at det er hendelser som blir minnet, men at markeringer av disse hendelsene materialiserer et moralsk budskap som blir delt av et større fellesskap. Slike minnemarkeringer er kanskje lettest å kjenne igjen som markeringer av historiske hendelser i forbindelse med krig og katastrofer, men det er ikke alltid at dette er tilfelle. Winter peker på at vi blant annet minner monarker og presidenter på lignende måter (ibid.: 316). Markeringer av personer kan også materialisere et moralsk budskap, og det er klart at et monument ikke blir reist for å hedre en person i seg selv. En forfatter blir ikke hedret med et monument fordi personen var en forfatter. Statuen blir satt opp for å hedre, og minne, et moralsk budskap eller verdier som deles av et fellesskap. Noen minnesteder er mer offisielle enn andre, og dette kan blant annet markers ved at det ved enkelte monumenter blir holdt offisielle markeringer. Slike markeringer gjør at minnet hele tiden blir materialisert og ikke glemt. Dette kan ses i sammenheng med Maurice

Halbwachs teorier om *kollektivt minne*. Halbwachs er opptatt av å vise at minner ikke oppstår hos individet uavhengig av et fellesskap:

There is no point in seeking where they are preserved in my brain or in some nook of my mind to which I alone have access: for they are recalled to me externally, and the groups of which I am a part of at any time give me the means to reconstruct them, upon condition, to be sure, that I turn toward them and adopt, at least for the moment, their way of thinking (Halbwachs 1992: 38)

Halbwachs legger her stor vekt på fellesskapets rolle i hvordan individet husker, men i denne sammenheng peker hvordan minnsteder kan være arenaer der kollektive minner blir materialisert. Det viser også at minnet må aktualiseres og vedlikeholdes. Dersom en blir stående foran en statue av en person en ikke kjenner historien til, vil en ikke kunne hente frem et minne om hvilket moralsk budskap dette monumentet har. En minnemarkering vil kunne materialisere og aktualisere minnet, og dermed invitere eller vise til et fellesskap. Minnet om Trygve Lie blir blant annet dannet ved seremoniene som holdes ved minnstedet, og derfor er taler som er holdt ved stedet av interesse når vi skal se på hva dette minnet er og hvordan det blir brukt.

Joans Gahr Støres aktualisering av Trygve Lies minne

At stedet der statuen av Trygve Lie er plassert er et minnsted, blir tydeliggjort ved at ulike markeringer blir holdt ved statuen. 24. oktober markeres FN-dagen, og 1. mai er det blitt arrangert kransenedleggelse ved statuen. Innholdet i disse to ulike markeringene er ikke det samme, og det viser at statuen av Trygve Lie ikke nødvendigvis materialiserer det samme budskapet den 24. oktober som 1. mai. I Oslo Arbeiderpartis program for 1. mai-feiringen i 2012 kan vi lese at ”1. mai er en kampdag og en festdag hvor vi markerer arbeiderbevegelsens viktigste verdier – fellesskap og solidaritet” (Oslo Arbeiderparti 2012). 1. mai er det altså arbeiderbevegelsens verdier og fellesskap som minnes ved statuen, mens markeringen den 24. oktober handler om FNs universelle verdier. Dette gjør at minnstedet får en spesiell rolle i og med at de forskjellige markeringene materialiserer to ulike (moralske) budskap. Denne doble rollen dette minnstedet kan ha, mener jeg kommer fram i Gahr Støres tale. Dette vil jeg se nærmere på her.

Bakgrunnen for gjenresingen av statuen var at en gruppe ungdommer hadde veltet den ved hjelp av kjettinger festet til en bil. Samme kveld som dette skjedde, uttalte operativ uteleder i

Oslo-politiet til VG at politiet hadde hørt fra vitner at hærverket var en symbolsk handling. Bakgrunnen skulle være konflikten i Midtøsten (vg.no 2006). At dette skulle være en politisk motivert handling, ble avvist av Gahr Støre da han talte på avdukningen av den gjenreiste statuen:

I sommer brukte noen kjettinger og en stjålet bil til å velte alt sammen. - Noen sa det også var en politisk handling. Hva er det med Trygve Lie? De politiske begrunnelsene har jeg ingen tro på. Trygve Lie hadde mange fiender, og det er mange som har gjort sitt for å sverte ham, men det har skjedd på andre, mer raffinerte måter (Gahr Støre 2006b)

Gahr Støre viser så til at Stalins mislykkede forsøk på å ”[k]nekke Trygve Lie og gjøre ham mer føyelig” (ibid.) ved å sende sjefsanklager fra Moskvaprosessene, Andrej Vysjinskij, til FNs sikkerhetsråd i New York⁴⁴. Sammenlignet med dette, velger Gahr Støre å se på veltingen av statuen som hærverk og ikke en politisk handling: ”Her snakker vi om hærverk, begått av ungdom i drift, på leting etter mål og mening med livet” (ibid.). Ungdom i drift kan anklages for hærverk, men det blir vanskelig å anklage noen for å utføre politiske handlinger når de ikke har ”mål og mening i livet.” Sitatet er også indirekte med på å avvise at monumentet var noe annet enn et tilfeldig offer for ugjerningen. Når handlingen i talen og kronikken av Gahr Støre er gjort upolitisk, blir det trygt å trekke frem Lie som et forbilde: Det er verken verdiene eller tankene som er representert ved FN eller arbeiderpartipolitikeren som er angrepet.

I talen og kronikken veksler Gahr Støre mellom å vise til privatpersonen Lie, arbeiderpartipolitikeren Lie og generalsekretæren Lie. Dette er ikke unaturlig å ta med på en avdukning av en statue, men det er interessant å se hvordan historien om Lie blir skrevet av Gahr Støre. I sin presentasjon av Lie ser vi at Gahr Støre viser til at Lie kanskje ville kjent seg igjen i ungdommenes handling. Da er Lie plutselig ikke en autoritær oppdrager, men et forbilde som ungdommene kan kjenne seg igjen i (for Lie ville kjent seg igjen i dem).

Kanskje ville Trygve Lie ha kjent seg litt igjen? Han vokste opp her i Groruddalen, blant rallarer og arbeidere. Moren Hulda drev et spiseri like ved den gamle ullvarefabrikken på nedre Grorud. Faren var reist til Amerika – ja, som fremmedarbeider ville vi ha kalt det. Var Trygve Lie en ungdom i drift? Nei. Trygve Lie drev ikke. Han styrte sin egen ferd. Oppdriften var stor. Målene klare. Og energien var stor. Mye måtte få utløp. Han var med på å stifte Grorud IL. Jeg vet ikke om hans 13,28 meter i tresteg fortsatt er klubbrekord? Først og fremst valgte han å gå inn i de store spørsmål og utfordringer sin tid, nasjonalt og internasjonalt.

⁴⁴ Vysjinskij hadde under Moskvaprosessene en sentral rolle i arbeidet med å eliminere Stalins politiske motstandere, og flere av disse ble dømt til døden.

Trygve Lie utdannet seg til jurist og tok verv i Det norske Arbeiderparti. Han ble stortingsrepresentant og justisminister, var - som nevnt - utenriksminister i eksilregjeringen i London, hvor han i disse krigsårene var med på å løse Norge gjennom en farlig tid, en tid med avgjørende veivalg. Trygve Lie utformet atlantehavsdoktrinen for norsk utenrikspolitikk, som vi har bygget på siden. Trygve Lie representerte Norge på San Francisco-konferansen høsten 1945 der FN ble opprettet, og han ble verdensorganisasjonens første generalsekretær. Trygve Lie fra Norge (Gahr Støre 2006a).

I sitatet over får vi presentert en kortfattet versjon av Lies livsløp fra barnsben av og frem til jobben i FN. Jeg har tidligere vist til mulighetene denne fortellingen peker på: Uansett bakgrunn er det mulig å komme seg opp og frem, men egeninnsats kreves. Lies innsats blir forbilledlig, men også det samfunnet han har vokst opp i, der dette er mulig, blir forbilledlig. Ingen ting er i veien for å lykkes. Det doble forholdet ved minneplassen Lie, mener jeg her kommer frem ved den direkte linjen som trekkes fra Lies rolle i Arbeiderpartiet til hans rolle som generalsekretær i FN. I talen blir det fremstilt på en måte som gjør at FN kan virke som en naturlig fortsettelse av Arbeiderpartiets visjoner og politikk. Dette kommer særlig frem når Gahr Støre peker på hvordan Lie skulle bygge opp organisasjonen:

Han [Lie] skulle bygge opp sekretariatet, finne et permanent hovedkvarter, og lede denne helt nye organisasjonen. Han skulle sette en standard for FNs og generalsekretærens rolle og innflytelse i forhold til stormaktene. Han hadde verdiene, han hadde vyene og visjonene. Han ville bygge en ny verdensorden. En verdensorden med menneskers rettigheter i sentrum. En mer rettferdig verden. En fredeligere verden. En verden der også den lille mann og kvinne, og småstatene, og de nye, de fattige statene, har innflytelse – ikke bare stormaktene, ikke bare de rike og de ressurssterke (Gahr Støre 2006a)

De verdiene, vyene og visjonene Lie tok med seg inn i FN satt i følge Gahr Støre standarden for hva FN skulle være. At nettopp en arbeiderpartipolitiker har fått denne oppgaven, blir med på å gi autoritet til Arbeiderpartiets tanker og visjoner. I talen og kronikken kan vi si at FN autoriserer Arbeiderpartiet som et parti som er forankret i universelle verdier. Dette er med på å danne så sterke bånd mellom Arbeiderpartiets og FN at det blir vanskelig å angripe partiets visjoner uten å tilsynelatende angripe FN på samme tid. Arbeiderpartiets plass og rolle i norsk politikk blir dermed fremstilt som like naturlig som FNs rolle i verden. Ved å aktualisere og bevare minnet om Lie, kan minnet om han også peke på fremtiden. Dersom vi tar med oss disse verdiene som Lie representerer, vil det norske samfunnet være like trygt som det er nå. Det som var er også det som skal komme.

En åpenbar innvending mot at Gahr Støre bruker FN for å gi autoritet til Arbeiderpartiet, er at det er personen Trygve Lie det er snakk om, ikke Arbeiderpartiet. Dette ville være å se bort

fra at Gahr Støre viser til Lies politiske karriere og ulike ministerposter i Arbeiderpartiet. Det blir klart at Lies visjoner og tanker ikke har oppstått i et politisk vakuum, og her har Arbeiderpartiet en rolle, og denne rollen ønsker Gahr Støre skal være en del av minnet om Trygve Lie. Det er også slik at minnesteedet ikke minner oss om Trygve Lie i seg selv, men om et moralsk budskap som han gjøres til en representant for.

Oppsummerende om Lie

Å lese Gahr Støres tale som tekst knyttet til minnesteedet Trygve Lie, mener jeg peker ut et sentralt ved slike taler: De handler om *hva* som skal og bør minnes på dette stedet, og i teksten kan vi se et ønske om at Arbeiderpartiet skal være en del av dette. Minnet om Trygve Lie blir aktualisert av Gahr Støre, det er ikke gitt av stedet i seg selv. Astrid Erll peker i forordet til *Media and Cultural Memory* (2008) at dette er nødvendig for at stedet skal kunne være et minnesteedet: "Without such actualizations, monuments, rituals, and books are nothing but dead material, failing to have any impact in societies" (Erll 2008: 5). Det er derfor ikke en kritikk å påpeke at dette blir gjort, men det viser heller til at det foregår en minneproduksjon. Dette bør påkalle Jørgensen og Villadsens tanker om at retorisk diskurs er med på å skape virkeligheten. I dette ligger det at en både tolker virkeligheten når en snakker om den, og at en kan endre den gjennom bruk av språk (Jørgensen og Villadsen 2011). Det er ikke unikt for dette minnesteedet at det foregår en minneproduksjon, men det blir her tydelig hvordan moralske budskap kan materialiseres ved markeringer. Dette budskapet ikke er gitt av stedet, men må bli aktualisert for å kunne ha noen virkning i det hele tatt.

Gahr Støre avviser at hærverket mot statuen kan være politisk motivert, men jeg mener at hans egen måte å aktualisere minnet om Lie på viser at dette i aller høyeste grad handler om politikk. Det er mulig at noen vil avvise Arbeiderpartiet, FN og Lie som forbilder, og i alle fall blir det klart at det er mulig når det moralske budskapet blir fremhevet slik Gahr Støre her gjør. Dette på ingen måte et forsvar for handlinger som innebærer hærverk eller ødeleggelse av og offentlig eller privat eiendom, men det er å påpeke at det moralske budskapet som blir materialisert ved monumentet ikke er upolitisk når det presenteres på den måten Gahr Støre her velger å gjøre det. Gahr Støres ytringer er potensielt konflikтуelle (Nicolaysen 1997: 559): Det er helt klart politiske undertoner her i koblingen mellom Lie og Arbeiderpartiet, og til slutt FN: De verdier og tanker Trygve Lie sto for står fortsatt sterkt og vil ikke la seg rive ned (bokstavlig talt). Gjenreisningen er beviset på at disse verdiene har støtte i folket. Disse

verdiene som er delt av Arbeiderpartiet og FN, fordi FN er en organisasjon bygget av en arbeiderpartipolitiker på bakgrunn av hans verdier, vyer og visjoner.

Eksempelet Trygve Lie, der det trekkes en linje fra 1945 til i dag, blir brukt flere ganger av Gahr Støre. 9. februar 2011 er eksemplet brukt i kronikken *Mulighetenes samfunn* (Gahr Støre 2011) som ble publisert i VG⁴⁵, og det blir også brukt i talen hans på landsmøtet 8. april 2011 da dokumentet *Mangfold og muligheter* ble presentert og vedtatt. Som vi har sett er eksempelet også brukt i selve dokumentet. I tillegg ser vi at Raymond Johansen bruker det i en tale på SAMAK⁴⁶ 31. januar 2011 (Johansen 2011b). Eksempelet er også der brukt i sammenheng med integreringsspørsmål. Dette kan tyde på at eksempelet blir sett på som særlig egnet til å illustrere den utviklingen Arbeiderpartiet ønsker å sette fokus på, men den gjentatte bruken blir også en repetisjon av fremstillingen av båndet mellom FN og Arbeiderpartiets visjoner.

Det må også pekes på at jeg her ser selve aktualiseringen av minnet om Lie i sammenheng med innvandrings- og integreringspolitikk. Selv om aktualiseringen kan ses på som et ønske om å vise til Arbeiderpartiets overordnede plass og rolle i verden, både i fortid, nåtid og fremtid, blir det tydelig at minnet om Trygve Lie her blir brukt som eksempel på Norge *da* (enhetlig) og Norge *nå* (mangfoldig) i et innvandrings- og integreringspolitisk perspektiv. I talen og kronikken viser Gahr Støre oss om at minnet om Lie bør fortelle oss at Arbeiderpartiet har en naturlig plass i Norge *nå*, i det mangfoldige Norge. Gahr Støre sier det slik:

Monumentet viser Trygve Lie på talerstolen. Sokkelen er i solid granitt. Det er et naturlig ståsted for verdensborgeren fra Groruddalen. I dag har Alna, Furuset og Grorud mange verdensborgere. Verden er kommet hit – noe jeg nettopp har fått et godt inntrykk av ved skolen jeg besøkte – og av fjerdeklassingene som synger her nå i ettermiddag. Bydelssamfunnet har forandret seg, og verdenssamfunnet har forandret seg. Begge deler har bidratt til å gjøre Trygve Lie – og det han sto for – enda mer relevant. Trygve Lie, som var så engasjert i den store verden og i De forente nasjoner. Trygve Lie, som elsket Groruddalen og ble boende her i dalen mesteparten av livet. Kan man tenke seg en mer passende representant for det moderne Norge, Norge som pådriver internasjonalt? (Gahr Støre 2006a)

⁴⁵ Denne kronikken finnes ikke på vg.no, men er å finne på regjeringen.no. Lenke i litteraturliste viser derfor til kronikken slik den er gjengitt på regjeringen.no.

⁴⁶ SAMAK er samarbeidsforumet for de sosialdemokratiske partiene og fagbevegelsen i de nordiske landene.

Innholdet i sitatet mener jeg er belyst, men det oppsummerer bra hovedideen om Trygve Lie som eksempel. Grunnen til at eksempelet tas i bruk, er nettopp fordi minnet om Lie fortsatt kan materialiseres i et moralsk budskap som kan brukes av Arbeiderpartiet.

Et større vi

Videre i analysen vil jeg fortsette å ha fokus på de ulike rollene Arbeiderpartiet gir seg selv og innvandrere gjennom bruk av eksempler. Dette ses i sammenheng med Arbeiderpartiets eget mål med integreringspolitikken: ”Integreringspolitikken mål, bygget på et avklart samfunnsfundament, er å utvikle et større norsk ”vi” som sikrer at flere opplever tilhørighet, at alle, med våre identiteter kan si; jeg er en del av ”vi” i Norge⁴⁷” (Arbeiderpartiet 2011). Dette målet, formulert noe annerledes, er også å finne igjen i en tale Gahr Støre holdt under et besøk i moskeen World Islamic Mission i 2006:

Å videreutvikle dette ”vi” er med andre ord vår store oppgave, særlig når det kommer mennesker med annen bakgrunn til Norge. Vårt svar kan ikke være at alle disse må bli mer lik oss – eller lik meg. Vi må snarere utvide og skape et nytt bilde av hva som er ”oss” – hvem ”vi” er (Gahr Støre 2006b)

Ideen om å danne et *større vi* er ikke en idé som først så dagens lys i 2011, heller ikke i 2006. 29. september 1995 ser vi i en uttalelse utarbeidet på landstyremøtet at det fokuseres på at det ikke skal være *vi* og *dem*, men *oss*.

En av de største oppgavene vi står overfor er å hindre at personer med bakgrunn fra fremmede kulturer blir en permanent underklasse med høy arbeidsledighet. Derfor vil vår kamp for arbeid til alle også være den beste veien til et samfunn hvor det heter "oss, ikke "vi" og "dem" (Arbeiderpartiet 1995)

Det er også vist til at tanken om integrering som en toveisprosess er å finne i Arbeiderpartiets program for perioden 2005-2009, *Ny solidaritet*.

⁴⁷ Kursivert av forfattere av dokumentet

Stoltenbergs tale til landsstyret 20. september 2007

Historiske eksempler –

I sin tale til landsstyret 20. september 2007 viser Stoltenberg til at *Bærekraftig miljøpolitikk, Arbeid til alle og arbeidsliv for alle, Verdens mest inkluderende samfunn* og *Trygghet og fornyelse i velferdssamfunnet* er det han ser på som sentrale utfordringer for samfunnet (Stoltenberg 2007). Det er under overskriften *Verdens mest inkluderende samfunn* vi finner tankene som omhandler innvandring og integrering.

Stoltenberg åpner denne delen av talen slik:

Jeg er fra Oslo. I min by [er]⁴⁸ en av fire innbyggere innvandrere eller etterkommere av innvandrere. Det er en fantastisk styrke for byen at disse menneskene har kommet hit og bosatt seg her. De tilfører fellesskapet kunnskap, innsats og mangfold og det er bra. Det skal vi være helt klare på. På landsmøtet vårt sa vi et klart JA til det flerkulturelle Norge. At det er en ønsket utvikling, at vi får et mer mangfoldig samfunn og alle skal med. Nettopp fordi vi er så klare på det, kan vi også ta opp problemene vi ser i forhold til noen av disse gruppene (ibid. 2007)

Noen av de problemene⁴⁹ Arbeiderpartiet ser i forhold til innvandring blir konkretisert ved å vise til en nyhetssak i Dagsavisen. Saken tar i følge Stoltenberg opp at det mangler ”101 barn i Osloskolen som ikke har møtt opp etter ferien etter sommerferien. Mange av dem er sendt til hjemlandet for å gå på koranskoler eller militærskoler” (ibid.). Videre vises det til at Stoltenberg har besøkt bydelen Søndre Nordstrand, herunder også Søndre Holmlia Fritidssenter. Dette området i Oslo har en høy andel innvandrere, og i følge Stoltenberg er det opphopning av sosiale problemer i området.

Eksempelet som her blir tatt i bruk, trer kanskje tydeligst frem som et illustrerende eksempel på hvilke problemer innvandring kan føre til. I dokumentet *Mangfold og muligheter* så vi at eksemplet blant annet viste til en historisk utvikling. Det er ikke tilfellet i talen til Stoltenberg; det er mer snakk om ”her og nå.” Vi får ikke en forklaring på hvordan denne situasjon har oppstått, men heller hvordan den skal forbedres eller løses. Her trekkes et kanskje mindre

⁴⁸ Ordet i klamme er satt inn av meg for å gi setningen mening. I det originale manuset står ordet *har* på denne plassen, noe som ikke gir setningen mening.

⁴⁹ I tekstene er ofte ”utfordringer” foretrukket fremfor ”problemer.” Jeg holder meg her til ”problemer” for å vise at jeg refererer til innholdet i talen.

synlig eksempel frem, men jeg mener at dette er en sentral del av eksempelbruken i denne talen:

I Rosenholm valgkrets på Søndre Nordstrand fikk Arbeiderpartiet 47,7 prosent. De vender seg til oss. Vår oppgave er å være deres ombudsmenn og deres talsmenn. Vi skal takke for stemmene og vi skal stille opp. Det er sosialdemokratiets historiske oppgave. Først løftet vi arbeidsfolk, så kvinner. Nå er det en ny gruppe som trenger vår innsats (ibid.)

Eksemplet kommer her til syne i sammenligningen mellom ulike situasjoner. Stoltenberg gir Arbeiderpartiet kreditt for å ha løftet kvinner og arbeidsfolk, og dette blir et historisk bevis på at partiet nå er klar for integreringsoppgaven som vi blant annet ser i Søndre Nordstrand. Gjennom eksempelbruken understreker Stoltenberg en regel: Dersom Arbeiderpartiet sitter i posisjon, vil de klare å løse denne oppgaven. De som tviler kan bare se på hva historien viser. Aristoteles peker på at det i rådgivende taler vil være nyttig å dra historiske paralleller med den begrunnelse at ”fremtiden vil som regel ligne fortiden” (Aristoteles 2006: 167). Umiddelbart kan en tenke at det er dette Stoltenberg gjør. Det vises til grupper som har vært undertrykt, men som gjennom Arbeiderpartiets politisk arbeid har fått sine rettigheter. Dersom vi ser nærmere på ordbruken til Stoltenberg, ser vi at det skilles mellom *vi* (Arbeiderpartiet) og *arbeidsfolk, kvinner* og *innvandrere*. Innsatsen fra partiet er det som har hjulpet og skal hjelpe grupper opp og frem. I denne fremstillingen mister en av syne at arbeidere og kvinner hele tiden har vært aktive i Arbeiderpartiet gjennom arbeiderbevegelsen og kvinnebevegelsen. På partiets hjemmesider understrekes forholdet mellom kvinnebevegelsen og Arbeiderpartiet. Det vises til stiftelsen av Arbeiderpartiets Kvinneforbund 30. desember 1901, og fra den tid vises det til kvinners aktive politiske deltakelse i og for partiet (Arbeiderpartiet 2013a). Tilsvarende fremstilling av arbeidernes rolle i Arbeiderpartiet er også å finne, og blant annet samarbeidet og båndene til Landsorganisasjonen i Norge (LO) blir trukket frem (Arbeiderpartiet 2013b), og det legges vekt på arbeidernes deltakelse i og stiftelse av partiet.

Forholdet mellom *vi* og *dem* får her en interessant dimensjon. Arbeiderpartiet viser selv på sine hjemmesider at arbeiderbevegelsen og kvinnebevegelsen gjennom historien er aktivt deltakende i partiet. I denne sammenheng er derfor Arbeiderpartiet (*vi*) et parti av og for kvinner og arbeidere. Da blir det selvsagt at partiet arbeider for deres rettigheter og for deres interesser. Innvandrerne er ikke representert i partiets historie på samme vis, og de verken er

eller har vært representert i særlig grad i Arbeiderpartiets stortingsgruppe⁵⁰. Arbeiderpartiet (*vi*) i denne sammenheng er derfor ikke tydelig som et parti *av og for* innvandrere, men mer tydelig som et parti *for* innvandrere (*dem*), og det er Arbeiderpartiet som har løsningen på de utfordringer denne gruppa opplever i hverdagen. At innvandrerne er enige med partiet og ber om hjelp, blir bevist av Stoltenberg ved å vise til at Arbeiderpartiet fikk 47,7% av stemmene i Rosenholm valgkrets.

Innvandrerne i eksempelet

Stoltenbergs eksempel viser ikke til handlende og aktive innvandrere. Han viser til en gruppe mennesker som ved stemmeavgivning ber om Arbeiderpartiets hjelpende hånd. Innvandrerne vender seg til Arbeiderpartiet. Eksempelbruken danner et bilde av Arbeiderpartiet som en autonom størrelse, et parti som uavhengig av historien står klar til å hjelpe de grupper som måtte trenge deres hjelp; Kvinner og arbeidere er løftet, så nå står neste prosjekt på trappene. Dette inntrykket forsterkes når Stoltenberg viser til at "[d]e tradisjonelle klasseskillene erstattes av nye skiller" (Stoltenberg 2007). Innvandrerne skilles her ut som egen klasse, ikke på bakgrunn av økonomi, men på bakgrunn av at de er innvandrere. Dette ble trukket frem av Stoltenberg tidligere dette året, nærmere bestemt på partiets landsmøte 19. april. Det vises til at sosial urett "biter seg fast" (Stoltenberg 2007b), men at den antar andre former enn tidligere: "Det handler om rus, psykiatri, utstøting og tendenser til at vi får en ny underklasse med mennesker som har en annen bakgrunn enn norsk" (ibid.). Ved å legge vekt på innvandrerne som en underklasse, passer de inn i mønsteret som eksemplene viser til, nemlig Arbeiderpartiet som frigjør. Stoltenbergs eksempelbruk setter nesten et likhetstegn mellom integreringspolitikk og frigjøringskamp. Det som skjer da er at innvandrerne blir generalisert som en undertrykt gruppe i det norske samfunnet.

I et historisk perspektiv har kvinner og arbeideres rettigheter blitt dramatisk forbedret, men utfordringene i integreringen, eller de utfordringer innvandrere møter på i arbeidslivet, er ikke de samme som de utfordringer norske kvinner og arbeidere har møtt på. På bakgrunn av dette

⁵⁰ Saera Khan var vararepresentant i perioden 2001-2005. I 2005 ble hun den første med innvandrerbakgrunn som ble valgt inn som stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet. For perioden 2009-2013 er Hadia Tajik den eneste med innvandrerbakgrunn som representerer Arbeiderpartiet på Stortinget (Bjørklund og Bergh 2013). Tajik ble den 21. september 2012 utnevnt til statsråd. Manuela Ramin-Osmundsen (AP) ble i oktober 2007 utnevnt til statsråd, og hun blir ofte referert til som den første statsråd med innvandrerbakgrunn (Dette stemmer ikke helt, da Astrid Gjertsen (1928) var statsråd i Kåre Willoch's regjering i perioden 1981-1986. Gjertsen, opprinnelig Spaabæk, ble født i Danmark, men flyttet til Norge da hun giftet seg med en nordmannen John Herbert Gjertsen (Store norske leksikon 2013).

må en kunne spørre seg om Stoltebergs sammenligning av situasjonene er særlig presis. Lyons skriver at "[e]xamples, in short, do not happend; they are made" (Lyons 1989: 33). I Stoltenbergs eksempelbruk kommer det klart frem at det konstrueres en sammenheng mellom ulike politiske saker, det er ikke slik at denne eksisterer i seg selv. I eksemplet er Arbeiderpartiet sentralt som pådriver, og til slutt seierherre, i kampene som er utkjempet. Ved å vise til partiet som seierherre i disse kampene, fremstår Arbeiderpartiet som en tydelig autoritet som vil sikre at innvandrerne løftes fra den situasjonen de er i. Vi ser Arbeiderpartiet fremstilt som garantist for rettigheter, og innvandrerne som en gruppe som ber om å bli hjulpet opp og frem ved at denne autoriteten tas i bruk. "Sosialdemokratiet historiske oppgave" (Stoltenberg 2007), og Arbeiderpartiets bevissthet og standhaftighet i forhold til denne, vil sikre at nok en gruppe oppnår rettferdighet.

Eksempelet forenkler integreringsprosessen slik at utfordringer og spørsmål knyttet til kulturelle forskjeller ikke kommer til syne. Det blir da vanskelig å se at integrering her handler om et *større vi*, men heller ikke en toveisprosess blir tydeliggjort. Eksempelet, slik det er brukt her, kan derfor belyse en sosial urettferdighet, men skyver tilside spørsmål og utfordringer i samfunnet knyttet til kulturelt mangfold.

En ny klasse?

I artikkelen "Den mytiska argumentationsbasen" (2012) ser Erik Bengtson på hvordan vi kan forstå ulike standpunkt og argument. Han mener vi må analysere grunnlaget for å kunne få en klarere forståelse for hvordan vi danner våre standpunkt og argument. Grunnlaget forstås av Bengtson her som "[...] den socialt och den språklig konstruerade kunskapsgrund som i en situation utgör referensram när språkliga yttranden tolkas, samt när vi tar ställning till ny kunskap och nya ståndpunkter" (Bengtson 2012: 38). Videre viser Bengtson til hvordan en kan ta i bruk Roland Barthes' teorier om myter for å synliggjøre dette. I sitt arbeid med myter, viser Bengtson til at han både arbeider med og mot Barthes. I dette legger han at han på den ene sida aksepterer "[t]anken om det mytiska som ett språklig system [...]" (ibid.: 43), mens han på den andre sida hevder at Barthes ser på myter som negativt, noe han mener blir feil:

Barthes val av tillämpning hindrar inte att den semiologiska teori om myter, som han presenterar, kan generaliseras oberoende av de ideologiska anspråken. Om alle utsagor innehåller konnotativa betydelser och ingår i ett eller annat sammanhang, så innefattar även alla mänskliga tolkningar av utsagor en mytisk dimension. Utifrån den utgångspunkten blir det meningslöst att som Barthes fördöma det mytiska. Det blir lika meningslöst som att fördöma människans språklighet (ibid.: 42)

Det er på bakgrunn av dette Bengtson mener at Barthes teorier om myter kan være et nyttig verktøy for å belyse hva som er grunnlaget, eller argumentasjonsbasen, for våre argumenter og standpunkt.

Jeg går ikke her inn i en grundig drøfting av Barthes myteteori, men viser til hans tanker om myten som avpolitisert ytring. I dette legger han at myten (historien) blir fremstilt som natur, og dermed ikke skapt av mennesker: ”i myten mister tingene hukommelsen om hvordan de er blitt til” (Barthes 1999: 197). Mytedannelsen kan derfor ses på som en naturalisering – det som egentlig er ideologi og politikk blir fremstilt som naturlige fenomener.

I artikkelen presenterer Bengtson en delanalyse av den svenske valgkampen i 2006. Av konstruksjoner egnet for analyse peker han blant annet på en ”[...] *mytisk idé* om ”Allians för Sverige” som ett enat regeringsalternativ, medan motsidan konstrueras som en ”splittrad vänsterkartell” (ibid.: 52). Omvendt skapes det mytiske ideer om høyresida som splittet, og ”föreställningen som Socialdemokraterna som det trygga och ansvarstagande partiet” (ibid.). Hovedfokus i delanalysen får Moderata samlingspartiets (Moderaterna) ”transformering och appropriering av den för Socialdemokratin centrala *mytiska idén* om ”arbetarklassen”, samt den besläktade *mytiska idén* om ett ”arbetarparti” (ibid.). For å ikke gå for langt inn i denne analysen, kan vi vise til at hovedpoenget i Moderaternas versjon av myten er at de bevarer den mytiske ideen om arbeiderklassen som sosioøkonomisk gruppe, men at de bryter koblingen mellom den sosialdemokratiske arbeiderbevegelsen og denne gruppa (ibid.: 53).

Dersom jeg tar i bruk Barthes’ teori om myter her slik som Bengtson har argumentert for, kan jeg se på hvordan Arbeiderpartiet konstruerer myten om seg selv og innvandrere gjennom eksempelbruk. I Stoltenbergs tale ser vi at arbeidere og kvinner nærmest er opphørt som sosioøkonomisk gruppe som et direkte resultat av Arbeiderpartiets innsats. Dette fører paradoksalt nok til at Arbeiderpartiets rolle i forhold til arbeidere må endres; det kan ikke lenger være et politisk mål å ”løfte” arbeiderne. De som derimot kan løftes, er innvandrerne. Myten om Arbeiderpartiet som et frigjøringsparti kan derfor re-aktualiseres og videreføres ved å sammenligne integreringspolitikk med klassekamp. Den mytiske ideen om innvandrerens blir da personen som behøver Arbeiderpartiets hjelp for å bli løftet ut av sin situasjon.

Når integrering blir til klassekamp, blir oppgaven både håndterlig og forståelig. Det som mangler i denne klassekampen sett i forhold til de andre kampene Stoltenberg nevner, er som vist innvandrernes aktive deltakelse i partiet og utviklingen av integreringspolitikken. Når

Stoltenberg i tillegg viser til at "[d]e vender seg til oss. Vår oppgave er å være deres ombudsmenn og deres talsmenn" (Stoltenberg 2007), ser vi en nærmest paternalistisk holdning der Arbeiderpartiet tar ansvar for innvandrernes vei mot frigjøring. Å bruke eksempler på politiske saker som er utkjempet og vunnet som sammenligning, ser her ut til å fordele tydelige roller mellom innvandre og Arbeiderpartiet i integreringspolitikken. Myten om Arbeiderpartiet som frigjøringsparti bekreftes ved å vise til historiske seirer, på samme tid som den også aktualiseres ved å vise til at det fortsatt fins grupper som ikke er frigjort.

Også i *Mangfold og muligheter* er det fokus på integrering som frigjøringskamp: "I integreringspolitikken skal vi holde fast ved velferdsstaten og det norske samfunnsfundamentet som et frigjøringsprosjekt" (Arbeiderpartiet 2011: 6). Det gis en lang rekke eksempler på alle de politiske kampene som har vært utkjempet og vunnet: stemmerett for alle, rettigheter i arbeidsliver for alle, frigjøring fra utrygghet, økonomisk ruin ved sykdom, og fra liten sosial mobilitet (Ibid.) , og til slutt: "Arbeiderpartiet gikk i bresjen for kvinners likestilling – og vi gjør det fortsatt. Vi gikk i bresjen for homofiles rettigheter, og vi gjør det fortsatt. Vi gikk i bresjen for innvandreres integrering – og vi gjør det fortsatt" (ibid.). Her vises det riktignok til kampen om likestilling og kampen for homofiles rettigheter som pågående, ikke som allerede utkjempet og vunnet. Men sammenligningen er der fortsatt i forhold til de kampene som *er* vunnet. Igjen er dette med på å forsterke myten om Arbeiderpartiet som frigjører ved å vise til historiske eksempler.

I *Mangfold og muligheter* ser vi at eksempelbruken, og sammenligningen som ligger i den, nyanserer dette bildet av Arbeiderpartiet som frigjører. I dokumentet kan vi lese følgende: "Vi skal stille krav til innvandrerne som kommer til Norge og vi skal stille krav til samfunnene som tar i mot innvandrerne. Integrering er en gjensidig prosess" (ibid.). Dersom vi da snur på dette, kan vi spørre hvilke krav som ble stilt til kvinner og homofile? Var deres frigjøring en gjensidig prosess? Grete Brochmann skriver i *Norsk innvandringshistorie – I globaliseringens tid 1940-2000* (2003) at vi alle går gjennom en sosialiseringsprosess for i det hele tatt å kunne fungere i samfunnet vi lever i. Hun skriver også at integrasjon av innvandrere ikke handler om "noe drastisk forskjellig fra prosesser vi alle har vært og stadig er gjenstand for. Ingen er integrert en gang for alle" (Brochmann 2003: 205). Uansett hvilke rettigheter norske kvinner og homofile til en hver tid har hatt, har disse sosialiseringsprosessen alltid vært en del av deres liv. Det grunnleggende skillet mellom nordmenns og innvandreres sosialiseringsprosess er at innvandrere "har hatt grunnsosialiseringen i et annet samfunn" (ibid.), og de skal nå "sosialiseres på ny – i en ny sammenheng" (ibid.). Det skal ikke legges skjul på at dette er et

forenklet bilde på hva integrering er⁵¹, men målene for denne integreringsprosessen har, i følge Brochmann, ”[...] bakgrunn i den norske majoritetsbefolkningens levesett og definisjoner på et godt liv”. (ibid.: 206). Sett i et slik lys, blir det naturlig å spørre om integrering som frigjøring her handler om innvandrernes eller Arbeiderpartiets kamp. Eksempelene som blir tatt i bruk i *Mangfold og muligheter* forsterker fortsatt myten om Arbeiderpartiet som frigjøreren, men her får den et tillegg: Det er frigjøreren som stiller krav til den undertrykte. Bare ved å godta vilkårene vil reell frigjøring oppnås.

Integrerte innvandrere som forbilder

Eksempelene over handler om innvandrere som en gruppe, vi ser ikke enkeltindivider. I disse eksemplene kommer særlig posisjon og rolle til uttrykk: Innvandrerne er undertrykte og må hjelpes opp og frem. Arbeiderpartiet er en frigjøreren som har et moralsk ansvar for å hjelpe innvandrerne. Historiske eksempler fungerer som bevis på hvordan partiet har seiret i tidligere kamper, og at de fremstilles som seierherrer i disse kampene styrker partiets autoritet.

Videre vil jeg nå presentere eksempler der enkeltindivider blir presentert. I Helga Pedersens tale *Sosialdemokratiet 2020* møter vi en fiktiv person, noe som også synes å være tilfelle i Martin Henriksens tale på landsmøtet 2009. Jeg har også tatt med en tale av Knut Storberget, der en innvandrers uttalelser til et forskningsprosjekt blir trukket frem. Jeg mener at alle disse eksemplene viser til innvandrere som forbilder. De omhandler alle tre innvandrere som er godt integrerte i det norske samfunnet, og det er denne fremstillinga jeg vil se nærmere på. Innvandrerne i eksemplene møter vi på ulike arenaer og i ulike situasjoner, men på hvert sitt vis handler de på en måte som er etterlignbar for andre innvandrere. Det er handlingene deres, hvordan de oppfører seg i det norske samfunnet, som skal fortelle oss at de er godt integrerte. Jeg vil se nærmere på hvilke roller som blir presentert i eksemplene, og det vil det være naturlig å se på både innvandrerne og Arbeiderpartiets rolle i talene.

⁵¹ Se innledning for utgreiing om integrering

Helga Pedersens tale til landstyret 28. mars 2008

Talen ”Sosialdemokrati 2020” holdt Pedersen på Arbeiderpartiets landsstyremøte 28. mars 2008. I stedet for å trekke paralleller mellom før og nå, slik vi har sett tidligere, bruker Pedersen fremtiden som utgangspunkt for å fortelle om Arbeiderpartiets syn på ulike politiske spørsmål. Pedersen viser til at hun flere ganger er blitt stilt spørsmålet ”[...]vi vet hva Arbeiderpartiet har gjort i historien, men hva vil dere med fremtiden?” (Pedersen 2008). For å svare på dette, tar hun publikum med tolv år frem i tid: ”Året er 2020, og vi skal besøke en bestefar hjemme hos ham selv” (ibid.).

I den delen av talen som handler om bestefaren og hans samtale med barnebarnet, får vi presentert fremtidas dom og tanker om situasjoner og utfordringer i år 2008. Det går igjen at de fleste er løst som et resultat av Arbeiderpartiets politikk på de ulike områdene. Situasjonen for personer med rusproblemer er løst: ”Takk og pris for at Arbeiderpartiet tok tak i dette den gangen for 12 år siden” (ibid.), og forskjeller mellom innvandrere og nordmenn er lang på vei jevnet ut: ”En viktig årsak til det var at Arbeiderpartiet i sitt stortingsprogram for perioden 2009-2013 hadde sagt et klart nei til diskriminering, og ja til å bruke alle, å ta vare på alles kunnskaper og kompetanse” (ibid.). Det er i en slik kontekst vi møter Igor, en innvandrer som møter et samfunn som har løst utfordringene knyttet til integrering.

Igor – den integrerte innvandreren

Eksempelet Igor fungerer som bevis på at det samfunnet Arbeiderpartiet ønsker å skape klarer å integrere innvandrere. På slutten av talen forteller Pedersen at bestefaren ser på hvilke saker Arbeiderpartiet hadde på programmet i 2009. I 2020 ramser han opp de sakene som er løst, og en av disse er ”[v]ellykket integrering og et flerkulturelt samfunn” (ibid.). I og med at saken er løst, blir Igor et eksempel på en integrert innvandrer. Han er et eksempel til etterfølgelse. For å se på hva en godt integrert innvandrer da er, må vi se nærmere på eksempelet. Hvem er den integrerte innvandreren Igor? I fortellingen blir han presentert slik:

Igor er kjæresten til naboen. Han bor og jobber i Norge, men er ofte på besøk i hjemlandet i øst. Flere i bygda har vært på besøk på hjemplassen til Igor, og barnebarnet kunne godt tenke seg å bli utvekslingsstudent der når hun begynner på videregående. Da skal bestefar dra og besøke henne (ibid.)

Grunnen til at Igor har innvandret til Norge er uklar; han har jobb og kjæreste i Norge, men det blir ikke sagt noe om hva som kom først. Uansett er han i en posisjon der han fritt kan bevege seg mellom hjemlandet og Norge, en mulighet også andre i bygda benytter seg av da de besøker landet Igor kommer fra. Konflikt eller nød ser ikke ut til å være grunnen til at Igor innvandret til Norge. Både han og lokalbefolkningen kan fritt og uproblematisk bevege seg mellom Norge og hjemlandet hans. Et kjæresteforhold eller ønske om arbeid ser heller ut til å være motivasjonen hans.

Vi ser at Igor er godt integrert i lokalsamfunnet, og han fremstilles som en som har sosial kontakt med de andre i bygda. Barnebarnet i fortellinga ser ut til å kjenne Igor godt, og hun ønsker å invitere han på middag. I tillegg virker det som om han er kjæreste med en norsk person. Igor er kjæresten til naboen, det Igor som ofte besøker hjemlandet, og det vises til at det er han som har fått seg jobb, ikke kjæresteparet. Det er innvandreren Igor som er eksempelet, ikke en innvandrerfamilie eller et innvandret kjærestepar. Kjæresteforholdet viser at eventuelle kulturforskjeller ikke er et problem: Igor finner seg en norsk kjæreste, og en norsk person finner seg en utenlandsk kjæreste. Innvandreren Igor har et sosialt liv, han har funnet seg til rette i lokalsamfunnet, og lokalsamfunnet har tatt godt i mot Igor.

Integrering i et idealsamfunn anno 2020

I motsetning til de andre eksemplene vi har sett på, handler ikke dette eksempelet om innvandring i Oslo. Igor er bosatt i ei bygd i Nord-Norge. Det er viktig å legge merke til at det samfunnet vi hører om er et resultat av en periode på 15 år med Arbeiderpartiet i regjeringsposisjon, fra 2005 til 2020. I stedet for å fokusere på hvilke utfordringer som var i 2008, viser Pedersen til det som ligner på et fremtidig idealsamfunn. Situasjonen for innvandrere i 2008 var en ganske annen enn den Pedersen viser til i 2020:

Det hadde ikke bestandig vært like lett for innvandrere i Norge. For tolv år siden hadde ikke bildet sett så bra ut: Innvandrere var fattigere enn nordmenn. Innvandrerfamiliene eide sjeldnere sin egen bolig, de bodde ofte trangt, og de levde oftere med feil og mangler i boligen. Innvandrerfamiliene manglet også ofte forbruksgoder som oppvaskmaskin, vaskemaskin, tørketrommel og bil – tekniske hjelpemidler som det ellers var vanlig å ha for folk i Norge (ibid.)

Det vises til hvilke tiltak Arbeiderpartiet har satt i gang for å få bukt med disse utfordringene:

Det hadde hjulpet med gratis kjernetid i barnehagene og norskopplæring. Og det hadde hjulpet å kvotere innvandrere inn i arbeidslivet. Det hadde også hjulpet å fjerne kontantstøtten slik at flere kvinner, spesielt med innvandrerbakgrunn, kom i arbeid. Flere og flere så at uten innvandrere ville det norske samfunnet stoppet opp på så mange områder. Helsesektoren ville ha kollapset. Det ville rett og slett vært katastrofe for det norske arbeidsmarkedet. Og Norge ville ha vært et land med mindre mangfold og mindre tilgang på nye tanker og ideer (ibid).

I det fremtidige samfunnet vi blir tatt med til, har Arbeiderpartiets politikk ført til at innvandrere har det bedre enn før. På bakgrunn av dette er det grunn til å se på Igors rolle i dette fremtidige samfunnet.

Igor i idealsamfunnet

Som vi ser er det flere tiltak som er satt i gang for å gjøre det enklere for innvandrere å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Vi får ikke vite om Igor er kvotert inn i arbeidslivet, men vi får vite at ”[p]å kort tid gjennom et eget innkjøringsprogram for innvandrere hadde han kommet ut i jobb: klar, ferdig, gå” (ibid.). Et slikt program har hjulpet Igor inn på det norske arbeidsmarkedet, så han drar nytte av dette. I tillegg kan norskopplæring ha gjort det lettere å få kontakt med lokalbefolkningen. Utenom dette ser det ikke ut til at Igor benytter seg av andre tjenester eller ordinger: Det ser ikke ut til at Igor har familie i Norge. Det virker heller ikke som om han har barn: hadde han hatt det, ville det vært naturlig at det var disse som besøkte barnebarnet i fortellingen. Dette gjør at problemstillinger knyttet til kontantstøtte, kvotering av innvandrerkvinner og gratis kjernetid i barnehage ikke angår eksempelet Igor. Han har ikke behov som gjør at det norske samfunnet må tilpasse seg han. Etter alt å dømme har Igor norsk kjæreste, han spiser lokal, norsk mat og han er bosatt i ei bygd, og har sosial kontakt med lokalbefolkningen. Behovet for kontakt med familie ser ut til å bli dekket ved de mange turene Igor har til hjemstedet. Er dette å være integrert på en eksemplarisk måte?

Mangfoldet i sosialdemokratiet anno 2020

Med bakgrunn i det vi har sett over, vil jeg oppsummerende se nærmere på mangfoldet som blir presentert i eksempelet, og også om vi ser en idé om et *større vi*.

Pedersen viser i talen sin til at et Norge uten innvandring ville ha blitt et Norge med ”mindre mangfold og mindre tilgang på nye tanker og ideer” (ibid.). Det er vanskelig å se hva Igor har tilført bygda av nye tanker og ideer, vi ser heller en innvandrer som assimilert; Igor blir som

en nordmann. Foruten at han har et annet hjemland, og at han har fått seg jobb gjennom et innkjøringsprogram for innvandrere, er det som vist lite som avslører at Igor er innvandrer. Mangfoldet Pedersen viser til kommer ikke klart frem gjennom eksempelet Igor, og det eneste som kan peke i en slik retning må være at Igor har et annet hjemland enn de andre i bygda. Ellers er han som dem. Vi ser likevel at bygda ikke er helt upåvirket av Igors tilstedeværelse: Flere har besøkt hjemstedet hans, og barnebarnet i fortellingen går med planer om å bli utviklingsstudent der. Det vises til en interesse for Igors hjemsted, men det skilles tydelig mellom *her* og *der*. Igors kultur kan oppsøkes der, men den er ikke tydelig *her*. De turene som innbyggerne tar over grensa vitner mer om turisme enn integrering og mangfold.

Viser eksemplet Igor oss på noen måte at det her er snakk om et *større vi*? I og med at mangfoldet er vanskelig å få øye på, er det også vanskelig å se et større vi. Dersom Pedersens eksempel representerer ideen om det store vi (Pedersen viser i talen sin til mangfold og nye tanker og ideer som en følge av innvandring), blir denne ideen i eksempelet nærmest redusert til en kvantitativ idé: Et *større vi* er det samme som *flere av oss*.

Sosialdemokratiet 2008 vs. sosialdemokratiet 2020 = dystopi vs. utopi?

Pedersen viser i sin tale til at det i 2020 fortsatt er noen oppgaver Arbeiderpartiet ikke har klart å løse, men mange oppgaver *er* løst: ”Bestefar klikker seg inn på Arbeiderpartiets program fra den gangen og ser at mange av de oppgavene de satt seg fore i 2009, nå er løst: [...] Vellykket integrering og et flerkulturelt samfunn” (ibid.). Dette står i sterk kontrast til den situasjonen vi ser Pedersen tegner av innvandrernes livsvilkår i 2008. Der er situasjonen vesentlige mangler på tekniske hjelpemidler, dårlige boforhold og generell fattigdom. Morten Auklend har i doktoravhandlingen ”*EIN system total*”? (sic) (2010) sett på utopier og dystopier i norsk etterkrigslitteratur. Analysen i avhandlingen konsentrerer seg om det Auklend definerer som science fiction-litteratur⁵², og om sitt tekstutvalg skriver han følgende:

Tekstene er i korthet definert som dystopier, de beskriver kritikkverdige samfunnsformer og kulturelle tendenser. Understrømmen i tekstene er imidlertid utopiske, det vil si foregripelser av et potensial som lover noe annet enn det presente kan gi, og som tar romankarakterene (og potensielt sett leseren) bort fra det dystopiske og mot noe som potensielt sett *kan* love større frihet (Auklend 2010: 10)

⁵² Se Auklend 2010 s. 11-24 for forfatterens definisjon av science fiction-begrep i doktoravhandlingen

Det er i stor grad en dystopi Pedersen viser til når hun tegner bilde av innvandrernes situasjon i Norge anno 2008. Karakterene i Pedersens tale behøver ikke å tas bort fra det dystopiske, for de er allerede plassert i en harmonisk fremtid, et utopia⁵³. Selv om Auklend konsentrerer seg om skjønnlitteraturen, peker han på at begrepet utopia fortsatt er i bruk på mange områder:

I det 20. århundrets teori fungerer utopia ofte som en idealpåkallelse i debatter om samtidens kriser. [...] Konseptet smugles dessuten også inn i offentligheten under dekke av andre begreper: [...] ”totalitet”, ”felleskap” - og selvsagt også i mer subversiv forstand: ”motstand”, ”multitude”, ”frigjøring”, ”løsriivelse”, ”overskridelse”, og så videre (ibid.: 47)

Dette er begreper vi kjenner igjen fra tekstene vi har sett på nå, som alle er fra det 21. århundre. Men i Pedersens eksempel om integrering skiller tanken om fellesskapet seg særlig ut, nettopp fordi Arbeiderpartiets ide om dette blir realisert. Hun tar oss med på ”en reise i historien, tolv år frem i tid” (Pedersen 2008), og vi blir etter hvert klar over at det i dette fremtidssamfunnet er alle utfordringer knyttet til integrering opphørt: Samfunnet er mangfoldig, men det er *ett* fellesskap.

Pedersen har i talen vist oss hvordan en skal gå frem for å få det mangfoldige fellesskapet, eller kortere: Hvordan en skal lykkes med integrering. Pedersen har her presentert en modell for integrering, og Igor er beviset på at den fungerer. Pedersens modell for integrering regulerer i den forstand at den får oss til å se at Arbeiderpartiets konkrete tiltak i integreringspolitikken fungerer⁵⁴: Gratis kjernetid i barnehagen og norskopplæring, kvotering av innvandrere inn i arbeidslivet og fjerning av kontantstøtten. På den andre sida vises det til at en årsak til at en har lykkes med integreringen er at ”Arbeiderpartiet i sitt stortingsvalgprogram for perioden 2009-2013 hadde sagt klart nei til diskriminering, og ja til å bruke alle, å ta vare på alles kunnskaper og kompetanse” (ibid.). Modellen kan se ut til å egentlig være to noe ulike modeller. Den ene er en konkret modell, eller en *handlingsmodell*, som viser til konkrete tiltak som alle er praktisk gjennomførbare. Det er mulig å være uenig i disse tiltakene, men de kan fortsatt gjennomføres. På den andre sida har vi en abstrakt modell, eller *tankemodell*, som fjerner diskriminering ved å si nei til diskriminering. Modellen sier da

⁵³ For ordens skyld må det tas med at Auklend opererer med et utopia-begrep som ”ikke må forstås aristotelisk” (Auklend 2010: 9), altså som en fremstilling av verden slik den burde være. Utopia er heller ”[...] en tendens, impuls eller figur på ferde i romanene [...] som uttrykk for håp, begjær eller brudd med det bestående” (ibid)

⁵⁴ Pedersen viser her til at forskjellene mellom innvandrere og nordmenn ” nå var i ferd med å bli jevnet ut” (ibid.), mens hun mot slutten av talen viser til at integreringen i 2020 er en løst sak. Uansett blir konklusjonen at Arbeiderpartiets modell fungerer.

”tenk som oss.” Det kommer ikke frem i talen hvilke eventuelle tiltak Pedersen ser for seg for å fjerne diskriminering, men det kan tenkes at det å si ”ja til å bruke alle” (ibid.) viser til konkrete tiltak i form av lovverk som forbyr diskriminering i arbeidslivet. Det blir likevel ikke konkretisert eller vist til tiltak, men på et eller annet vis har Arbeiderpartiet klart å snu folks tanker slik at diskriminering ikke lenger er et problem.

Pedersens tale kan i sin helhet ses på som det Nicolaysen kaller for ”moralske dømesoger” (Nicolaysen 1999: 214 ff). Det som skiller slike moralske eksempelfortellinger fra forbildet, er at forbildet kan være ”ikkje-tekstlege storleikar, sjølvne menneska” (ibid.: 214), er det selve mønsteret i fortellingen som viser moralen. I Pedersens tekst kommer dette frem ved at alle personer vi hører om handler på en slik måte at de alltid er på linje med de verdier og holdninger som Arbeiderpartiet står for. Kort sagt, vi får presentert et mønstersamfunn. Dersom vi handler slik som personene som blir presentert i teksten, vil Norge bli et bedre sted. Jeg har valgt å ha hovedfokus på Igor, og han skrives også inn i denne moralske eksempelfortellingen. Likevel er han isolert sett mindre synlig som mønster i teksten; han kommer ikke selv til orde, så hans meninger om det norske samfunn, og om han i det hele tatt er enig med Arbeiderpartiets politikk, er uvisst. Igor er derfor heller et eksempel som skal fungere som bevis på hvor godt mønstersamfunnet fungerer med tanke på integrering.

Martin Henriksens landsmøtetale 20.04.2009

Henriksen var i 2009 leder i AUF. I hans tale er blant annet mistanken mot innvandrere et tema. Han gir uttrykk for bekymring med tanke på hvordan politikere fra både eget og andre partier omtaler utfordringer knyttet til innvandring og integrering. ”Det bekymrer meg når debatten blir mistenkeliggjørende og generaliserende. Når marginale problemer blir framstilt som store trusler” (Henriksen 2009). Eksempelet til Henriksen handler om hvordan mistanke rammer personer det ikke er grunn til å rette mistanke mot. I denne sammenhengen blir det naturlig å ta med at daværende partisekretær Martin Kolberg⁵⁵ en måned tidligere gikk ut og varslet kamp mot radikal islam og andre ekstremistiske grupper (NRK 2009a). Dette førte til at daværende stortingspresident Thorbjørn Jagland gikk til angrep på eget parti. Til NRK sier Jagland at han opplever utspillet som et forsøk på å skape frykt på bakgrunn av en ikke-reell

⁵⁵ Kolberg var Arbeiderpartiets partisekretær 2002-2009

trussel: ”Det finnes ikke noen trussel fra islam i Norge, men det er fullt mulig å oppkonstruere en trussel” (NRK 2009b). Jens Stoltenberg på sin side, gikk ut og støttet Kolberg:

Jeg er helt enig med Martin Kolberg i at vi må ta avstand fra ytterliggående grupper som bruker islam for å forsvare bruk av vold og brudd på menneskerettighetene. Dette er selvsagte og helt grunnleggende ting som alle norske partier er enige om, og som Arbeiderpartiet har ment i alle år (VG 2009)

Henriksen tar i bruk et eksempel for å vise hvordan mistanken rammer uberettiget, og det gjør den fordi ordbruken i debatten, i følge Henriksen, er feil. Dette gjelder også for Arbeiderpartiet: ”Måten enkelte – også i eget parti – beskriver utfordringene får meg til å lure på om vi sakte er i ferd med å flytte grenser” (Henriksen 2009). Henriksens eksempel er som følger:

Når en 17-åring med somaliske foreldre som har bodd hele sitt liv i Norge, med norsk pass⁵⁶ og Hellbillies på iPoden (sic), føler at hun må ta avstand fra religiøs fundamentalisme, og gjøre det klart at ”nei, sånn er ikke jeg”, fordi hun føler en snikende mistanke som også rammer henne, da har vi brukt ordene galt. Vi skal støtte unge jenter og gutter med minoritetsbakgrunn – på deres premisser. De tar ikke et oppgjør med foreldregenerasjonen hvis det de møtes med i storsamfunnet er mistenksomhet og frykt, i stedet for respekt. Derfor må vi ha et positivt utgangspunkt til det flerkulturelle samfunnet. Og ta tak i utfordringene uten noen sinne å gi fremmedfrykten rett (ibid.)

Dersom vi først ser på hvordan eksemplet retter seg mot Arbeiderpartiets egen diskurs, blir dette et eksempel på hvordan mistenkeliggjøring rammer personer det ikke er grunn til å rette mistanke mot. Henriksen gjør selv klart at dette er et poeng i eksempelet: når ungdom føler seg misstenkliggjort, ”[...] da har vi brukt ordene galt”(ibid.). Arbeiderpartiets ordbruk gjør altså at norske statsborgere føler seg mistenkliggjort på bakgrunn av sin religion. Ei jente med somaliske foreldre, som i en alder av 17 år hører på norsk musikk fremført på hallingdialekt⁵⁷, er her en innvandrersom forholder seg til og tar i bruk norsk kultur. I tillegg bærer hun på en iPod, noe som viser at hun som annen norsk ungdom er bruker av ny teknologi. Jenta i eksempelet fremstår som godt integrert, og det er det som gjør at mistanken virker uberettiget og urettferdig: Mistanken rammer en person med minoritetsbakgrunn som

⁵⁶ I fremførelsen av talen velger Henriksen å legge til ”og brunost på brødskiva” her. Jeg ser i min analyse på hvordan Hellbillies representerer det norske, men også brunost er helt klart tatt med for å understreke hvor godt integrert denne jenta er. Hun er (minst) like norsk som alle andre 17-åringere med tanke på hva hun foretrekker av musikk og mat. Jeg velger å ikke ta med en egen del om dette tillegget Henriksen velger å gjøre. Ved å ta i bruk ordet ”brunost” forsterker han bare budskapet om at dette er ei jente som er godt integrert, og dette poenget mener jeg allerede er godt nok belyst i analysen. Se Henriksen 2009b for referanse til optak av talen.

⁵⁷ Hellbillies er et norsk band fra Ål i Hallingdal.

allerede er godt integrerte i det norske samfunnet, og Arbeiderpartiet er blant dem som rammer.

Selv om eksemplet retter seg mot en tendens Henriksen mener å se i Arbeiderpartiets egen diskurs, kan vi stille spørsmål til hvor klart han makter å markere dette. I første del av eksemplet er kritikken av partiet klar. Arbeiderpartiet må ikke være et parti som mistenkeliggjør personer med innvandrerbakgrunn. Arbeiderpartiet må heller støtte ungdom med minoritetsbakgrunn på deres egne premisser. Dersom de ikke gjør det, blir situasjonen at minoritetsungdom "[...] ikke tar et oppgjør med foreldregenerasjonen" (ibid.). Mistanken ser likevel ut til å være tilstede, ikke mot den 17 år gamle jenta, men mot hennes eller andre minoritetsungdommers foreldregenerasjon. Der fins det tydeligvis holdninger som det må tas et oppgjør mot. Dette gjør at eksempelet får en utydelig rolle i Henriksens tale. Først og fremst ser det ut til å være en kritikk mot mistenkeliggjøring av innvandrere, en mistenkeliggjøring som også viser seg i Arbeiderpartiet, i følge Henriksen. Men på samme tid viser Henriksen at det *er* grunn til mistanke. Det er ikke sikkert denne dobbelheten er intendert fra Henriksens side, men den må i alle fall ses nærmere på her.

Å se eksempelet først og fremst som en kritikk mot tendenser i Arbeiderpartiet diskurs, blir støttet av Henriksens fortsettelse i talen: "Jeg har en bønn om at vi i kampen om velgerne fører en debatt basert på våre verdier, som ikke fører til at folk får vansker med å se forskjell på oss og de andre. At vi ser løsninger – ikke bare problemer. Muligheter – ikke begrensninger. Og bygge bruer – ikke murer" (ibid.). Her blir det da nærliggende å se eksempelet som et bevis på at Arbeiderpartiets diskurs i integrerings- og innvandringspolitikken nærmer seg "de andre", altså partier som Henriksen mener har en diskurs som er mer preget av mistenkeliggjøring og fokus på problemer og begrensninger. Henriksen ønsker ikke denne utviklingen, og han bruker eksempelet som en advarsel. Men vi ser at eksempelet nærmest går til angrep på seg selv ved å nettopp sette fokus på mistanken mot innvandrerungdommens foreldregenerasjon.

Henriksen og innvandrerjenta som forbilder

I Henriksens omtale av utfordringer knyttet til integrering, fremstiler han seg selv indirekte som et forbilde til etterfølgelse: Den eksemplariske innvandreren (jenta) er blitt mistenkeliggjort av Arbeiderpartiet, og Henriksen viser hvordan en bør gå frem og hvilke ord

en bør velge for å unngå dette. Ved å konstruere eksempelet på denne måten, blir Henriksen en som står opp for de krenkede, en som ikke tåler å se på at urett blir gjort. Slik gir Henriksen kraft til sin egen bønn for hvordan valgkampen bør føres; at den "[...] ikke fører til at folk får vansker med å se forskjell på oss og de andre" (Henriksen 2009). De andre er de partiene som mistenkeliggjør, Arbeiderpartiet, (oss) er de som støtter.

Eksempelet kan ses på som en utfordring eller irettesettelse av de Henriksen henvender seg til. Irettesettelsen består da i å påpeke at de i sin omtale av innvandrere flytter grenser slik at de høres ut som representanter for partiet som er Arbeiderpartiets politiske motstandere. Eksemplet skiller seg derfor ut fra de andre vi har sett på; det er rettet mot Arbeiderpartiets egen diskurs og blir en advarsel mot glemme hvilke verdier partiet har og skal stå for. Det er i lys av denne advarselen Henriksen blir til et eksempel, for det måten han omtaler utfordringene på som er den rette måten å gjøre det på. Men det klart dette eksempelet også sier noe om hvem den integrerte innvandreren er. Jeg har over vist til den 17 år gamle jenta, slik hun blir konstruert av Henriksen, som eksemplarisk: Hun viser oss hva Henriksen ser på som en godt integrert innvandrer. Som vi så i Pedersens eksempel (Igor), ser vi at jenta Henriksen presenterer ikke representerer det somaliske på noen annen måte enn at hun har somaliske foreldre. For at mistanken mot henne skal virke mest mulig uberettiget, ser det ut til at Henriksen må vise til markører som fremhever det norske: et norsk pass og Hellbillies på iPoden. Han viser også til at Arbeiderpartiet må støtte minoritetsungdom på "deres premisser" (ibid.). Hva som menes med dette er uklart, men disse premissene ser ut til å se forbi jentas kulturelle bakgrunn som norskfødt med innvandrerforeldre.

Knut Storbergets tale 17. mai er en internasjonal dag.

Mens talen til Henriksen handler om en innvandrer som ser ut til å være oppdiktet for å passe inn i talen, skal vi nå se på hvordan en innvandrers faktiske uttalelser tas i bruk i en tale.

17. mai i Norges sørligste provins

Storgergets⁵⁸ tale ble holdt den 17. mai i den spanske byen Torrevieja. Mange nordmenn bor i og rundt denne byen. I den offentlige utredningen (NOU) *Velferd og migrasjon. Den norske*

⁵⁸ Knut Storberget var justisminister fra 17. oktober 2005 til 11. november 2011

modellens fremtid (NOU 2011: 7), vises det til at det er vanskelig å anslå hvor mange nordmenn som bor i Spania, men "[...] det antas at ca. 50 000 oppholder seg i Spania store deler av året" (ibid.: 175), og videre at "[d]e mest populære boområdene for nordmenn i Spania er Torrevieja- og Benidorm-området (Costa Blanca) [...]" (ibid.). I talen kaller Storberget Torrevieja for "Norges sørligste provins" (Storberget 2007).

Storbergets 17. mai-tale blir holdt et sted der nordmenn er innvandrere. Vi ser ikke at dette blir direkte tatt opp i talen, men det blir likevel et underliggende tema:

17. mai er en dag for alle. Ikke noe passer bedre enn et norsk 17. mai tog med innslag av flere flagg og flere kulturer. Det er dette 17. mai handler om. Inkludere og la alle få en stemme. Retten til å si ifra. Retten til å bevare sin egen identitet og kultur. Retten til å ta del i andres kulturer. Retten til å tro. Retten til å gå i tog, fredelige tog uten tanks og våpen. Selvfølgelig skal Julie Madelen, Kevin og Emma gå i toget her i Torrevieja (ibid.).

De nordmennene som er i Spania og ønsker å feire grunnlovsdagen, må nødvendigvis ha friheten og muligheten til å gjøre det. De bevarer egen kultur og identitet i Spania, og Storberget peker på at det er en selvfølge at barn skal få gå i tog. Videre kaller Storberget 17. mai for en internasjonal dag og en "[f]lott eksportvare" (ibid.). Dette begrunnes med det som blir presentert som universelle sannheter: "Å sikre demokrati gir det beste grunnlaget for vekst. For sosiale reformer og for velferd. Demokratiet og rettstaten er det beste grunnlag for å løfte de som sliter. At markedet ikke styrer alene. At fellesskapet (sic) er sterkt" (ibid.). Dersom verden følger den norske modellen, og feirer og ivaretar de verdier vi feirer på grunnlovsdagen, vil problemene i verden lettere kunne løses. Storberget gjør dette tydelig i avslutningen av talen: "Vi kan gjøre noe med verden, vi kan gjøre den bedre, vi kan gjøre den tryggere – vi – som lever i landet på toppen av FNs utviklingsliste – vi kan gjøre en forskjell for andre mennesker. Vårt fellesskap kan nå ut til andre fellesskap" (ibid.).

Norge blir her gitt en viktig rolle for å skape en bedre verden, men på samme tid som det kalles på et ansvar, blir også dette et *mønstergivende eksempel*. Nicolaysen viser til at denne typen eksempler alltid er doble: "Dei manifesterer seg som innlysende framgangsmåtar, har såleis både ei ideologisk og ei praktisk utøvande side: "Slik skal det gjerast – og ikkje annleis"" (Nicolaysen 1999: 204). Her er det det norske demokratiet som er mønstergivende. Storberget legger vekt på velferd, sosiale reformer, "løfte de som sliter" (Storberget 2007), et sterkt fellesskap og "[a]t markedet ikke styrer alene" (ibid.) som sentrale tanker og verdier i dette demokratiet. Når Storberget mot slutten av talen viser til at Norge ligger på toppen på

FNs utviklingsliste⁵⁹ (Human Development Report), er det ikke for å vise at hvilket som helst demokrati kan ligge på toppen av denne lista. Den måten staten Norge møter og løser utfordringer på har blitt premiert av FN med en topplassering. Og hva kan vi gjøre fra denne topplasseringen? Vi kan dele våre verdier: ”Vårt fellesskap kan nå ut til andre fellesskap”. (ibid.). Det er dette som representerer mønsteret, men på to ulike nivå, som Nicolaysen peker på. Det fins en fremgangsmåte som vil løse verdens problemer; Norge er mønsteret, oppskriften på hvordan det skal gjøres. På samme tid representerer dette et politisk og ideologisk verdensbilde. Det er den norske måten å tenke samfunnsbygging på som er den riktige.

Dette kan ligne på en oppfatning av Norge som en idealstat, men det er ikke en utopi Storberget viser til. Hans beskrivelse er den verden og det Norge han ser og opplever i det talen blir holdt. Han beskriver et Norge slik han oppfatter det, og han mener det er mulig for andre å få oppleve dette fellesskapet og demokratiet. Et mer passende ord i denne sammenheng vil derfor være mønsterstat eller et mønstersamfunn. Det er i dette mønstersamfunnet innvandreren vi presenteres for lever, og jeg mener at dette danner en viktig bakgrunn for analysen av innvandreereksempelet Storberget tar i bruk i talen sin.

Ali feirer 17. mai i Oslo

Vi møter i talen til Storberget innvandreren Ali som har uttalt seg i forbindelse med et forskningsprosjekt ved Diakonhjemmets høgskole.

Ali er fra Somalia, han er tobarnsfar, muslim og politisk flyktning. I et intervju i forbindelse med dette forskningsprosjektet, sier han: – Da barna sto foran Slottet og sang den norske nasjonalsangen, da kunne jeg ikke holde tårene tilbake. Selv har jeg ikke gledet meg på vår egen nasjonaldag. Så jeg var glad for dattera mi, for at hun har tilhørighet til et land som Norge. Hun synger nasjonalsangen og hun er glad og stråler og smiler. Det er noe jeg har savnet veldig lenge (ibid)

Dette eksempelet blir introdusert i talen like etter at Storberget har påpekt at 17. mai er ”[...] dagen da det er lov til å være patriotisk, lov å være stolt over å være norsk” (ibid.). Den formen for patriotisme som Storberget viser til, er ikke i veien for integrering, snarere tvert i mot. Ali feirer dagen med minst like stor glede som andre nordmenn, han deltar i feiringen av

⁵⁹ Storberget viser til FNs Human Development Reports (HDR) der det hvert år blir presenter ei liste, Human Development Index, over de mest utviklede statene i verden.

det norske, og i stedet for å føle seg fremmedgjort, overveldes Ali av lykke. Storberget trekker selv fram et paradoks for oss: ”Den dagen som fremhever det norske så sterkt, har paradoksalt nok blitt den dagen da innvandrere og etniske minoriteter føler seg mer inkludert i det norske fellesskapet enn hele resten av året” (ibid.). Storberget viser til forskernes funn som peker på at årsaken til at innvandrere føler seg inkluderte er ”[...] at de opplever at det er universelle verdier som feires; selvstendighet, frihet, demokrati og menneskerettigheter – uten undertrykkelse” (ibid.). Den dagen da nasjonen feirer seg selv, dagen da folkedrakter, norske flagg og sanger om Norge er overalt, dagen da vi i følge Storberget kan være patriotiske, oppleves rett og slett som inkluderende for innvandrere.

Mønstersamfunnet blir utfordret av eksempelet

Det blir også naturlig å se på eksempelet som et bevis på at Norge er et inkluderende samfunn, et samfunn der integrering går greit. Dette gjør igjen at det oppstår et paradoks i talen som Storberget ikke tar opp, men heller forbigår. Nemlig at mønstersamfunnet Norge blir utfordret av eksempelet. Ali er en innvandrer som deltar i grunnlovsfeiringen, og han blir emosjonelt rørt når datteren vinker med norsk flagg og synger nasjonalsangen foran kongehuset. Dette forteller oss at innvandrere føler seg særlig inkludert i fellesskapet når fellesskapet feirer grunnlovsdagen. Hvordan kan dette utfordre presentasjonen av mønstersamfunnet?

Storberget tar utgangspunkt i at vi på grunnlovsdagen feirer universelle verdier. Det er dette som er med på å danne fellesskapet Ali føler han er en del av. Storberget peker selv på at grunnlovsdagen er dagen ”[...] da innvandrere og etniske minoriteter føler seg mer inkludert i det norske fellesskapet enn hele resten av året” (ibid.). Alle de andre dagene, dager da disse universelle verdiene ikke feires, føler innvandrere seg mindre inkludert i fellesskapet. Her, som i eksempelet med Alna bydel, ser vi at unntaket heller enn det mest vanlige blir brukt som eksempel. Da får vi igjen i den situasjonen at det som skal vise hvordan en sak vanligvis arter seg, faktisk ender opp med å vise frem det utypiske (Lyons 1989: 33-34). I Storbergets tale blir dette klart dersom vi ser eksempelet i sammenheng med resten av talen, og særlig avslutningen der han viser til at ”[v]årt fellesskap kan nå ut til andre fellesskap”(ibid.). Det blir uklart *hvilket* fellesskapet det er snakk om. Dersom det er det vi kan kalle for 17. mai-fellesskapet som skal nå ut til andre, er utfordringen at dette bare oppleves en gang i året. Er

det fellesskapet vi har alle andre dager i året det er snakk om, er utfordringen at innvandrere ikke føler seg like inkludert i dette.

Storberget tar i bruk innvandrers følelser knyttet 17. mai-feiringen som eksempel for å forklare hva det norske fellesskapet er. Som vist over blir det et bilde som av flere grunner ikke kan stemme. En del av det norske fellesskapet, det som oppleves den 17. mai, både av innvandrere og andre nordmenn, er ikke det samme fellesskapet som erfares alle de andre dagene i året.

I et integreringsperspektiv blir det interessant å spørre hva dette eksempelet viser. Kan det være et forsøk på å vise at innvandring ikke truer norsk kultur? 17. mai feires på ulike måter, men norske flagg, nasjonalsangen og norske folkedrakter er elementer som er nærmest selvsagte elementer. Når Storberget kan vise til at innvandrere føler seg mest hjemme i Norge på grunnlovsdagen, får vi en forståelse av at disse norske elementene ikke er i veien for integrering. Det ser med andre ord ikke ut som om vi må dempe det norske for at innvandrere skal føle seg som en del av fellesskapet, snarere tvert om, ser det ut til.

Storberget viser i talen sin til situasjonen i land og områder som er preget av konflikter og stor nød; Darfur, Afghanistan og Irak, Elfenbenskysten, Somalia og Kongo blir alle nevnt. Sett i sammenheng med situasjonen i disse landene, er det klart at Storbergets ønske om å gjøre verden til et bedre sted er vanskelig å angripe eller mistenkeliggjøre. Det er ikke en mistanke mot dette som er fokus her, men det er verdt å peke på at dette er ideologisk. Det er ikke et hvilket som helst fellesskap som skal nå ut til andre, men et sosialdemokratisk fellesskap. Storberget mener det er en selvfølge at norske barn skal gå i tog i den spanske byen han besøker. De er innvandrere, men de er innvandrere som feirer norske verdier som i talen også er universelle. Alis deltakelse i feiring av disse verdiene fungerer som et bevis på det.

Igjenn ser vi at innvandreren i liten grad representerer kulturelle uttrykk som er annerledes enn de norske. I eksempelet Ali ser vi innvandreren som kommer til Norge uten å ha opplevd frihet i sitt hjemland, og 17. mai blir en ”kompensasjon for sorgen og savnet han selv har hatt” (Storberget 2007). Ali kan så å si bare ta i mot alt det grunnlovsdagen feirer, så er han ”[...] lykkelig når hans egen barn vinker med norske flagg mot kongehuset og synger ”Ja vi elsker”” (ibid.). Innvandreren ser ut til å være fornøyd bare han får delta i det som alle andre nordmenn opplever som typisk norsk.

Sitat og eksempel

Storbergets bruker funn som er gjort i forskning som eksempel. Av flere grunner skiller derfor dette eksempelet seg fra de vi tidligere har sett på. I motsetning til eksempelet Henriksen og Pedersen tar i bruk, viser Storbergets eksempel til en virkelig person som har uttalt seg til et forskningsprosjekt. Eksemplet inneholder et sitat fra Ali, noe som er interessant å se nærmere på. Konsekvensen blir nemlig den at det ikke er Storberget som taler, men Ali. Dersom noen skulle mene noe annet om situasjonen enn Storberget, er det ikke Storberget som blir trukket i tvil, men innvandrersens egne uttalelser og forskningsprosjektets autoritet.

Lyons peker på denne funksjonen i bruk av sitat, og han viser til at både eksemplet og sitatet impliserer uttalelsen ””[i]f you doubt what I say, you have only to look at *this* (quotation, example) to see that my assertion is true independent of my making it (sic)”” (Lyons 1989: 29). Videre viser han til at vi sitatet krever et skifte i hvem som uttaler seg:

Quotation requires a shift in enunciation. When the speaker stops speaking, the quotation begins. Thus quotation is a form of ”silence” on the part of the speaker, who stands back, joins the audience or readership, and makes it clear: ”I am not saying it! [...] But I have heard it said or can imagine it being said” (ibid.: 30)

Alis sitat blir i talen gjort tydelig ved at Storberget introduserer det: ”I et intervju [...] sier han [...]” (Storberget 2007). I tillegg skiftes det fra 3. person entall til 1. person entall. Storberget får altså markert det skiftet som Lyons peker på; han nærmest trer til side for å la Ali komme til uttrykk. Dette skjer også i en viss grad når forskningsprosjektet omtales: ”Et forskningsprosjekt ved Diakonhjemmets høyskole har vist at [...]” (ibid.). Dette markerer et skifte: Det er ikke Storberget sine tanker vi blir presentert, men funn som er gjort av forskere. Alis sitat klarer vi greit å skille ut ved at Storberget etter sitatet går tilbake til å omtale Ali i 3. person entall. Det er ikke like klart hvor i talen Storberget går bort fra å sitere fra forskningsprosjektet, men hovedpoengene blir tydelig knyttet til forskning: Grunnlovsdagen ”er den dagen da innvandrere i Oslo føler seg mest hjemme hos oss” (ibid.), og ”[...] de opplever at det er universelle verdier som feires [...]” (ibid.). Dette er også det Storberget legger mest vekt på i resten av talen, og det resulterer i at talens hovedpoeng blir styrket av forskningens autoritet. Denne autoriteten er så å si på lån, og det er talens konstruksjon som gjør dette lånet mulig. Å vise til dannelsen av mot-eksempel tydeliggjør dette.

Storberget hviler på vitenskapens autoritet.

Mot-eksempelet

Bruken av eksempel i tekst og tale kan alltid møtes av et mot-eksempel. Med bakgrunn i Aristoteles kan vi si at Henriksen og Pedersen har det felles at de bruker eksempler som er konstruerte. Mot-eksempel i denne sammenheng vil greit kunne dannes ved å vise til innvandrere som *ikke* er integrerte i samfunnet. I en slik situasjon kunne verken Pedersen eller Henriksen svekke motpartens troverdighet ved å vise til at motpartens eksempel er konstruert. Dette ville spenne bein under deres egne eksempel.

Ser vi derimot på eksempelet Storberget bruker, som viser til en faktisk hendelse, kan vi ta i bruk samme eksempel, men velge et annet fokus og få komme med en annen konklusjon: ”Innvandrere i Oslo føler seg mer hjemme hos oss på grunnlovsdagen enn noen andre dager i året, da de opplever at vi feirer universelle verdier denne dagen. Dette viser at vi fortsatt har en jobb å gjøre alle de andre dagene i året for at alle hver dag skal oppleve å være en del av fellesskapet”. I Norge er vi kjent med debatter knyttet til bruk av utenlandske flagg i 17. mai, og slike historier ville kunne blitt brukt som mot-eksempel mot Storbergets fremstilling av fellesskapet. Poenget er ikke her å veie Storbergets eksempel som mer eller mindre overbevisende, men det viser at eksempelet i seg selv ikke viser til en gitt måte å oppleve og beskrive verden på. Ved å bruke eksempler om debatter knyttet til bruk av utenlandske flagg og folkedrakter i forbindelse med grunnlovsfeiringen, ville fellesskapstanken blitt vanskeligere å tydeliggjøre.

Hadia Tajik

Hadia Tajiks tale til landsmøtet 19. april 2009

29. september 2012 presenterte statsminister Jens Stoltenberg Hadia Tajik som ny statsråd i regjeringen. Med det ble hun den yngste statsråd i Norge gjennom tidene, og hun ble også det første muslimske statsråd i Norge. Stoltenberg nevnte ikke noe om Tajiks innvandrerbakgrunn, og fokuserte heller på hennes kvaliteter som politiker: ”Hun er arbeidsom, hun er kunnskapsrik, og hun er nytenkende og en klar og sterk stemme i den offentlige debatten. Så jeg ser frem til å få Hadia som kulturminister” (Stoltenberg 2012).

Selv om Stoltenberg ikke presenterte Tajik som en person med innvandrerbakgrunn eller viste til at hun var godt integrert i det norske samfunnet, vil jeg her se på Tajik som et eksempel på nettopp dette. I eksemplene jeg presenterer viser nemlig Tajik til seg selv som eksempel, og både innvandrerbakgrunn og det at hun er muslim blir tatt i bruk i eksemplene.

19.04 2009 talte Tajik som stortingskandidat på Arbeiderpartiets landsmøte. I denne talen tar hun i bruk seg selv som eksempel og bevis på at den norske modellen fungerer også med tanke på integrering. I tillegg viser hun til hvordan denne kan videreutvikles.

Den norske modellen har gjort det mulig for sønner av drosjesjåfører å utdanne seg til leger, og for døtre av fremmedarbeidere å bli rådgivere i regjeringsapparatet. I mange land ville dette vært unike klassereiser. I Norge er dette hverdagshistorier. Men de borgerlige vil bygge denne modellen ned. De vil ha en amerikansk modell der folk må forhandle sin egen lønn, der alle må kjøpe sine egne helseforsikringer, og der det er flere privatskoler. Dette er klassisk Fremskrittspartipolitikk. Derfor må jeg bare si til deg, Siv Jensen; jeg hører at du er redd for snikislamisering. Men politikken din er en mye større trussel for den norske modellen, enn jenter og gutter som meg noen gang vil bli (Tajik 2009)

På denne tida var Tajik rådgiver i Arbeids- og inkluderingsdepartementet (stortinget.no 2013), så her viser hun til seg selv som et bevis på at den norske modellen fungerer: sosial mobilitet er mulig uansett bakgrunn. Videre bruker Tajik sin religiøse bakgrunn som et bevis på at Fremskrittspartiets leder Siv Jensens uttalelser om snikislamisering⁶⁰ som en trussel mot det norske samfunn er grunnløs.

Tajik tar i bruk seg selv som muslim som eksempel. Når hun har aktualisert seg selv som en norskfødt person med innvandrerforeldre, kan hun snakke om integreringsspørsmål med en annen troverdighet enn politikere uten denne bakgrunnen. Hun viser blant annet til at hun nok ”[...] er en av heldagsskolens største fans (sic)” (ibid.), fordi det vil bety mer kunnskap ”[...] - ikke bare fra den kunnskapen man får av å lese bøker, men også den kunnskapen man får når man er med mennesker som er veldig ulike en selv” (ibid.). I den sammenheng vi ser her, og med den tonen som er satt av Tajik, kan det se ut som om heldagsskolen ses på som en god arena for integrering: Veldig ulike personer vil få kunnskap om hverandre, og vil dermed forstå hverandre bedre, ser ut til å være tanken. Det kommer også frem et interessant angrep på de borgerlige partiene i Tajiks tale: ”De borgerlige skryter av at de er for mer kunnskap i skolen. Men mer kunnskap er først og fremst god sosialdemokratisk politikk” (ibid.).

⁶⁰ Denne uttalelsen kom på Fremskrittspartiets landsstyremøte februar 2009. Se nrk.no 2009c i litteraturliste for referanse til sak om Siv Jensens uttalelse.

Kunnskap er altså knyttet tett opp til politikk, og den kunnskapen det sosialdemokratiske Arbeiderpartiet står for, er den riktige. Selv om diskurser ikke er et tema for analysen, må det nesten pekes på at dette gir gjenklang i Foucaults teorier om diskurser. Kanskje ufrivillig viser Tajik til at utdanningssystemet er en arena der den riktige (sanne) måten å formidle kunnskap på blir formet av sosialdemokratisk politikk.

Portrettintervju i Dagsavisen 26. januar 2013

siste del av analysen handler om en tekst som er blitt til etter at Tajik utnevnt til statsråd. I et intervju i Dagsavisen⁶¹ snakker Tajik blant annet om kulturdebatten som ble satt i gang etter et skriftlig spørsmål til Tajik fra Fremskrittspartiets Christian Tybring-Gjedde. Dette spørsmålet ble stilt skriftlig til Tajik 4. desember 2013, omtrent to måneder etter at hun var blitt kulturminister.

I de senere årene er det vært diskutert flittig i ulike medier om hva norsk kultur inneholder og innebærer. Kulturministeren er landets øverste ansvarlig for kultur, og jeg ønsker derfor å vite hvordan statsråden definerer norsk kultur og hvilken grad hun mener det er viktig for landet å verne om og beskytte vårt lands kultur og tradisjoner? (Tybring-Gjedde 2012)

I sitt svar til Tybring-Gjedde presiserer Tajik kulturbegrepet, og viser til at ikke alt som kalles norsk kultur er hennes ansvarsområde:

Eg legg til grunn at representanten Tybring-Gjedde eigenleg meiner at kulturministeren er ansvarleg for kulturpolitikken i regjeringa. Så vidt eg veit, har ingen kulturminister nokon gong vore ansvarleg for alt som kan kallast kultur i dette landet. Ulike delar av kulturfeltet som politikkområde høyrer dessutan inn under andre departement; som døme nemner eg kulturminneforvaltninga som er eit ansvar for miljøvernministeren og kulturskulane som kunnskapsministeren har ansvar for. Både dei nemnde områda høyrer inn under kulturomgrepet, sjølv om dei ikkje ligg inn under Kulturdepartementet (Tajik 2013)

Dette svaret fikk journalist Jon Hustad til å forfatte en kronikk, og i denne gir Hustad uttrykk for at han ikke er fornøyd med det svaret Tybring-Gjedde fikk av kulturministeren: ”Svaret frå Tajik var eit skuleflinkt svar som ikkje sa noko anna enn at kultur er i endring” (Hustad 2013). Videre i kronikken spør og svarer Hustad: ”Vert så den norske kulturen truga av innvandring? Sjølv sagt vert han det” (ibid.). Med dette har spørsmålet fra Tybring-Gjedde resultert i en kulturdebatt som også omhandler området innvandring og integrering.

⁶¹ publisert på dagsavisen.no 26. januar 2013

I portrettintervjuet i Dagsavisen er denne debatten et bakteppe, og journalisten setter selv tonen:

[...] ville Oslo Frps Christian Tybring-Gjedde stilt Giske eller Huitfeldt nærgående spørsmål i Stortinget for å forsikre seg om de ville «verne om og beskytte vårt lands kultur og tradisjoner»? Og ville sluggerjournalist Jon Hustad da følt seg kallet til å påpeke overfor statsråden at hun «ikkje er hans kulturminister» og at den norske kulturen trues av innvandring? (Dagsavisen 2013)

Denne debatten i seg selv er ikke tema for denne analysen, men den er en del av situasjonen da intervjuet finner sted. Det er i et svar på et indirekte spørsmål om hvorfor Hustad og Tybring-Gjeddes ikke kom med sine kommentarer og spørsmål da Anniken Huitfeldt var kulturminister at Tajik viser til seg selv som eksempel:

Jeg kan ikke la meg plages av det. Jeg tenker at noe av det viktigste jeg kan gjøre i den rollen jeg har nå, det er å gjøre en god jobb. Både av hensyn til kulturlivet og den porteføljen som jeg forvalter, men også av hensyn til andre unge mennesker med ambisjoner, kanskje en 16-åring fra Iran, som trenger å se at unge folk med min bakgrunn kan få noe til. Den beste investeringen jeg kan gjøre, er at når de debattene kommer, så må jeg prøve å håndtere dem på en skikkelig måte. Å tro at jeg slipper unna de debattene – vel, sånn er det ikke. Og det kommer nok flere! Det er jo som sagt uvanlig at en kulturminister snakker om integrering, men jeg er selvfølgelig engasjert i det spørsmålet. Hele livet mitt har jo handlet om det (Dagsavisen 2013)

Her trekker hun fram at det viktigste hun kan gjøre er å utføre jobben sin på en bra måte. Dette vil etablere henne som et mulig forbilde for andre ungdommer med lignende bakgrunn. Tajik, med sin bakgrunn, er ikke bare et generelt forbilde for andre norske ungdommer, hun kan være et forbilde for norskfødte med innvandrerbakgrunn. Ser vi nærmere på sitatet, ser vi at de debattene Tajik viser til ikke først og fremst omhandler kulturlivet, men er debatter der hennes bakgrunn legger premisser og er førende for hvilke spørsmål hun får. Hun viser også til at hele livet hennes har handlet om integrering, og derfor er det naturlig at hun er engasjert i disse spørsmålene. Selv om Tajik fremstår som godt integrert i det norske samfunn, ser det også ut til at dette er en prosess hun aldri kan bli ferdig med:

Men det som er litt, skal jeg si, «interessant», er at det som virker provoserende, ikke nødvendigvis er meningene mine eller det politiske arbeidet jeg utfører. Det som virker provoserende, er at jeg fins. Det er min blotte eksistens! Og det er provoserende begge veier. Det å se en alminnelig, moderne muslimsk kvinne for dem som mener at jeg heller bør opptre mer konservativt, og de som mener at folk med min bakgrunn og religion ikke burde ha framtreddende tillitsverv i Norge. Det er på en måte lettere å distansere seg fra det når det i så liten grad er knyttet til mitt faktiske, politiske arbeid (ibid.)

Dette sitatet, sammen med annen informasjon vi får om Tajik i intervjuet, viser flere av utfordringene knyttet til integrering: I intervjuet fortelles det at hun at leste norsk før hun begynte på skolen, hun var drillpike i skolekorpset, hun sang norske salmer i Misjonssambandets barnehage og hun er vokst opp i bygda Bjørheimsbygd i Rogaland, og hun har norsk kjæreste. Spørsmålet er hva dette sier om den toveisprosessen Arbeiderpartiet ønsker integrering skal være. Tajik er muslim og har en annen hudfarge enn majoriteten i Norge, men utenom dette er det lite som tyder på at hun er mye annerledes. Likevel klarer ikke majoriteten å se forbi disse små forskjellene. Et *større vi*, i form av endring i holdninger til annerledeshet, ser av eksemplene ut til ha en lang vei å gå. Den norske modellen har i følge Hadia Tajiks gjort veien fra Bjørheimsbygd og frem til jobben som kulturminister mulig, men som en modell for integrering slår den sprekker: Tajik langt på vei blitt norsk. Hun har en hudfarge og en religion som skiller henne fra de fleste andre nordmenn, men ellers er det ikke mye som viser til hun er norskfødt med innvandrerforeldre. Det de andre eksemplene ikke har klart å si noe som helst om, er det som virker å være den største utfordringen. Vi kan repetere Tajiks egne ord: "[...] det som er litt, skal jeg si, «interessant», er at det som virker provoserende, ikke nødvendigvis er meningene mine eller det politiske arbeidet jeg utfører. Det som virker provoserende, er at jeg fins. Det er min blotte eksistens!"

Tajik setter også fokus på at integrering handler om mer enn forventninger hos majoriteten. Hennes rolle som moderne muslimsk kvinne provoserer muslimer som mener hun burde vært mer konservativ. Dette viser at integrering handler om dyptgående holdninger, og at enkeltindividets innsats ikke er nok i seg selv: En person kan ikke *velge* å bli integrert i et samfunn.

I 2013 må Tajik svare på hva som er norsk kultur, og ikke alle liker de svarene hun gir. Etter en debatt mellom Tybring-Gjedde og Tajik på NRK Dagsrevyen 3. januar 2013, blir Stoltenberg spurt av en journalist fra Aftenposten om han tror "disse angrepene mot Tajik skyldes at hun har en litt annen kulturbakgrunn og religion enn nordmenn flest?" (Aftenposten 2013). Stoltenberg svarer da: "jeg vil være forsiktig med å spekulere i det. Hun er for øvrig ikke den første kulturministeren vi har som ikke er medlem av statskirken" (ibid.). I stedet for, som Tajik, å vise til hennes bakgrunn som et bevis på et mangfoldig samfunn, velger Stoltenberg å redusere betydningen av dette. Han gjør ikke et poeng ut av at et *større vi* har plass til en muslimsk kulturminister. Tajik ikke er annerledes enn andre nordmenn, hun er nok en av oss.

Avslutning

Målet med denne oppgava har vært å sette fokus på to ting. For det første var det å se nærmere på bruken av eksempelet i Arbeiderpartiets diskurs knyttet til innvandring og integrering. Tilnærmingen var da å se eksempler som var å finne i et materiale utgjort av ni hovedtekster. Flere tekster er likevel tatt med, men da mest for å vise til situasjonen rundt eksemplene. Målet med analysen var da både å belyse bruken av eksempelet i politiske tekster, og å se om en eksempelanalyse var egnet som en tilnærming til disse.

Det andre jeg ønsket å se på var hvordan ulike roller i integreringsprosessen ble fordelt i eksemplene. Med dette menes hvordan Arbeiderpartiet og innvandrere blir fremstilt i eksemplene. Jeg ville også se om eksemplene viste til en norm for integreringspolitikken. Har det vist seg et fast mønster, eller kan vi si noe om forbilder i denne prosessen? Motivasjonen for å stille disse spørsmålene løp ut fra en interesse for Scanlon, Lyons og Nicolaysens arbeider knyttet til det retoriske eksempelet. Autoritet og forbilder har vært av særlig interesse.

Analyse av eksempler som tilnærming til politiske tekster

En særlig funksjon er fremtredende ved alle eksemplene. De reduserer alle kompleksiteten av det de tar opp. Lyons viser til dette som overskridning; bare en del av det som blir brukt som eksempel blir aktualisert eller vist frem. Vi ser at dette ikke er det samme som generalisering som er det å gå til det allmenne fra enkelttilfeller (og i retorikken gjerne bare fra *ett* enkelttilfelle). Når Groruddalen og Alna bydel blir trukket frem som eksempler på hvilke utfordringer innvandring kan føre til, er også det å redusere kompleksiteten i utfordringene som er i disse områdene. En annen reduksjon er selvsagt at utfordringene i områdene blir redusert til utfordringer som ligner allerede kjente kampsaker for Arbeiderpartiet. Når integrering da reduseres til slike saker, blir det mer håndterlige størrelser for både de som leser/hører tekstene, og for Arbeiderpartiet.

Den kanskje tydeligste reduksjonen av kompleksitet ser vi likevel i den norske modellen. I analysen har jeg kalt den norske modellen for plastisk, og med det mener jeg at den kan brukes som forklaring på alle mulige suksesshistorier i det norske samfunn. Det norske samfunn har sine utfordringer, men de forklares ikke ved hjelp av den en norske modellen, siden denne er redusert til å være det velfungerende norske samfunn. Den kan også være vanskelig å argumentere mot for de andre partiene: Dersom de viser til sjukehuskøer, kan Arbeiderpartiet vise til at dette beviser at modellen må styrkes.

Det ideologiske ved bruk av eksempler kommer til syne på flere nivå. For det første kan vi vise til det ideologiske ved en presentasjon av virkeligheten eller sannheten. Det samfunn Knut Storberget presenterer i sin 17. maitale, er ikke upolitisk, og det er heller ikke samfunnet vi hører om i Jonas Gahr Støres tale ved monumentet av Trygve Lie. Hos Storberget ser vi at det norske samfunnet og dets verdier, slik Storberget presenterer det, er et forbilde for andre land i verden, det er en eksportvare. Han viser til det norske fellesskapet, et fellesskap som på sitt mest patriotiske ikke virker fremmed for innvandrere, snare tvert imot. Ali, som vi møter i Storbergets tale, er overveldet av glede på grunnlovsdagen, og han blir brukt for å bevise at Norges nasjonaldag er en ”flott eksportvare” (Storberget 2007). Norge er et fellesskap der alle kan føle seg hjemme, og det er ikke nordmenns patriotisme som står i veien for integrering. Spørsmålet blir da hva som gjør at ikke alle innvandrere er integrerte i det norske samfunnet.

Eksemplene som omhandler innvandrere som enkeltindivider er i større grad generaliserende. I hvert eksempel vises det til *en* innvandrer, men vi forstår ut fra teksten at det som tas opp ikke bare gjelder dette ene individet. Dersom vi ser på disse eksemplene som forbilder, eller eksemplariske, er funksjonen selvsagt å vise hvordan andre innvandrere kan leve livet sitt for å lettere kunne integreres i det norske samfunn. En kanskje mer nærliggende funksjon ser ut til å være at dette er eksempler som skal vise til vellykket Arbeiderpartipolitikk. De innvandrerne vi møter er integrerte fordi Arbeiderpartiet har skapt et samfunn der sosial mobilitet er mulig også for innvandrere.

Eksempelet Trygve Lie er særlig interessant med tanke på eksempelanalyse. Grunnen til det er at det er brukt flere ganger, og i flere ulike sammenhenger. Det ser ut til å være innarbeidet som et fast eksempel i Arbeiderpartiets politiske diskurs. Å vise til Lie er å vise til partiets naturlige plass i det norske samfunn. I analysen ser vi at Gahr Støre avfeier alle angrep på monumentet som hærverk gjort av ungdom i drifte. Likevel ser vi at hans aktualisering av

minnet om Lie er en aktualisering av Arbeiderpartiets autoritet og hegemoni, noe som er med på å gjøre minnet om Lie om til et ideologisk budskap. De verdiene det vises til er verdier kjempet frem og opprettholdt i samfunnet av Arbeiderpartiet. I tillegg er det disse verdiene Trygve Lie har bygget FN på. Å være mot Arbeiderpartiet vil da være det samme som å være mot FN og universelle verdier.

Arbeiderpartiets autoritet blir også vist til som deres gjennomslagskraft i norsk historie. Vi kan kalle det seierherrens autoritet. Arbeidere og kvinner er løftet opp og frem, og nå er det innvandrerne som skal løftes. Arbeiderpartiets autoritet bekreftes her av historiske eksempler, men disse som vi så også med på å redusere kompleksiteten i integreringsspørsmålet. Måten Stoltenberg presenterer dette eksempelet på, ”De vender seg til oss [...] Nå er det en ny gruppe som trenger vår innsats” (Stoltenberg 2007), er også med på å bekrefte behovet for at Arbeiderpartiet blir sittende med makten i Norge: selv om de fleste, ved hjelp av Arbeiderpartiet, har fått sin frihet, er det fortsatt en kamp som må kjempes for innvandrerne.

Tanken om et *større vi*, integrering som en *toveisprosess* og ordet *mangfold* går ofte igjen i tekstene materialutvalget jeg har sett nærmere på i denne oppgava. Dersom eksemplenes funksjon har vært å vise hva Arbeiderpartiet legger i disse tankene og ordenen, blir det vanskelig å finne noe som peker på nye tanker og ideer, eller en toveisprosess i form av at majoriteten har endret seg. *Flere av oss* er mer regelen enn et *større vi*. Eksempelanalysen viser da at ideen om integreringsprosessen som en toveisprosess i liten grad er tilstede i eksemplene. Dette blir kanskje særlig klart i de fiktive eksemplene, og da i særlig grad hos Pedersen. Her kan hun velge å presentere en innvandrers som representerer nye tanker eller ideer, men hun velger å presentere en innvandrers som vi nesten bare kjenner igjen som innvandrers på navnet.

Roller i integreringsprosessen

Rollene i eksemplene er alle gitt av Arbeiderpartiet. Det er de som fremstiller seg selv og innvandrerne i tekstene. Innvandrerens rolle i eksemplene mener jeg kan være doble. På den ene sida er de forbilder for hva integrerte innvandrere er, mens de på den andre sida også fungerer som bevis på at Arbeiderpartiets integreringspolitikk fungerer. Særlig dette siste er

med på å tale i mot en mistanke om at det er en ubevisst bruk av disse eksemplene i tekstene vi har sett på. Eksemplene er bevisst valgt ut og konstruert for å vise til at Arbeiderpartiet har en idé om et større vi, og da peker de igjen på at hva innholdet i denne ideen ikke er godt forankret i partiet.

Tajik tar seg selv og sin bakgrunn i bruk når hun viser til seg selv som bevis på at den norske modellen fungerer. Sosial mobilitet for alle har gjort at hun nå står på talerstolen på Arbeiderpartiets landsmøte. I portrettintervjuet presenterer hun seg også som mulig forbilde for andre ungdommer med hennes bakgrunn. Det er likevel interessant å se at Tajik ikke er godtatt av hele den norske majoriteten, og hun problematiserer med dette (ikke i et eksempel) nordmenns rolle i integreringsprosessen. Dersom det er en toveisprosess, ser det ut til at det i tilfellet Tajik er majoritetens tur til å røre på seg.

Arbeiderpartiet spiller en mer aktiv rolle i eksemplene. De er frigjørere i Stoltenbergs tale, voktere av fellesverdier i Gahr Støres, garantister hos Pedersen. Av de ulike rollene i disse tekstene, legger vi særlig merke til at innvandrerne som gruppe i Stoltenbergs tale: Innvandrerne er undertrykte og ber Arbeiderpartiet om hjelp. Innvandrere som undertrykkere og hinder for integrering kommer, kanskje noe ufrivillig, frem i Henriksens tale. Det som i første omgang ser ut til å være en tale mot mistenkeliggjøring av innvandrere, blir en mistanke mot jentas foreldre. Dersom det er snakk om at denne jenta, eller andre som henne, må ta et oppgjør med foreldregenerasjonen, må det bety deler av denne generasjonen er til hinder for at deres barn skal kunne integreres i det norske samfunnet.

Noen klare tendenser kan vi trekke av dette. For det første ser vi at eksempelet er særlig brukt for å fremstille Arbeiderpartiet som en autoritet. Dette gjøre blant annet ved at partiet gjøres til beskytter for det som legges frem som universelle verdier. For å godta denne autoriteten må vi godta det verdensbilde som presenteres i eksemplene.

Å påpeke at eksempelet reduserer kompleksitet er ikke en kritikk mot verken eksempelet eller at Arbeiderpartiet tar i bruk dette i sine politiske tekster. I en politisk debatt, et partiprogram eller i en kronikk vil det være nærmest umulig å få belyst alle sidene ved de politiske spørsmål som tas opp. Å bruke et eksempel vil da ofte gjøre saken både lettere å forklare og lettere å forstå, noe som ikke kan avvises som spekulativt eller manipulativt.

Jeg har pekt på det jeg mener er et misforhold mellom tanken på et *større vi* og den virkeligheten vi får presentert i noen av eksemplene. Det er ikke mulig å si med sikkerhet hva dette misforholdet skyldes, men jeg vil presentere noen tanker.

For det første kan det vise at innholdet i ideen om et *større vi* ikke er godt forankret i partiet. Ideen er abstrakt og sier ikke mye om hvordan dette skal oppleves eller gjennomføres av verken nordmenn eller innvandrere. Hovedutfordringen ser ut til å være å finne mening i hva *større* viser til. Hva er det som skal vokse seg større? Selv om det er nærliggende å tenke at rettferdighet, solidaritet og respekt er en del av dette, er det ikke først og fremst det eksemplene viser til.

For det andre mener jeg at det må åpnes for at det tydelige misforholdet også kan skyldes et ubevisst forhold til hvordan eksempelbruk i veldig stor grad kan presentere et syn som ved nærmere ettersyn ikke står i forhold til det som ser ut til å være budskapet i resten av teksten. Det som taler i mot en slik forklaring, er at vi selvsagt vil velge de eksemplene som vi mener representerer eller understreker vårt syn på en sak. Men, med mer bevissthet om selve konstruksjonen av eksempelet har stor betydning for hvordan det tolkes (jf. ubestemthet, muligheten for flere tolkninger), vil en kanskje bedre kunne tydeliggjøre sitt poeng ved å ta i bruk et eksempel.

Å begrense oppgava til å bare se på eksempler, har medført at noen tekster ikke var aktuelle for analysen. Dersom det ikke var tatt i bruk eksempler, ble de heller ikke med i analysen. Denne oppgava kan derfor si mer om eksempelbruk enn den kan si noe overordnet om Arbeiderpartiets integreringspolitikk. Likevel ser vi en klar tendens til at *mangfold* ikke er tilstede i eksemplene. I alle fall ikke hvis mangfold er noe annet enn majoriteten, her og nå.

Litteraturliste

Aftenposten 2013: ”Tybring_Gjedde ikke beroliget av at Tajik hyllet mors pinnekjøtt” [online] URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Tybring-Gjedde-ikke-beroliget-av-at-Tajik-hyllet-mors-pinnekjott-7082566.html#.UZFrVeBrquJ> (14.05.2013)

Andersen, Øivind 2007: *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget
Aristoteles 2006: *Retorikk*. Oslo: Vidarforlaget

Arbeiderpartiet 1995: *Landsstyremøte 29/5 1995*. [online] URL: <http://www.nsd.uib.no/polsys/data/filer/parti/H5154.html> (29.04.2013)

Arbeiderpartiet 2005: *Ny solidaritet*. Url: <http://www.nsd.uib.no/polsys/data/filer/parti/H9191.html> (12.05.2013)

Arbeiderpartiet 2011: *Mangfold og muligheter*. [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/file/download/29199/442044/version/1/file/Integreringspolitisk+dokument+endelig+vedtak.pdf> (02.03.2013)

Arbeiderpartiet 2013a: ”Den norske modellen” [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/Politikken-A-AA/Skatter-avgifter-og-oekonomi/Den-norske-modellen> (30.04.2013)

Arbeiderpartiet 2013b: ”100 års kamp foret rettferdig samfunn” [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Aps-historie/Kvinnebevegelsen> (8.4.2013)

Arbeiderpartiet 2013c: ”Starten på AP” [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Aps-historie/Starten-paa-Ap> (8.4.2013)

Arbeidsdepartementet 2008: *169 millioner til nye tiltak i Groruddalen. Pressemelding 2008 nr 30*. [online] URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/pressepenter/pressemeldinger/2008/169-millioner-til-groruddalen.html?id=505398>

Aristoteles 2006: *Retorikk*. Oslo: Vidarforlaget A/S

Auklend, Morten 2010: *”EIN system total”?* Bergen: Universitetet i Bergen

Barne-, likestillings- og likestillingsdepartementet 2011: *Velferd og migrasjon. Den norske modellens fremtid* NOU 2011: 7. Oslo: Statens forvaltningstjeneste

Barthes, Roland 1999: *Mytologier*. Oslo: Gyldendal

Bengtson, Erik 2012: ”Den mytiska argumentationsbasen ” i *Rhetorica Scandinavica* 62/12. Ödåkra: Retorikförlaget

- Bitzer, Lloyd F. 1997: "Den retoriske situasjon" oversatt til dansk av Jens Kjeldsen i *Rhetorica Scandinavica* 3/97
- Bjørklund, Tor og Johannes Bergh 2013: *Minoritetsbefolkningens møte med det politiske Norge. Partivalg, valgdeltakelse, representasjon*. Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Brochmann, Grete 2003: "Velferdsstat og integrasjon" i *Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid 1940-2000*, red. K. Kjellstadli, 196-209. Oslo: Pax Forlag A/S
- Brochmann, Grete 2006. *Hva er innvandring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Cicero, Marcus Tullius 2012: *Om talekunst. De Oratore I-III*, oversatt til norsk av Hermund Slaattelid, Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Dagsavisen 2013: "Mer enn minister" [online] URL: <http://www.dagsavisen.no/nye-inntrykk/mer-enn-minister/> (24.04.2013)
- Eagleton, Terry 2007: *How to Read a Poem*. Malden, Massachusetts: Blackwell publishing
- Eide, Tormod 2004: *Retorisk leksikon*. Oslo: Spartacus Forlag A/S
- Erll 2008: "Cultural Memory Studies: An Introduction" i *Cultural Memory Studies : An International and Interdisciplinary Handbook*, ed. Astrid Erll and Ansgar Nünning, 1-15. Berlin: de Gruyter
- Fairclough, Norman 2010: *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Harlow: Longman
- Feuchtwang, Stephan 2010: "Ritual and Memory." I *Memory. Histories, Theories, Debates*, ed. Susannah Radstone og Bill Schwarz, 281-298. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd
- Foucault, Michel 1999: *Diskursens orden* Oslo: Spartacus Forlag A/s
- Gee, James Paul 2011: *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method*. Hoboken Routledge
- Gabrielsen og Pontoppidan 2000: "Introduksjon" introduksjon til "Myten om den retoriske situation" i *Rhetorica Scandinavica* 15/00, 4-6. Ödåkra: Retorikförlaget
- Halbwachs, Maurice 1992: *On Collective Memory*. Chicago: The University of Chicago Press
- Henriksen, Martin 2009: *Tale til landmøtet 2009*. [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Taler/Landsmoetetaler-2009/AUF-leder-Martin-Henriksen> (23.04.2013)
- Henriksen, Marint 2009b: *Tale til landsmøte 2009*.- [online] URL: <http://www.youtube.com/watch?v=FTfp6tjLiew> (23.04.2013)
- Hustad, Jon 2013: *Ikkje min kulturminister* [online] URL: <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Ikkje-min-kulturminister-7081291.html#.UYG0eOBrquI> (24.04.2013)

Høisæter, Sissel 1997: "Om eksempelet. Ei forelesing som eksempel" i *Retorikkens tidsrom*, red. H. M. Hansten, S. Høisæter, G. Johansen. Bergen: Senter for kulturstudier

Høisæter, Sissel 2012: *Eksempelet og kunnskapens orden. Ein analyse av eksempel i munnlege og skriftlege didaktiske tekstar*. Bergen: Universitetet i Bergen

Johansen, Raymond 2011a: *Tale til landsstyret* [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Taler/Raymond-Johansen/Tale-til-landsstyret-28.-september> (12.05.2013)

Johannesen, Georg 2004: "Forord". I *Institutio Oratoria. Opplæring av talaren I-III*, Marcus Fabius Quintilian 2004. Oversatt til norsk av Hermund Slaattelid, Oslo: Det Norske Samlaget

Johansen, Raymond 2011b: "Tale til SAMAKs årsmøte" [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Taler/Raymond-Johansen/Tale-til-SAMAKs-aarsmoete> (28.04.2013)

Johansen, Raymond 2012: *Tale til landsstyret*. url: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Taler/Raymond-Johansen/Landsstyremoeete-september-2012>. 12.05.2013. Kl. 15.40

Jørgensen, Charlotte 2011: "Hva er retorik?" i *Retorik. Teori og praksis*, red. C. Jørgensen og L. Villadsen, 9-36. Frederiksberg: Samfundslitteratur

Jørgensen, Charlotte, Christian Kock og Lone Rørbech 2011: *Retorik der flytter stemmer. Hvordan man overbeviser i offentlig debatt*. Ödåkra: Retorikforlaget.

Jørgensen og Villadsen 2011: ""Kommunikasjonssituationen" i *Retorik. Teori og praksis*, red. C. Jørgensen og L. Villadsen, 85-97. Frederiksberg: Samfundslitteratur

Kjeldsen, Jens E.: *Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus Forlag A/S

Kjeldstadli, Knut 2003: ""1100 år innvandring" i *Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid 1940-2000*, red. K. Kjeldstadli, 391-409 Oslo: Pax Forlag A/S

Kjeldstadli, Knut 2008. *Sammensatte samfunn. Innvandring og inkludering*. Oslo: Pax Forlag A/S

Kjus, Audun et al. 2011: ""Autoritet og eksempel" i *Rhetorica Scandinavica* 58/11. Ödåkra: Retorikförlaget

Lindhardt, Jan 1987: *Retorik*. København [Oslo]: Munksgaard/LNU/Cappelen

Lyons, John D.: *Exemplum. The Rhetoric of Example in Early Modern France and Italy*. Oxford: Princeton University Press

Nicolaysen, Bjørn Kvalsvik 1997. *Omvegar fører lengst*. Oslo: Det Norske Samlaget

Nicolaysen, Bjørn Kvalsvik 1999. ”Døme, dømesoger og føredøme. Usystematiske merknader kring system i studiet av døme.” I *Walter Benjamin. Retorisk Årbok 1999*, redigert av Amund Ove Børdahl, Sissel Høisæter og Georg Johannesen. Bergen: Senter for europeiske kulturstudier, 102-254. Bergen: Senter for europeiske kulturstudier

NRK 2009a: ”Vil knuse radikal Islam.” [online] URL: <http://www.nrk.no/nyheter/1.6522530> (14.04.2013)

NRK 2009b: ”-Vet ikke hva radikal islam er.” [online] URL: <http://www.nrk.no/nyheter/1.6528412> (14.04.2013)

NRK 2009c: ”Snik-islamisering av Norge” [online] URL: <http://www.nrk.no/nyheter/1.6492049> (02.05.2013)

Oslo Arbeiderparti 2012: ”1. mai” [online] URL: http://oslo.arbeiderparti.no/-/bulletin/show/733139_-mai (23.04.2013)

Pedersen 2008: *Sosialdemokrati 2020* [online] URL: <http://virksommeord.uib.no/taler?id=3483> (7.12.12)

Perelman, Chaïm og Lucie Olbrechts-Tyteca 2010: *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame.

Quintilian, Marcus Fabius 2004: *Institutio Oratoria. Opplæring av talaren I-III*, oversatt til norsk av Hermund Slaattelid, Oslo: Det Norske Samlaget

Roer, Hanne 2011: ”Den retoriske tradition.” I *Retorikk. Teori og praksis*, red. C. Jørgensen og L. Villadsen, 37-62. Frederiksberg: Samfundslitteratur

Scanlon, Larry 1994: *Narrative, Authority, and Power. The Midieval Exemplum and the Chaucerian Tradition*. New York: Cambridge University Press

SSB 2009: *Innvandrerens demografi og levekår i Groruddalen og Søndre Nordstrand* [online] URL: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200922/rapp_200922.pdf (24.04.2013)

SSB 2013 Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2013 Publisert: 25. april 2013 (04.05.2013)

Stoltenberg 2007: *Tale ved Landsstyremøtet i Arbeiderpartiet*. [online] URL: http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/statsminister_jens_stoltenberg/2007-4/tale-ved-landsstyremotet-i-arbeiderparti.html?id=481420 (10.04.2013)

Stoltenberg 2007b tal til landsmøtet 19.04: url http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/statsminister_jens_stoltenberg/2007-4/det-norske-arbeiderpartis-61-ordinare-la.html?id=463749 (10.04.2013)

Stoltenberg 2008 *Innlegg i trontaledebatten*. [online] URL: http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/statsminister_jens_stoltenberg/2008/innlegg-i-trontaledebatten.html?id=531026 (hentet 01.05.2013 – 20:51)

Stoltenberg 2010: *Innvandring og integrering* url: http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/statsminister_jens_stoltenberg/2010/Innvandring-og-integrering.html?id=603905

Storberget, Knut 2007: *17. mai er en internasjonal dag* [online] URL: http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/aktuelt/taler_og_artikler/ministeren/justisminister_knut_storberget/2007/17mai-er-en-internasjonal-dag.html?id=467571 (15.05.2013)

Store norske leksikon 2013 "Astrid Gjertsen" [online] URL: http://snl.no/.nbl_biografi/Astrid_Gjertsen/utdypning (28.04.2013)

Stortinget.no 2013: "Tajik, Hadia" [online] URL: <http://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=HTA> (2.05.2013)

Stortingsmelding nr. 41 (1996-1997). *Om norsk samepolitikk*. Oslo: Kommunal og arbeidsdepartementet

Støre, Jonas Gahr 2006a: *Tale i forbindelse med gjenreisningen av Trygve Lie-statuen*. [online] URL: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2006/tale-i-forbindelse-med-gjenreisningen-av.html?id=437981 (23.04.2013)

Støre, Jonas Gahr 2006b: *Å skape et nytt og større "vi"*. [online] URL: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2006/a-skape-et-nytt-og-storre-vi.html?id=437985 (23.04.2013)

Støre, Jonas Gahr 2011: *Mulihetenes samfunn*. [online] URL: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2011/kronikk_integrering.html?id=633363 (23.04.2013)

Tajik, Hadia 2009: *Landsmøtet 2009* [online] URL: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Historien/Taler/Landsmoetetaler-2009/Stortingskandidat-Hadia-Tajik-Oslo> (01.05.2013)

Tajik, Hadia 2013: "Svar til Tybring-Gjedde" [online] URL: <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=55722> (24.04.2013)

Tjelmeland, Hallvard 2003: "Møtet med det framande – Vegene fram mot lov om innvandringsstopp" i *Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid 1940-2000*, red. K. Kjelstadli, 105-136. Oslo: Pax Forlag A/S

Tybring-Gjedde, Christian 2012: "Skriftlig spørsmål fra Christian Tybring-Gjedde (FrP) til kulturministeren" [online] URL: <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=55722> (24.04.2013)

VG 2009: "Kolberg sa det selvsagte." [online] URL:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=541619> (14.04.2013)

VG.no 2006: "Lie av sokkelen" [online] URL:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=126068> (18.04.2013)

Vatz, Richard E. 1973: *The Myth of the Rhetorical Situation* [online] URL:
<http://www.public.iastate.edu/~drrussel/www548/vatz.pdf> (15.05.2013)

Winter, Jay 2010: "Sites of Memory" in *Memory. Histories, Theories, Debates*, ed. S. Radstone and B. Schwartz, 312-324. New York: Fordham University Press

Young, James E. 2010: "The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning" (2010). I *The Theories of Memory. A reader*, ed. Michael Rossington og Anne Withehead, 177-191. New York : Fordham University Press

Sammendrag

I denne oppgava har jeg sett på hvordan det retoriske eksempelet fungerer i Arbeiderpartiets diskurs. Nærmere bestemt har jeg sett et materiale som er utgjort av ni tekster for å se på hvilke roller som blir fordelt når eksempelet brukes i tekster knyttet til innvandring og integrering. Med dette har jeg ønsket å belyse både bruken av det retoriske eksempelet i politiske tekster, samt å se Arbeiderpartiets integreringspolitikk i lys av eksempelanalysen. Jeg har også sett på hvordan Arbeiderpartiet fremstiller seg selv i denne prosessen.

Eksempelet blir særlig brukt for å befeste Arbeiderpartiets hegemoni og autoritet i det norske samfunnet. Dette gjøres blant annet med at historiske eksempler blir brukt som bevis på at Arbeiderpartiet også kan løse utfordringer vi ser i dag knyttet til integreringsprosessen. I rollefordelinger ser vi også at innvanderne ofte blir hjulpet opp og frem av Arbeiderpartiet, og denne prosessen blir sammenlignet med kvinnebevegelsen og arbeiderbevegelsens kamper for sine rettigheter.

Eksempelet er i stor forenklinger av kompleksitet. Prosesser som er vanskelige å forklare, reduseres til mindre, eller mer kjente prosesser som gjør at disse blir mer håndterbare både for et publikum og for Arbeiderpartiet.

Det er vanskelig å bli enig om en definisjon på hva integrering er, og nettopp det har vært av interesse å se nærmere på her. Vi kjenner til tanken om et *større vi*, integrering som en *toveisprosess* og ordet *mangfold* fra Arbeiderpartiets diskurs. I eksemplene som er analysert i denne oppgava, er det vanskelig å se hva mangfold er. Innvanderne er slående lik den norske majoriteten.

Vedlegg

Den norske modellen

Den norske samfunnsmodellen er unik. Den skiller oss fra de fleste andre land. I Norge er vi med i et solidarisk spleiselag som sikrer alle velferd, omsorg, helse og utdanning. Folketrygden gir oss en lønn å leve av ved sykdom, arbeidsledighet og som pensjonister.

Vårt næringsliv er av de fremste i verden på mange områder. Vi har et velorganisert arbeids- og næringsliv med sterke arbeidslivsorganisasjoner og med staten som aktiv tredjepart. Arbeidslivet er preget av samarbeid og gjensidig respekt. Vi har høy yrkesdeltakelse, særlig blant kvinner. Og vi har lav arbeidsledighet. Gjennom et betydelig offentlig eierskap sikres våre langsiktige økonomiske interesser og kontroll over våre naturressurser. Denne modellen gjør at vi er i toppsjiktet internasjonalt når det gjelder å kombinere jevn inntektsfordeling, velferd for alle, konkurransevne og nyskaping.

Det som kjennetegner den norske modellen er at vi har en *omfattende velferdsstat* der alle bidrar etter evne gjennom skattesystemet. Skattene finansierer en stor offentlig sektor som gir tjenester og fellesgoder til befolkningen; slik som gratis skole, helsetjenester og økonomisk støtte til de som blir syke eller ikke får arbeid.

Den norske samfunnsmodellen bygger på *trepartssamarbeidet*. Samarbeidet mellom arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden skjer både sentralt og lokalt. Dette gjenspeiles i en høy organisasjonsgrad, høy tariffdekning og bred representasjon fra arbeidstakere i bedrifter. Modellen baseres i stor grad på de tre partene viser samarbeidsvillighet og utøver gjensidig respekt overfor hverandre. Samlet har trepartssamarbeidet bidratt til økonomisk stabilitet, mindre konflikt og felles samfunnsansvar.

Forsvar for og utvikling av den norske modellen er hovedprosjektet for Arbeiderpartiet. Vi vil fortsatt ha et inntektspolitisk samarbeid og en økonomisk politikk som sikrer arbeid til alle. Derfor skal vi følge handlingsregelen for forsvarlig bruk av oljepenger og gjennomføre de tiltak som er nødvendig for å sikre et stabilt og fungerende finansmarked.

Det er viktig å bruke penger slik at det bidrar til å utjevne svingninger i økonomien. Vi har særlig blikk på fordelingsvirkningene fra skattereformen av 2006. Arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen skal opprettholdes. Til slutt vil vi sikre at staten skal være en aktiv, langsiktig, profesjonell og forutsigbar eier i næringslivet.

Jonas Gahr Støre – Tale ved gjenreising av monumentet over Trygve Lie

Kjære venner, kjære ”groruddøler”, kjære Guri Lie Zeckendorf,

Dette er billedhuggeren Nico Widerbergs monument over Trygve Lie. - Arbeiderjuristen fra Grorud, som fikk oppdraget med å bygge De forente nasjoner. - Utenriksministeren fra Londonregjeringen. Over 60 år tilbake i tid.

Da Kong Harald avduket monumentet i 1994, måtte det først renses fordi noen hadde sprayet ”Norge for nordmenn” på det.

I sommer brukte noen kjettinger og en stjålet bil til å velte alt sammen. - Noen sa det også var en politisk handling.

Hva er det med Trygve Lie?

De politiske begrunnelsene har jeg ingen tro på. Trygve Lie hadde mange fiender, og det er mange som har gjort sitt for å sverte ham, men det har skjedd på andre, mer raffinerte måter.

Stalin sendte sjefsanklageren fra Moskvaprosessene, Andrej Vysjinskij, til FNs sikkerhetsråd i New York for å knekke Trygve Lie og gjøre ham mer føyelig. Det klarte han ikke. Men Vysjinskis løgner og propaganda var vanskeligere å fjerne enn spraymalte rasistiske slagord.

Her snakker vi om hærverk, begått av ungdom i drift, på leting etter mål og mening med livet. Kanskje ville Trygve Lie ha kjent seg litt igjen?

Han vokste opp her i Groruddalen, blant rallarer og arbeidere. Moren Hulda drev et spiseri like ved den gamle ullvarefabrikken på nedre Grorud. Faren var reist til Amerika – ja, som fremmedarbeider ville vi ha kalt det.

Var Trygve Lie en ungdom i drift? Nei. Trygve Lie drev ikke. Han styrte sin egen ferd. Oppdriften var stor. Målene klare.

Og energien var stor. Mye måtte få utløp. Han var med på å stifte Grorud IL. Jeg vet ikke om hans 13,28 meter i tresteg fortsatt er klubbrekord?

Først og fremst valgte han å gå inn i de store spørsmål og utfordringer sin tid, nasjonalt og internasjonalt.

Trygve Lie utdannet seg til jurist og tok verv i Det norske Arbeiderparti. Han ble stortingsrepresentant og justisminister, var - som nevnt - utenriksminister i eksilregjeringen i London, hvor han i disse krigsårene var med på å løse Norge gjennom en farlig tid, en tid med avgjørende veivalg. Trygve Lie utformet atlantehavsdoktrinen for norsk utenrikspolitikk, som vi har bygget på siden.

Trygve Lie representerte Norge på San Francisco-konferansen høsten 1945 der FN ble opprettet, og han ble verdensorganisasjonens første generalsekretær. Trygve Lie fra Norge.

Verdens vanskeligste jobb, kalles det i dag. Trygve Lie kunne sagt mye om hvorfor.

Han skulle bygge opp sekretariatet, finne et permanent hovedkvarter, og lede denne helt nye organisasjonen. Han skulle sette en standard for FNs og generalsekretærens rolle og innflytelse i forhold til stormaktene.

Han hadde verdiene, han hadde vyene og visjonene. Han ville bygge en ny verdensorden. En verdensorden med menneskers rettigheter i sentrum.

En mer rettferdig verden. En fredeligere verden.

En verden der også den lille mann og kvinne, og småstatene, og de nye, de fattige statene, har innflytelse – ikke bare stormaktene, ikke bare de rike og de ressurssterke.

Dette gjorde Trygve Lie i et mellomstatlig og globalt klima som ikke var enkelt. Han arbeidet og kjempet for en mektig verdensorganisasjon, og han truet med å gå av når han følte seg motarbeidet av stormaktene.

Nazismen var knust, men freden ble ikke langvarig. ”Aldri mer” ble fortsatt ufred.

Som FNs første generalsekretær måtte Trygve Lie håndtere etterkrigstidens første internasjonale kriser: India-Pakistan-konflikten, Palestina, Korea. Alle generalsekretærer etter ham har slitt med det samme.

Trygve Lie kom selv i konflikt med både Stalins Sovjetunionen og McCarthy-periodens USA. Klimaet var spent.

Med makt følger ansvar. Det fikk Trygve Lie føle. Han tok det ansvaret, og han beholdt visjonene.

Monumentet viser Trygve Lie på talerstolen. Sokkelen er i solid granitt.

Det er et naturlig ståsted for verdensborgeren fra Groruddalen.

I dag har Alna, Furuset og Grorud mange verdensborgere. Verden er kommet hit – noe jeg nettopp har fått et godt inntrykk av ved skolen jeg besøkte – og av fjerdeklassingene som synger her nå i ettermiddag. Bydelssamfunnet har forandret seg, og verdenssamfunnet har forandret seg. Begge deler har bidratt til å gjøre Trygve Lie – og det han sto for - enda mer relevant.

Trygve Lie, som var så engasjert i den store verden og i De forente nasjoner.

Trygve Lie, som elsket Groruddalen og ble boende her i dalen mesteparten av livet.

Kan man tenke seg en mer passende representant for det moderne Norge, Norge som pådriver internasjonalt?

Trygve Lie tålte mye. Slik statuen av ham har tålt mye. Han hadde beina på bakken.

Så hva er det med ham?

Diplomaten Trygve Lie er et forbilde for dagens utenrikstjeneste, enten det gjelder atlantisk samarbeid eller vår innsats for fred og forsoning.

Grorud-gutten Trygve Lie er et forbilde for dagens unge, som viser hva vi kan få til når vi bruker kreftene på å samarbeide og bygge opp – og ikke rive ned.

Verdensborgeren Trygve Lie er en flott representant for Alna, Furuset og Groruddalen.

Derfor er jeg glad for at bydelen her, lokalbefolkningen, senteret her, og ikke minst kunstneren selv har vært så raske med å få reparert monumentet og få det tilbake på plass. Jeg får håpe at statuen vil få

stå i fred i tiden framover - men hvis den mot formodning skulle bli revet ned igjen, er jeg overbevist om at bydelssamfunnet er villig til å gjøre mye for å få reist ham igjen!
En stor takk til alle som har bidratt her i ettermiddag til et flott arrangement – blant annet til Furuset skole, Kampen Janitsjarorkester og Rohey Taalah - trass i det isnende regnet.
Det er en stor glede og ære for meg - nær sagt å få ”gjen-avduke” statuen av Trygve Lie.
Velkommen hjem, Trygve.

Jens Stoltenbergs tale landsstyret 20. september 2007

Kjære alle sammen

Takk for formidabel innsats i valgkampen. Gratulerer med valgseieren.

Arbeiderpartiet befestet og forsterket vår posisjon som det klart største og dominerende partiet.

Vi gikk fram fra forrige kommunevalg – og hadde større framgang enn noen andre partier.

Vi vant skolevalget.

Vi er det største partiet i 17 fylker.

Vi har framgang i alle storbyene. Vi gikk kraftig fram og ble klart størst i Oslo. I Trondheim fikk vi 44 prosent og fortsatt rødgrønt styre.

Vi gikk fram i forhold til de to siste lokalvalgene og vi ligger på nivå med kommunevalgene i 1991 og 1995. Vi må hele 20 år tilbake i tid for å finne et resultat som er nevneverdig bedre enn årets valg.

Så har jeg gleden av å minne om noen enkeltresultater:

Årdal: 77,7 prosent

Vågå: 70 prosent

Berlevåg: 62,9 – fram 32,4

Gamvik, Våler, Sel, Lebesby, Sør-Fron, Træna – alle over 60 prosent.

Det gir inspirasjon for neste runde.

Vi vant valget, vi er fornøyde. Men det var også kommuner vi veldig gjerne skulle ha vunnet, men som vi ikke fikk flertall i. Og vi skal strekke oss mot enda høyere oppslutning. Det må være målet.

Jeg vil takke dere alle for innsatsen. Vi er et samlet parti som har lagt et godt grunnlag for valgseier i 2009.

Så er jeg glad for at Sp gjorde et godt valg og skulle ønske av SV hadde gjort et bedre valg. Det er viktig for oss at våre samarbeidspartnere står sterkt. Med den rødgrønne flertallsregjeringen vi fikk i 2005 har vi skapt en ny situasjon i norsk politikk. Vi har gitt landet en ny retning for landet vårt, med mer fellesskap og mer rettferdighet.

Vi er i gang. De grunnleggende forskjellene er at:

- Vi har valgt fellesskap framfor skattelette. Under den forrige regjeringen var det kutt og trange tider i kommune-Norge. Ved å stoppe Bondevikregjeringens forslag til skattelette har vi sørget for 50 milliarder kroner ekstra til skole, barnehager og eldreomsorg.
- Vi har valgt arbeid til alle framfor en brutalisering av arbeidslivet. Den forrige regjeringen svekket arbeidstagenes rettigheter, svekket arbeidsmiljøloven og jobbet mot arbeidstagenes interessert. Vi har styrket arbeidsmiljøloven, styrket rettighetene og jobber med og ikke mot arbeidstagenes interesser.

- Vi har valgt fellesløsninger framfor privatisering, marked og anbud. Vi ruster opp våre felles velferdsordninger, som flere ansatte i eldreomsorgen og flere timer i skolen, vi har stanset privatiseringen av skolen og vi sier nei til privatisering av pensjonssystemet. Derfor har vi sørget for et bredt

forlik om en ny pensjonsreform som skal sikre rettferdighet, mulighet til å stå lenger i jobb og mulighet for en verdig avgang fra arbeidslivet for sliterne. Vi jobber nå sammen med partene i arbeidslivet for å sørge for en god utforming av framtidens AFP-ordning.

- Vi sikrer det statlige eierskapet, framfor å selge ut. Slik sørger vi for inntekter til felleskassa, framtidsrettede arbeidsplasser og vi sørger for fortsatt hjemfallsrett for vannkraftressursene. Vi gjør en forskjell.

Vår plattform for regjering er tydelig. Vårt alternativ er klart. Vi står på for å gjennomføre Soria Moria. Vi står på for fornyet tillit til vår rødgrønne regjering fire nye år fra 2009. Det er vårt alternativ.

Nå setter vi i gang med programarbeidet for partiet som skal legge vår politikk framover. I perioden fram til 2009 er det mange saker som vil være viktige, men jeg vil spesielt peke ut fire sentrale mål. Dette er saker vi alt jobber med, men som er de helt sentrale utfordringene framover:

1. Bærekraftig miljøpolitikk
2. Arbeid til alle og arbeidsliv for alle
3. Verdens mest inkluderende samfunn
4. Trygghet og fornyelse i velferdssamfunnet

1. Bærekraftig miljøpolitikk

På Arbeiderpartiets landsmøte i vår sa Gro Harlem Brundtland at tiden for å stille spørsmål om det er menneskeskapt klimaendringer er over.

Klimasaken preges av mye debatt og tidvis mye støy. Av og til ser det ut som opposisjonen har som hovedmål for sin klimapolitikk å bekjempe regjeringens forslag, ikke å få til løsninger som bedrer klimaet. Jeg har lyst til å peke på et viktig skille mellom høyresiden og vår løsning:

Klimaspørsmålet kan ikke løses med høyresidens medisin om mer marked. Det kreves internasjonalt samarbeid og tydelig politisk styring. Og det krever penger. Skal vi bidra til reduksjoner av klimautslipp hjemme og ute krever det at vi kan betale, at vi har penger i felleskassa. Det har vi. Høyresiden ville hatt mye mindre, fordi mye av kassabeholdningen ville vært brukt opp på skattelette. Vi så det da de satt i regjering. Den gangen hadde ikke Høyre, KrF og Venstre penger til alle de klimatiltakene de samme partiene nå er ute og etterlyser.

Men bak alt dette er det en viktig og avgjørende enighet. Vi står nå samlet om den grunnleggende tilnærmingen til hvordan vi skal møte klimaproblemene. Det Arbeiderpartiet og regjeringen la fram i vår er blitt felles politikk.

For det første er det full enighet om at Norge skal påta seg et betydelig ansvar for å redusere utslippene av klimagasser, både i Norge og i andre land. Det betyr ikke enten "hjemme" eller "ute", men begge deler. Det er en stor seier for klimaet at vi nå har en felles tilnærming til dette.

Det andre vi er enige om er ambisjonene.

Før Arbeiderpartiets landsmøte og regjeringens klimamelding ble lagt fram, var Norges klimaambisjon å øke utslippene med 1 prosent.

Nå er vi enige om at vi skal kutte med 10 prosent.

Før var det ingen målsettinger utover Kyotoavtalen.

Nå er det enighet om at vi skal ta ansvar for kutt tilsvarende 30 prosent av utslippene gjennom tiltak ute og hjemme.

Før var det ingen som engang hadde tenkt tanken om karbonnøytralitet.

Nå er vi de første i verden til å sette et slikt forpliktende nasjonalt mål.

Vi kan godt diskutere detaljene i virkemidlene. Men det viktige er at vi er samlet om de helt sentrale prinsippene: vi skal gjøre mye hjemme og ute, vi skal bruke Kyotomekanismene og Norge skal gå foran med å påta oss sterke forpliktelser.

Nå må vi ta debatten videre. De store skrittene i klimaløsningene vil vi finne gjennom de internasjonale forhandlingene og avtalene. Allerede søndag reiser jeg til FN i New York for å være med og lede et høynivåmøte om klima. Hensikten med møtet er å bevege verdens ledere til å sende et kraftig signal om at de ønsker en mer effektiv og omfattende klimaavtale. I desember er det klimaforhandlingsmøte på Bali i Indonesia. Dette blir et viktig stopp på veien til Københavnmøtet i 2009 der målet er å vedta den avtalen som skal avløse Kyotoprotokollen.

Jeg kan her i dag presentere hva som vil være våre viktigste krav i forhandlingene framover:

1. Vi trenger et sterkt og forpliktende globalt mål som sørger for at den globale oppvarming ikke overskrider 2 graders temperaturøkning. Dette er grensen forskerne har satt før vi setter i gang prosesser i naturen som vil gi stor skade og som ikke kan stanses.
2. Vi må kutte med minst 50 prosent innen 2050 i forhold til 1990, og den globale reduksjon må starte raskt. Reduksjoner raskt har større effekt enn reduksjoner senere.
3. Flere land må påta seg forpliktelser. Landene som er med i dagens Kyotoavtale står for 30 prosent av utslippene. Når verden trenger et kutt på 50 prosent av utslippene skal man ikke være veldig sterk i matte for å se at flere må med.
4. Avtalen må bygge på at de rike landene, de som har hovedansvaret for klimaproblemet, må ta storparten av regninga. Vi må betale for tiltak hjemme, men også for tiltak i fattige land. Til dette må vi ta i bruk de internasjonale mekanismene, som klimakvoter.

Dette er god sosialdemokratisk politikk: Det sikrer rettferdig fordeling, det bruker markedet som tjener, ikke herre, og det er en praktisk og resultatorientert strategi.

2. Arbeid til alle og arbeidsliv for alle

Først må vi få lov til å stoppe opp et øyeblikk og ta innover oss hvilken suksess den norske modellen er i forhold til arbeid. Andelen av den voksne befolkningen som er i jobb er 79,7 prosent, og vi er helt i toppsjiktet i OECD. Det er under 50 000 arbeidsledigheten.

Det er 2,7 prosent. Den laveste blant alle land det er naturlig å sammenligne med. Ledigheten blant innvandrere er lavere enn den har vært på 17 år. Vi har fantastiske resultater å vise til på arbeidsområdet. Det er 130 000 flere i arbeid enn det var for to år siden og 50 000 har kommet ut av ledighetskøen og over i jobb. Det er flere innvandrere som er i jobb og det er flere med funksjonshemming som er i jobb. Det er gledelig. Så er det ikke alle som får ta del i denne oppturen. En del steder i distrikts-Norge er utenfor boomen i arbeidslivet. I tillegg har vi fortsatt 700 000 mennesker i arbeidsfør alder som av ulike grunner er utenfor arbeidslivet. Derfor må vi fortsette den innsatsen som gjøres gjennom NAV-reform, aktiv næringspolitikk og et inkluderende arbeidsliv.

3. Verdens mest inkluderende samfunn

Jeg er fra Oslo. I min by har en av fire innbyggere innvandrere eller etterkommere av innvandrere. Det

er en fantastisk styrke for byen at disse menneskene har kommet hit og bosatt seg her. De tilfører fellesskapet kunnskap, innsats og mangfold og det er bra. Det skal vi være helt klare på.

På landsmøtet vårt sa vi et klart JA til det flerkulturelle Norge. At det er en ønsket utvikling, at vi får et mer mangfoldig samfunn og alle skal med.

Nettopp fordi vi er så klare på det, kan vi også ta opp problemene vi ser i forhold til noen av disse gruppene.

På forsiden av Dagsavisen i dag står det for eksempel at det mangler 101 skolebarn i Osloskolen som ikke har møtt opp etter ferien etter sommerferien. Mange av dem er sendt til hjemlandet for å gå på koranskoler eller militærskoler. Det er bekymringsfullt fordi barn som senere skal leve livet sitt i Norge mister språkkunnskap og tilhørigheten til fellesskapet her. For noen uker siden var jeg på Søndre Nordstrand i Oslo. Der er andelen innvandrere høy og der opplever vi en opphopning av sosiale problemer, fra høy arbeidsledighet og mange sosialhjelpsmottakere til høyt frafall i videregående skole på opp mot 60 prosent. Jeg var på besøk hos Søndre Holmlia Fritidssenter. Det er startet opp av borettslagene i området fordi de så at ungene der ikke hadde råd til å gå på SFO, ikke hadde råd til å være med i idrettslaget og at ungdommene var i drift – ikke på skole, ikke i jobb. Ildsjelene bak senteret så at deres ungdommer har små sjanser til å lykkes.

I Rosenholm valgkrets på Søndre Nordstrand fikk Arbeiderpartiet 47,7 prosent

. De vender seg til oss. Vår oppgave er å være deres ombudsmenn og deres talsmenn. Vi skal takke for stemmene og vi skal stille opp. Det er sosialdemokratiets historiske oppgave. Først løftet vi arbeidsfolk, så kvinner. Nå er det en ny gruppe som trenger vår innsats.

Jeg har tidligere lansert visjonen om Norge som verdens mest inkluderende samfunn. Skal vi nå dette målet er arbeid en nøkkel. Det er utestengning fra arbeidsliv som gjør at vi ikke får til integrering og det er utestengning fra arbeidsliv som gjør at folk sliter økonomisk. Derfor er det å få folk i jobb det aller viktigste vi kan gjøre for å bekjempe fattigdom og sørge for inkludering. De tradisjonelle klasseskillene erstattes av nye skiller. Dette må vi ta tak i gjennom gratistimer i barnehagen, bedre norskopplæring og de nye tiltakene i NAV for å få folk ut i jobb. Lykkes vi ikke med å løse dette, lykkes vi ikke med det inkluderende samfunnet.

4. Trygghet og fornyelse i velferdssamfunnet

Vi må hele tiden fortsette å fornye offentlig sektor for å nå to mål: Mer velferd og bedre velferd. Det kan ikke bare handle om antall plasser, enten det er i barnehagen eller på sykehjemmet, det må handle om kvalitet og innhold. I eldreomsorgen gjøres det mye godt arbeid, men vi vet at det fortsatt er mye å hente på innhold, enten det er i bedre medisinsk oppfølging eller kulturopplevelser.

Da Helge Sivertsen bestyrte Kirke- og undervisningsdepartementet fra 1960 til 1965 hadde han ett overordnet motiv for skolen, nemlig å bruke den som et redskap for å skape utjevning på tvers av gamle klasseskiller og på den måten sørge for «nasjonal integrasjon». Denne tankegangen har vært en hovedpilar i norsk skolepolitikk siden. Det har vi ikke lyktes med.

PISA-undersøkelsen (2003) viser tydelig at ferdighetene til norske elever preges i mye større grad av hjemmesituasjonen enn land vi sammenlikner oss med.

Skolen klarer ikke å viske ut sosiale forskjeller hjemmefra. Det ser vi i prestasjoner og det ser vi i frafallstall. Der må vi tak for å virkeliggjøre visjonen om en skole som gir kunnskap og utjevning.

Velferdssamfunnets framtid krever at folk får det tilbudet og den tryggheten de bør kunne forvente, enten det er hjelp på skolen eller sykehjemsplass. En sterk og god velferdsstat er vårt viktigste vern mot privatisering og løsninger for de med god råd. Den enkeltes frihet sikres best gjennom sterke og gode fellesskap. Vi må se enkeltmenneskene og ivareta deres behov innenfor denne rammen.

Offentlig sektor må ivareta både tilgang, kvalitet, rettferdighet og økonomisk effektivitet. Folk skal ha visshet om at vi bruker fellesskapets ressurser best mulig. Vi må være på hvileløs jakt etter forenklinger av systemer, få bort unødvendig byråkrati og tørre å forandre når behovene er forandret. Vi må effektivisere og fornye for å sørge for at tilbudet er godt og at vi bruker fellesskapets penger best mulig. Vi skal bruke de store pengene på de store oppgavene. Men som velferdssamfunnets fremste forsvarere må vi også være velferdssamfunnets fremste fornyere.

Status i norsk politikk to år før stortingsvalget er veldig oversiktlig:

Norge har en flertallsregjering som styrer målbevisst og innfrir valgløftene. Det finnes ingen alternativer til flertallsregjeringen.

Halvveis i stortingsperioden er de borgerlige partiene like langt fra et samlet regjeringsalternativ som de var for to år siden.

Jeg ser at Høyre og Frp jevnlig lanserer henholdsvis Erna Solberg eller Siv Jensen som statsministerkandidater i 2009.

Da må jeg minne om at det er en grunnleggende forutsetning for å bli statsminister: Man må ha en regjering. Og for å bli en regjering må man først være et regjeringsalternativ.

Så jeg vil derfor oppfordre Solberg og Jensen til å starte i riktig ende, og begynne å svare på spørsmålet:

Hva er alternativet til den rød-grønne flertallsregjeringen?

Det vil være en fordel for alle å få klarlagt regjeringsalternativene i god tid før stortingsvalget. Velgerne har krav på at opposisjonspartiene forteller hva som er alternativet til den sittende flertallsregjeringen. Slik bør det norske demokratiet virke.

Og vi må regne med at Høyre og Frp finner sammen. Da kan vi også komme over i en diskusjon om det politiske innholdet, slik at velgerne ser forskjellene i de politiske prioriteringene.

I god tid før forrige stortingsvalg bidro de daværende opposisjonspartiene Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet til å klargjøre hvilken politikk vi gikk til valg på.

Vi arbeidet oss frem til enighet om en rekke stolper som velgerne fikk vite om og kunne forholde seg til:

Vi ville for eksempel styrke kommuneøkonomien, gi 20 milliarder mer til vei og jernbane, stoppe privatiseringen av skolen.

Utenrikspolitikken skulle bygge på EØS og NATO.

Skattenivået skulle tilbakeføres til 2004-nivå.

Den økonomiske politikken skulle følge handlingsregelen.

Velgerne har krav på at dagens opposisjonspartier bidrar til en tilsvarende klargjøring foran valget i 2009.

Jeg forlanger ikke at de skal ha et felles program fra A til Å, men man må kunne forvente at de avklarer grunnleggende spørsmål der det er store uenigheter.

Som retning for den økonomiske politikken. Er det Frp eller Høyres linje som skal gjelde i oljepengebruken?

Eller synet deres på det flerkulturelle Norge. Hva slags holdninger vil være førende for politikken i en

Høyre-Frp-regjering?

Slik kan vi stille spørsmål på område etter område.

Kort fortalt er situasjonen nå at flere høyrepolitikere vil bli statsminister, men de vet ikke hva slags regjering de vil lede, langt mindre hva slags politikk de vil føre.

Det har vært en lang valgkamp.

Jeg startet talen med å si at vi vant valget. Det gjorde vi.

Det skal vi ha med oss hver dag framover: Arbeiderpartiet er landets største parti, vi gikk fram og vi har folkets tillit.

Vi skal hver dag jobbe for å gjøre oss fortjent til den tilliten

Vi skal alltid videre, vi har nye mål, nye prosjekter – for å skape et bedre og mer rettferdig samfunn.

Høsten blir viktig.

Viktig arbeid venter.

Lykke til.

Helga Pedersens tale til landsstyret 28. mars 2008

Sosialdemokrati 20201.

For tolv år visste få hvem Kofi Annan var. Ingen hadde krysset Antarktis alene. VG skrev lite om smeltingen av isen på polene, den klonede sau "Dolly" var ikke født. Det var en god stund før folk viste hva Al-Qaida var. Sauda hadde ikke bystatus. Pol Pot levde, og NATO hadde fortsatt ikke vært inne i det Kosovo som den gang var en del av rest-Jugoslavia. Det fantes et band som het Genesis, og Rosenborg ble seriemestre, nok en gang. I 1996 hørte jeg om sms for første gang, og jeg sendte mine første e-post.

Som dette viser er 12 år både kort og lang tid. Det har også oppstått nye utfordringer som har krevd nye politiske løsninger og tanker. Det er oppgaver Arbeiderpartiet har tatt alvorlig.

Vi har styrket vår autoritet gjennom å vinne de to siste valgene. Vi har samlet oss om et regjeringalternativ på venstresiden. Vi har dannet en regjering som er vår plattform for å bygge videre på det norske velferdssamfunnet, der målet vårt er at alle skal med, ingen skal skyves ut og at alle mennesker skal ha like muligheter til å virkelig gjøre sin drømme for livet.

Vi har innført flere timer i skolen, gratis læremidler i videregående opplæring, vi har etablert nye sykehjems- og omsorgsplasser, vi har gitt frivilligheten bedre vilkår. Vi har satset på distriktene, gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift, vi har satset massivt på jernbane, havner og farleder, bredbånd og mobildekning i hele landet. Vi har satt i gang mange ulike tiltak for de som har falt utenfor arbeidslivet, og for de som ikke kan jobbe. Aldri har det blitt behandlet så mange ved norske sykehus.

Vi har stoppet høyresidens prosjekt for privatisering og kommersialisering av grunnleggende velferdstjenester, og vi har valgt velferd fremfor skattelette.

Det er selvsagt en rekke utfordringer som gjenstår å løses, men vi er på god vei til et bedre og mer rettferdig samfunn.

Vi har satt ny og stø kurs for fremtiden. Våre grunnverdier: frihet, likhet og solidaritet er styrende for de beslutninger vi tar hver dag.

2.

Mange spør meg; vi vet hva Arbeiderpartiet har gjort i historien, men hva vil dere med fremtiden?

Hva er deres løsninger? Hva er deres visjoner?

Hvordan vil Norge se ut når min datter vokser opp?

Jeg vil svare på dette med en historie fra en annen tid. Jeg vil ta dere med på en reise i historien, tolv

år frem i tid.

Året er 2020, og vi skal besøke en bestefar hjemme hos ham selv

I et hus med lys i vinduene, har bestefar funnet fram snusen og satt seg ned foran PC'en. Han skal holde tale i konfirmasjonen til barnebarnet sitt, og han vil snakke om samfunnet vi lever i og om hvordan det har forandret seg siden hun blei født i 2006.

Bestefar gleder seg, og han har gått inn på ARK på Arbeiderpartiets nettsider for å finne noen taler som Jens Stoltenberg holdt på den tida. Tenk, så ung statsministeren var da. Nå er han over 60, , men han holder seg godt selv etter 15 år i statsministerstolen.

"Kjenner ikke du Jens, bestefar?", spør konfirmanten som har kommet inn i stua og som er nysgjerrig på hva bestefar holder på med.

- Tja. Jeg vil ikke gå så langt til å si at jeg kjenner han. Men et håndtrykk og en klem har jeg fått, på landsstyret til AP i 2008, sier bestefar. - Det var et historisk møte, jeg husker det som om det var i går. Det var et stort politisk verksted, med representanter fra alle fylker. Vi diskuterte det som var de viktigste utfordringene for landet vårt, og hva vi skulle gjøre.

- Ja, det var heftige diskusjoner den gangen, fortsetter bestefar. - Mange var spente på hvordan valget i 2009 skulle gå. Det ble en skikkelig valgthriller. Det var altså oss i Arbeiderpartiet sammen med SV og Senterpartiet på den ene siden, mot høyresiden . Det var skikkelig morsomt å være med i partiet på den tida, minnes bestefar. Vi hadde mye å kjempe for, og vi hadde mye å kjempe i mot.

- Alternativet var høyrepartiene, det mørkeblåeste regjeringsalternativet som Norge noensinne hadde sett. Vi fryktet at de ville dra samfunnsutviklingen i en annen retning, og ødelegge det vi hadde bygd opp.

Barnebarnet bryter inn: "ville ikke FrP, la være å sette i gang tiltak for å redde klimaet?" Bestefar smiler og svarer: "Ja, tro det eller ei, dette partiet mente til og med at klimaendringene ikke var menneskeskapt".

"Er det mulig!" roper barnebarnet.

- Ja, sier bestefar, - men det ble også partiets start på nedturen. Det er nok litt rart for dere unge å tenke på, men husk at i 2008 var Fremskrittspartiet et ganske stort parti, med over 20 prosent på meningsmålingene. - Det var et underlig parti. De var flinke til å kritisere, men sa sjelden hva de ville selv.

3. Verdigrunnlaget

- Hva handla egentlig valget i 2009 om, bestefar? sier barnebarnet Bestefar ser ut av vinduet og klør seg litt på haka.

- Den handla om hvilke verdier som var viktigst for oss menneskene som bor i Norge, sier han.

- Vi ville ha sterke fellesskap, og mente det gav frihet til individet. Høyresiden hevdet at privatisering og konkurranseutsetting var løsningen på samfunnets utfordringer, og at fellesskapet stod i veien for den enkelte. De skulle telle alt og innføre stoppeklokke i eldreomsorgen. Men hvem kan måle hvor mye det koster å holde et menneske i hånda? undrer bestefar.

- Men passer ikke en stoppeklokke best i idretten da bestefar? Barnebarnet ser ut som et eneste stort spørsmålstegn. - Ja, du kan så si det, sier bestefar, og ser ganske stolt på sitt barnebarn. Han fortsetter:

- Også ville de ha skattelettelse i stedet for å prioriterer penger til bedre skole og eldreomsorg. Det motsatte av oss. - Som du sikkert forstår, så handla valget i grunnen veldig mye om skole og eldreomsorg, sier bestefar.

Barnebarnet smiler og venter på fortsettelsen. Når det kommer til skole, er bestefar ustoppelig. Nå kommer den gamle historien om tippoldeforeldrene som nesten ikke fikk skolegang fordi de var fattige, og at høyere utdanning og de gode jobbene var forbeholdt de rike på begynnelsen av forrige århundre. Og ganske riktig.

- Det at alle barn får skikkelig skolegang har vært den aller viktigste saka i Norge. Tenk på alle de landene i verden der skolegang ikke er en selvfølge, sier bestefar med høy stemme. - Hvordan skal landene og enkeltmenneskene som bor der kunne utvikle seg? De har et håpløst utgangspunkt. Og det har Arbeiderpartiet alltid skjönt, og det var derfor jeg i min tid meldte meg inn i det partiet, sier bestefar.

- Og du som skal konfirmeres, sier han til barnebarnet sitt, konfirmanten - du skal være sjeleglad for at det var de rødgrønne partiene som satt med makta da du blei født. Også på landsstyremøtet i 2008 da

jeg hilste på Jens var det mye diskusjon om skolen. Da handla debatten mye om ro og orden i klasserommet, kvalitet på undervisninga og det å fange opp de elevene som holdt på å ramle utafør, sier bestefar.

- Selv sendte jeg inn en epost til programkomiteen der jeg krevde at det må bli slutt på at unger går ut av grunnskolen uten at de kan lese og skrive. Jeg tror de leste eposten min, for i dag har vi igjen en skole vi kan være stolte av.

Barnebarnet kommer plutselig på en hendelse: - Du bestefar, hva var det du sa til han finske mannen den gangen vi var i Mummiland - han som blei så sint? Snakket ikke du om skole da, også, spør barnebarnet.

Bestefar rødmer og ser i taket. - Hmm. Jeg burde kanskje ha sagt ting på en litt annen måte. Jeg bare nevnte at nå scorer den norske skolen mye bedre enn Finland i de internasjonale undersøkelsene.

Bestefar blir avbrutt av at telefonen ringer. Det er onkelbarnet Siri på tråden, hun skal også komme i konfirmasjonen og ringer for å si at flyet er i rute.

Siri er forsker og har nettopp fått "Storkveitestipendet" fra Innovasjon Norge for å finne ut om cellene rundt gattfinnen inneholder virkningsstoffer mot alderdomssykdommer.

Alle i familien er stolte av Siri - selv om de ikke alltid skjønner helt hva det er hun holder på med.

Uansett er dette forskning landet trenger, for Norge har aldri hatt så mange eldre før og det er viktig at de holder seg friske. Dessuten er det gøy at storsatsinga på marin bioprospektering allerede har begynt å gi resultater.

Da Siri begynte på doktorgraden sin i 2008 var det en del diskusjon om hva vi skulle leve av i Norge når olja tok slutt. Siri hadde tenkt at det vi er blitt rike på i Norge kommer fra havet - sjøfart, fisk, oppdrett, olje og gass. Hun hadde vært veldig engasjert og ikke minst hadde hun skremt mange beilere med sine lange og flammende innlegg om de mulighetene som lå i smådyr og organismer på havets dyp.

Siri hadde vært overbevist om at både kreftgater og aids-gater kunne løses i Barentshavet.. Både regjeringa og kunnskapsmiljøene hadde delt entusiasmen hennes den gangen. Siri hadde brukt doktorgraden på å fordype seg i småkrypene i havet for å finne ut om de hadde egenskaper som kunne komme medisinen og menneskeheten til gode, samtidig som Forskningsrådet, kunnskapsmiljøer og Innovasjon Norge samarbeidet med å få opp bedrifter og miljøer som kunne tjene penger på småkrypene i Norge i stedet for at bare de store farmasøytelskapene i USA skulle tjene seg rike på disse ressursene.

Bestefar lover Siri at de skal komme og hente henne på flyplassen.

- Det er virkelig morsomt at hun gjør det så bra, sier han når han har lagt på røret. Håper hun finner noe som kan hjelpe på leddgikta mi, sier han stille .

Bestefar holder seg bra, apropos alder. Han fylte 70 i fjor, og ser på selv som en godt voksen person. Han blir litt irritert når folk snakker om hans aldersgruppe som "de eldre". Han jobber fortsatt som fast vaktmestervikar i kommunen, og han er fotballtrener på fritida.

- Gruer du deg til å bli like gammel som oldemor, spør barnebarnet.

- Nei, gruer meg, hvorfor skulle jeg gjøre det? Her i kommunen blir de eldre så godt tatt vare på, at. Man får omsorgsbolig og sykehjemsplass hvis det blir nødvendig. Før i tida kunne de gamle risikere å havne på sykehus og så bli sendt hjem i pyjamasbuksa uten at hjemmesykepleien ante at det stod en gamling ute i snøfokket uten nøkkel til huset sitt. Det der er det helt slutt på.

Nå er det sykehjemsplass til alle, og de som arbeider på sykehjemmet i bygda har tid til virkelig å ta seg av alle beboerne. Mange frivillige er innom sykehjemmet og driver både trim for eldre og sang og andre aktiviteter. Bestefar tenker i sitt stille sinn at mora hans på 95 år sannsynligvis flørter og danser mer på gamlehjemmet enn barnebarnet gjør på konfirmantleir. Men det er nå likevel litt stas når familien kommer på besøk, da. Og moren hans har grenseløs tålmodighet med Siris fortellinger fra forskerverden.

- Aha, her fant jeg det jeg lette etter. Bestefar sitter ved ps og klikker seg fram: Igjen er han fortapt i landsstyremøtet i 2008.

- Eldreomsorg var jo noe partifolk var veldig opptatt av også den gangen. Her var det en som sa noe klokt: "Kvaliteten på et samfunn kan måles på om vi gir våre eldre verdighet og trygghet." Bestefar nikker. - Det der er like viktig i dag som det var i 2008.

4. Klima

- Oj, se bestefar, det snør ute, roper barnebarnet plutselig. - Ja, vennen, og det skal du være glad for.

Her vi bor er det helt normalt at det snør i mai. Vi skal være glad når det gjør det. Dessverre er ikke årstidene lenger som før. Jeg skal ikke være blant de som mener at alt var bedre før, men jeg synes det var trist når det ikke var nok snø til at du kunne gå på ski i påska. Noe slikt var helt utenkelig i min barndom, sier bestefar.

Bestefar får en tåre i øyekroken, og barnebarnet skynder seg å gi ham en klem. Hun vet at dette er vanskelig for bestefar å snakke om. En gang hadde hun spurt bestemor om hvorfor bestefar alltid ble så trist når det blei snakk om været. Da hadde bestemor sagt at det var akkurat som om bestefar hadde kjærlighetssorg. Han hadde alltid vært så glad i å være ute og gå på ski og jakte og fiske på sjøen, og derfor blei han også så trist når det ikke lenger var skiføre om vinteren eller når det var så mye uvær at det blei umulig å komme seg ut på sjøen i lange perioder.

- Men, hadde bestemor sagt, det ser lysere ut nå enn det vi kunne frykte i 2007.

- Bestemor hadde forklart at fremtidsutsiktene hadde vært dystre den gangen. Det ble varslet ekstremvær og temperaturøkninger som følge av klimaendringene. Det hadde slått til. Men det kunne samtidig ha gått så mye verre. Heldigvis hadde politikerne den gangen bestemt seg for at man ville gjøre det man kunne for å få ned klimautslippene. I Norge hadde man satt seg ambisiøse mål og diskutert seg fram til mange konkrete tiltak. De lekre nye lavenergihusene, biodrivstoffabrikkene i innlandet og det supre kollektivtilbudet i storbyene var alle resultater av denne satsinga. Norge var dessuten blitt kjent i utlandet for sin verdensledende klimateknologi og for sin satsing på fornybare energikilder.

Det var litt skummelt å tenke på hva som ville ha skjedd hvis landene i verden ikke hadde blitt enige om å den store internasjonale klimaavtalen.

Bestemor hadde meldt seg inn i AP fordi hun mente at det var det ledende partiet for å bedre miljøet. Arbeiderpartiet hadde nemlig sagt at alle rike land skulle ta ansvar i klimapolitikken - også for de fattigere landene. Alle - fra enkeltpersoner til bedrifter og organisasjoner til de største statene - måtte innrette seg på overgangen til lavkarbonsamfunnet.

Bestefar har vært stille lenge. Nå livner han til igjen. Han har funnet en videosnutt av bestemor som holdt innlegg på årsmøtet til kommunepartiet. Etterpå hadde bestemor sendt inn snutten til Arbeiderpartiets programkomité. Bestemor hadde ikke så mange grå hår den gangen, og hun virket veldig ivrig.

- Det er ikke moralsk riktig at rike mennesker skal ha rett til å forurense mer enn fattige, sier bestemor og forsvinner litt ut av skjermen.

Hun dukker opp foran kameraet igjen og fortsetter: - Klima handler om solidaritet med våre barnebarn som skal overta kloden etter oss. Det handler også om solidaritet mellom fattige og rike land. Vi må finne et system for hvordan dette kan skje i praksis: - Jeg vil ha et system som gir hvert enkelt menneske i verden rett til å slippe ut nøyaktig like mye CO2. Det betyr at hvis for eksempel nordmenn bruker mer enn vi har rett til, må vi betale for de ekstra utslippene ved å kjøpe kvoter fra fattige land. Dette er en politikk for fremtiden. Dette er politikk for å møte klimautfordringene, sa bestemor.

Folk hadde klappet, og kommunepartiet hadde vedtatt en uttalelse som bestemor hadde foreslått. Siden har dette blitt nasjonal og internasjonal politikk.

6. Rus

Bestefar skifter tema når dattera kommer inn; hun er klesdesigner: - Får du solgt kreasjonene? - Vi skal vise en ny kolleksjon, og datterdattera di er modell. Kom og se hvordan klærne kan lages både stilige og miljøvennlige. En gang var det dyrt og vanskelig, men i dag er det dette som går godt.. I 2005 kastet man 130.000 tonn tekstiler. 28 kilo pr. person. Ny forskning har gjort at tekstiler kan resirkuleres.

Bestefar trekker pusten, og tenker takknemlig på at det har gått bra med datteren. Han visste om de som ikke hadde klart å komme gjennom ungdomstiden uten å bli syke av rusmiddelmisbruk.

Dattera hadde vært vilter til tider. Han var glad for at politikerne hadde bestemt seg for å gjøre en forskjell for de som ble rammet av rusmisbruk. Forebygging var stikkordet. Man startet allerede i barnehagen og skolen, ved å sørge for at barn i faresonen fikk tett oppfølging. Han grøsset med tanken på hvor mange barn samfunnet hadde oversett når dette ikke var en selvfølge tidligere.

Bestefar ser ut av vinduet. En mann er ute og lufter hunden sin. Dattera følger blikket hans. - Næ, er det ikke Ivar, som jeg gikk i barnehage med, sier hun begeistret og peker. - Han var var jo helt ustyrlig. Skremte barna med brøling og skriking. Voksne overså han helt. - Jeg husker det, hører hun

faren si. - Jeg ser det jo nå, som jeg er voksen selv, hvor skakkjørt han var, men den gang: Alle ristet på hodet. Men ingen grep inn. - Det gikk ikke så bra med han, hører hun faren mumle, - han satt jo også inne en stund. Men hell i uhell; i fengselet avdekka de at han hadde lese- og skriveproblemer og han fikk hjelp med både det, og med rusproblemet sitt. Da han kom ut av fengselet laga NAV-kontoret et program for ham slik at han skulle komme seg ut i jobb og få bolig. Nå har han vært dopfri og i jobb i 10 år, men det er fortsatt en mann på NAV-kontoret som følger ham opp. Bestefar myser ut av vinduet: - Måtte lyn og torden måtte slå ned i hodet på den som ikke tar ansvar for de som har havna utpå. Takk og pris for at Arbeiderpartiet tok tak i dette den gangen for 12 år siden.

7. By og land; integrering

Bestefar er sulten, og tenker på dagens middag. Han følger godt med på TV, og fått med seg at en internasjonal TV-kanal kalte den lokale fjordfisken for verdens beste. Produktene fra hans barndoms bygd er priset høyt for kvalitet, renhet og design. - og ikke minst for bærekraftig høsting. For noen år siden mente noen at kysttorsken var utrydningstruet og at man måtte stoppe absolutt alt kystnært fiske. Heldigvis hadde ikke det skjedd. Med redskapsbegrensinger, områdebegrensinger og innføring av turistkvote hadde myndighetene klart å gjenoppbygge kysttorskebestanden til gamle høyder. - Har du lyst på fisk til middag, spør han barnebarnet - Ja, gjerne! Kan vi ikke invitere Igor også, han er så glad i fisk.

Igor er kjæresten til naboen. Han bor og jobber i Norge, men er ofte på besøk i hjemlandet i øst. Flere i bygda har vært på besøk på hjemplassen til Igor, og barnebarnet kunne godt tenke seg å bli utvekslingsstudent der når hun begynner på videregående. Da skal bestefar dra og besøke henne. - For noen år siden var det dårlige veier og en sinnsyk papirmølle for å komme seg over grensa. Nå kan man nærmest reise på minuttet. Sånn må det vel være nå for tiden, sier bestefar.

Igor har fått seg en bra jobb i Norge. På kort tid gjennom et eget innkjøringsprogram for innvandrere hadde han kommet ut i jobb: klar, ferdig, gå.

Det hadde ikke bestandig vært like enkelt for innvandrere til Norge. For tolv år siden hadde ikke bildet sett så bra ut: Innvandrere var fattigere enn nordmenn. Innvandrerfamiliene eide sjeldnere sin egen bolig, de bodde oftere trangt, og de levde oftere med feil og mangler i boligen. Innvandrerfamiliene manglet også ofte forbruksgoder som oppvaskmaskin, vaskemaskin, tørketrommel og bil - tekniske hjelpemidler som det ellers var vanlig å ha for folk i Norge.

Disse forskjellene var nå i ferd med å bli jevnet ut. En viktig årsak til det var at Arbeiderpartiet i sitt stortingsvalgprogram for perioden 2009 - 2013 hadde sagt klart nei til diskriminering, og ja til å bruke alle, å ta vare på alles kunnskaper og kompetanse.

Det hadde hjulpet med gratis kjernetid i barnehagene og norskopplæring. Og det hadde hjulpet å kvotere innvandrere inn i arbeidslivet. Det hadde også hjulpet å fjerne kontantstøtten slik at flere kvinner, spesielt med innvandrerbakgrunn, kom i arbeid. Flere og flere så at uten innvandrere ville det norske samfunnet stoppet opp på så mange områder. Helsesektoren ville ha kollapset. Det ville rett og slett vært katastrofe for det norske arbeidsmarkedet. Og Norge ville ha vært et land med mindre mangfold og mindre tilgang på nye tanker og ideer.

8.

Bestefar slår på radioen. Spennende musikk høres. Han ser på den yngste, litt spørrende.

- Hører du ikke hvem det er, bestefar? Jeg tror jeg skal invitere deg på konsert. Ingen er større, vårt lokale band har til og med vunnet en internasjonal pris. - Musikk, ja jeg liker jo å høre på musikk. Men går det an å leve av det, da? - Jada, Norge har endelig klart å lage butikk ut av musikk. Afrika og Sør-Amerika elsker musikk fra nord. Vi blir sammensveisa, nord og sør, gjennom musikken.

Barnebarnet forteller videre om kultiva, i gamle dager omtalt som den kulturelle skolesekken. Alle barn, fra barnehage og inn i skolen, får lære seg å spille instrumenter, gå i teater, lære drama, og oppleve dans og musikk fra alle verdenshjørner. Så gøy de har det. Og tenk på hvor mange talenter som blir oppdaget og utviklet. Og tenk at det også er mennesker som kan ha dette som jobben sin. - Jammen er det mye som er bedre enn før!

9.

Og bestefar tenkte: Det var fortsatt sånn i 2020 at ikke alle betaler sin skatt med glede Det var fortsatt sånn i 2020 at ikke en hver ordfører var fornøyd med overføringene fra staten Det var fortsatt sånn i 2020 at noen var rikere enn de andre, og noen hadde litt mindre Men utviklingen hadde gått i riktig retning de siste femten årene: det ble mindre forskjeller mellom

folk, og det var ikke lenger slik at mange mennesker som kunne kalles fattige.

Det gikk i riktig retning. Også i verden utenfor Norge.

Det var fortsatt sånn i 2020 at noen land hadde en fattigdom som det var vanskelig å begripe. Det var fortsatt slik i 2020 at enkelte i verden hadde en rikdom som det var vanskelig å forstå. Det var fortsatt slik i 2020 at ikke alle statsledere var fornøyde.

Bestefar klikker seg inn på Arbeiderpartiets program fra den gangen og ser at mange av de oppgavene de satt seg fore i 2009, nå er løst:

- Alle som trenger det har fått sykehjemsplass - Det er slutt på bruken av ufrivillig deltid -
Fraflyttingen fra distriktene er mye mindre enn før. - Norsk helsevesen er blant verdens beste -
Eldreomsorgen er trygg og verdig; - Norsk skole er iverdensklasse, og den fremste instrument for å
bekjempe sosiale forskjeller - Vellykket integrering og et flerkulturelt samfunn - Kampen mot global
oppvarming fortsatt i fremste rekke

Hovedutviklingen gikk i riktig retning. Det var blitt mindre forskjeller, flere mennesker verden over hadde fått skolegang og grunnleggende helsetilbud, og forskjellene ble gradvis jevnet ut.

10. Avslutning:

Kjære venner! Jeg håper at jeg, som bestefar i fortellingen, som pensjonist kan se tilbake og tenke at jo, vi tok grep, store, viktige og riktige politiske grep, og med det gjorde vi Norge til et bedre land å bo i for alle.

Når jeg blir sytti, vil jeg kunne tenke tilbake på at Arbeiderpartiets program for Stortingsperioden 2009-2013 la grunnlaget for at den rødgrønne regjeringen Stoltenberg i samme periode. Det tok Norge et skritt videre i riktig retning og vi skrev et nytt kapittel i sosialdemokratiets historie.

Det er det som er formålet med programprosessen i AP. Vi skal gjennom programmet sikre et samfunn der alle er med. Da er det viktig at så mange som mulig er med i diskusjonene om virkemidler og visjoner for de neste tiåra.

Takk for oppmerksomheta!

Martin Henriksens tale til landsmøtet 20. april 2009

Kjære landsmøte

Noe av det beste med å være på Arbeiderpartiets landsmøte er at det er et verksted, der vi diskuterer politikk og ideer. For hver arbeiderpartigenerasjon har sine egne utfordringer, og våre utfordringer ikke de samme som våre forgjengere. Martin Tranmæl ble ikke stilt ovenfor utfordringene og mulighetene det flerkulturelle samfunnet gir. Einar Gerhardsen måtte aldri løse verdens klimaproblemer. Men det må vi. Og vi vil bli bedømt ut fra hvordan vi løser akkurat disse to utfordringene.

Kamerater

Ord er viktige. Ord kan samle, men også splitte. De kan gi folk tro, men også avmakt. De kan inkludere, og de kan ekskludere. Ap må ta ansvar for at ordene og tonen i integreringsdebatten er inkluderende og samlende. Det bekymrer meg når debatten blir mistenkeligjørende og generaliserende. Når marginale problemer blir framstilt som store trusler.

Måten enkelte – også i eget parti – beskriver utfordringene får meg til å lure på om vi sakte er i ferd med å flytte grenser.

Vi skal ikke vike i kampen for ytringsfrihet og friheten til å ta egne valg. Men hvem er egentlig uenig i det? Dette er jo fundamentale verdier for oss. Vi må finne balansen i integreringsdebatten. For ord er viktige. Når en 17-åring med somaliske foreldre som har bodd hele sitt liv i Norge, med norsk pass og Hellbillies på Ipoden, føler at hun må ta avstand fra religiøs fundamentalisme, og gjøre det klart at ”nei, sånn er ikke jeg”, fordi hun føler en snikende mistanke som også rammer henne, da har vi brukt ordene galt. Vi skal støtte unge jenter og gutter med minoritetsbakgrunn - på deres premisser. De tar ikke et oppgjør med foreldregenerasjonen hvis det de møtes med i storsamfunnet er mistenksomhet og frykt, i stedet for respekt. Derfor må vi ha et positivt utgangspunkt til det flerkulturelle samfunnet.

Og ta tak i utfordringene uten noen sinne å gi fremmedfrykten rett. Jeg har en bønn om at vi i kampen om velgerne fører en debatt basert på våre verdier, som ikke fører til at folk får vansker med å se forskjell på oss og de andre. At vi ser løsninger – ikke bare problemer. Muligheter - ikke begrensninger. Og bygge bruer - ikke murer. Kjære landsmøte, Vår generasjons store utfordring er miljø. Den viktigste miljøsaken nå er debatten om olje i Lofoten og Vesterålen. Den handler om sårbar natur og store ressurser. Men også om hva vi skal leve av her i landet i framtida. De 6-åringene som til høsten starter på sin første skoledag i Kirkenes, Honningsvåg, Harstad eller Bodø vil vokse opp i et land, men også i en landsdel med store muligheter. Er de også heldige nok til å ha politikere som vet å gripe dem? Mulighetene i nord er store, og olje er bare en liten del av dem. Spørsmålet er om gevinsten ved oljeboring er verdt risikoen. AUF sitt svar er nei.

Det er tre grunner til det. For det første: Lofoten og Vesterålen er verdens matfat. Her finner vi verdens siste store torskebestand, som er en evigvarende ressurs om vi forvalter den riktig. Og det er et unikt reiselivsområde. Vi har ikke råd til å gamble med disse verdiene. For det andre er det et spørsmål om hva som faktisk gir størst vekst i nord. Ringvirkningene av oljevirkosomhet i nord har så langt vært små eller tvilsomme. Når det italienske oljeselskapet ENI skal bygge ut på Goliatfeltet i Finnmark, skjer det uten særlig mange arbeidsplasser lokalt, og på tross av lokalpolitikernes ønsker. Samtidig vet vi at Nord-Norge har andre, bærekraftige vekstmuligheter. Og jeg er redd for at vi glemmer dem mens vi drømmer om oljen. Derfor kjære partivenner, er dette en avgjørelse vi kan vente med, og overlate trygt til neste generasjon. Om 20 år har vi kanskje teknologi som gjør slik utvinning risikofritt. Det har vi ikke i dag. Trenger vi egentlig flere penger i oljefondet nå? Å pumpe opp oljen og sette det inn på fond er uansett en risikabel strategi. Det er bedre å la verdiene ligge der de er.

Landsmøte,

Når samtlige ungdomspartier unntatt ett advarer – er det grunn til å lytte. Når de som forsker på miljøet – statens egne miljøfaglige etater – advarer – er det grunn til å lytte. Når de som lever av havet, fiskerne, ikke vil ha oljeboring, er det grunn til å lytte.

AUF er ikke mot oljeboring i Lofoten og Vesterålen fordi vi er pessimister. Vi er mot fordi vi er optimister. Tida er inne for å bygge landet på nytt – og at vi starter med det som er fornybart og framtidretta. Derfor er AUF sitt råd til landsmøtet klart; Vi kan ikke godta en oljeutvinning som fører til at naturen og befolkningen i nord tar risikoen, mens gevinsten går andre steder. Det må vi si nei til. Til slutt, I AUF ser vi fram til valgkampen. Våre folk skal forsvare partiet på hundrevis av skoler - i direkte møte med hundre tusen velgere. Det gleder vi oss til. Vi vil ha fordeling og utjevning av forskjeller, en sterk fellesskole og trygghet på arbeidsplassen. Når Siv Jensen foreller at med FrP ved makta blir det markedenking på alle nivåer, fart på privatiseringa, og stans i inkluderinga, færre reguleringer og flere bestemødre på anbud - da er frontene klar. Og vi gleder oss til valgkampen. Da er det rødt mot blått, varmt mot kaldt, rettferdighet mot egoisme, og vi skal vinne et solidarisk, rødgrønt flertall i fire nye år. Takk for oppmerksomheten!

Knut Storbergets 17. maitale i Torrevieja (Spania)

Gratulerer med dagen! Det er hyggelig for meg å feire denne dagen sammen med dere, her i Norges sørligste provins. Spania er et godt land å være i, både for oss som er her på et kortere gjesteopphold og for dere som er her på permanent basis. Jeg vil likevel tro at 17. mai er en dag som vekker en spesielle følelser og kanskje litt hjemlengsel i dere.

17 mai er en dag for alle. Ikke noe passer bedre enn et norsk 17. mai tog med innslag av flere flagg og flere kulturer. Det er dette 17. mai handler om. Inkludere og la alle få en stemme. Retten til å si ifra. Retten til å bevare sin egen identitet og kultur. Retten til å ta del i andres kulturer. Retten til å tro. Retten til å gå i tog, fredelige tog uten tanks og våpen. Selvfølgelig skal Julie Madelen, Kevin og Emma gå i toget her i Torrevieja. Norske barn i spanske skoler hører med i toget! Ikke bare for at de er norske, ikke bare for at de går i spansk skole; men først og fremst fordi de vil gå i toget. Velkommen!

En internasjonal dag 17.mai er en internasjonal dag. En flott eksportvare. Å sikre demokrati gir det

beste grunnlaget for vekst. For sosiale reformer og for velferd. Demokratiet og rettstaten er det beste grunnlag for å løfte de som sliter. At markedet ikke styrer alene. At felleskapet er sterkt. Det vi fikk på plass i 1814 slåss mange mennesker for i dag. Rett til eget land demokrati og ytringsfrihet. Her i Spania merker vi kanskje mer enn noen gang at nasjonale spørsmål mer enn noen gang er avhengig av internasjonale forhold.

La meg gi 4 eksempler:

- mange tusen kvinner og barn utsettes i dag for grov og kynisk menneskehandel. Vi merker det i Oslos gater. En internasjonal utfordring har fått et nasjonalt uttrykk. En løsning på dette er helt avhengig av mer internasjonal politikk og tiltak, sammen med gode tiltak hjemme. Et aktivt politi og støtteapparat som trår til for de som sliter aller mest. De som er slavene i vår tid slavehandel; men som ikke plukker bomull. Vi går i tog for disses frihet i dag.

- flyktingene på Kanariøyene og ved Gibraltar. Klarer vi å gjøre noe for å hjelpe disse hjemme eller hos oss unngår vi store sosiale problemer i en urolig verden; også hos oss.

- klimautfordringene trenger sterke nasjonale demokratiske avgjørelser i en internasjonal ramme. Klimatiltakene vil ikke bare bedre klimaet og forebygge stor skade; men også kunne være viktige tiltak for å løfte flere ut av bunnløs fattigdom

- globaliseringen trenger mer arbeid for like lovregler og rettssystemer som passer for hverandre; slik Bjørn og Mette i El Romeral i Alfaz del Pi smertelig har fått erfare. En ny verden hvor vi reiser mer, hvor landegrensene viskes ut trenger en ny internasjonal rettsorden. Derfor er Norge aktive i internasjonalt lovarbeid bl.a. i EU for å sikre regler som samsvarer med hverandre og systemer som ”snakker” med hverandre.

Afrika Vi trenger ikke bevege oss langt herfra før vi får dette spørsmålet nært innpå oss, bare over Gibraltar. Altfor mange afrikanere bor i land som sliter med ustabile politisk regimer, sosial uro, borgerkrig og mangel på elementære menneskerettigheter.

Altfor mange mennesker i Afrika får sine livsmuligheter ødelagt på grunn av krig. Mange av disse krigene handler om helt grunnleggende spørsmål som hvor grensene for staten skal gå, hvilke folkegrupper som skal omfattes og hva slags lovverk staten skal bygges på. Altfor mange kriger utkjempes fordi folkegrupper – innenfor og på tvers av eksisterende grenser - er uenige om hva som skal være fundamentet for en statsdannelse.

Dette angår også oss. Svake stater blir fristeder for internasjonal kriminalitet og terrorisme, og har liten evne til å stoppe miljøødeleggelser eller epidemier.

Samtidig vet vi at krig produserer frykt, sult, sykdom og uendelige flyktningsstrømmer. Tall fra UNDP viser at:

- det hvert år dør 10 millioner barn av sykdommer som kunne vært unngått. Det er 30.000 barn hver dag,
- flere barn har dødd av diaré det siste tiåret enn alle andre som er drept i konflikter siden 2. verdenskrig,
- i Afrika sør for Sahara ble 5 prosent fattigere fra 1990 til 2000, og bistanden gikk ned.

Somalia har nylig vunnet den lite prestisjetunge førsteplassen som verdens farligste reisemål, kåret av magasinet Forbes i februar 2007. Ifølge denne listen ligger 3 av de 5 farligste landene i verden i Afrika; Somalia, Kongo og Elfenbenskysten. Bare Irak og Afghanistan kan hevde seg i denne konkurransen og kommer på hhv 2 og 3 plass.

Vi står i en del dilemmaer. Situasjonen er prekær for mange mennesker i Afrika, men muligheten deres til å skaffe seg en bedre framtid i Europa er liten. Den globale tenkningen er at vi skal bekjempe fattigdommen der folk er. Bare de som er forfulgt av politiske, religiøse eller andre årsaker kan søke

om beskyttelse og oppholdstillatelse i et vestlig land. Mange desperate afrikanere forsøker å komme seg over Gibraltar til Spania (Kanariøyene) og risikerer livet på veien. Tragediene utspiller seg akkurat nå – hver eneste dag – like ved oss, her vi er nå. De fleste blir plukket opp på veien og sendt tilbake, eller de blir sendt tilbake med det samme de setter foten på spansk jord.

Schengen-samarbeidet er et viktig instrument for å bekjempe den grenseoverskridende kriminaliteten. Samtidig står vi i noen dilemmaer i det felles ønsket om å opprettholde en effektiv yttergrensekontroll. Den strenge kontrollen av yttergrensene åpner dessverre opp for en omfattende menneskesmugling, der mennesker med en drøm om et bedre liv blir prisgitt kyniske menneskesmuglere i utrygge båter. Det er derfor av avgjørende betydning at vi gjennom deltakelse i internasjonalt samarbeid kan stille oss bedre rustet til å håndtere flyktningstømmer og tryggheten for de som legger ut på reisen mot et bedre liv. Samtidig skal vi straffeforfølge kyniske menneskehandlere som gjør profitt på menneskesmugling, eller menneskehandel for tvangsarbeid eller prostitusjon. Samtidig handler vårt ansvar om det vi bidrar med gjennom bistand og norsk engasjement for internasjonalt samarbeid i FN og andre internasjonale organer.

17. mai er en dag som har en spesiell stilling for nordmenn, kanskje mest for de som er et stykke hjemmefra, lang unna barnetoget på Karl Johan eller i Kirkenes.

Et lite gruk for dagen kan kanskje sette oss i den riktige etnosentriske stemningen, selv om det tar utgangspunkt i vårt naboland Danmark:

DET ENESTE RIKTIGE! Når klokken er 11 i Danmark, er den 5 i USA, 10 i London, og 18 i Kina, og 13 omkring Moskva.

Hvor er vi danske et udvalgt folk, at vi netop er født i selve det lille velsignede landet, hvor klokken er 11, når den er 11.

Hurra for Grunnloven I dag feirer vi Grunnloven. Vår grunnlov er en av de eldste i verden. Vår grunnlov er på den måten spesiell og verdt en feiring. Men hvor viktig er egentlig Grunnloven i våre liv, i det daglige? Vi tror kanskje at vi merker lite til den, men det er ikke riktig. Grunnloven preger livet vårt i langt større grad enn det vi tenker over. For hva hadde Norge vært uten? Hvordan er det egentlig å bo i et land som ikke har en grunnlov, en konstitusjon eller et samlende lovverk eller et fungerende rettssystem?

17.mai er derfor dagen da det er lov til å være patriotisk, lov til å være stolt over å være norsk.

I den sammenheng er jeg glad for å vite at mange innvandrere til Norge også har et godt forhold til 17. mai. Det er ikke slik at de føler seg utstøtt og utenfor, tvert i mot. Et forskningsprosjekt ved Diakonhjemmets høgskole har vist at nasjonaldagen er den dagen da innvandrere i Oslo føler seg mest hjemme hos oss. Feiringen, som for noen står som et symbol på vår nasjonale selvgodhet, representerer det de drømte om å finne da de reiste hjemmefra.

Ali er fra Somalia, han er tobarnsfar, muslim og politisk flyktning. I et intervju i forbindelse med dette forskningsprosjektet, sier han: – Da barna sto foran Slottet og sang den norske nasjonalsangen, da kunne jeg ikke holde tårene tilbake. Selv har jeg ikke gledet meg på vår egen nasjonaldag. Så jeg var glad for dattera mi, for at hun har tilhørighet til et land som Norge. Hun synger nasjonalsangen og hun er glad og stråler og smiler. Det er noe jeg har savnet veldig lenge.

For Ali er 17. mai et symbol på den friheten han selv aldri har opplevd i sitt hjemland. Dagen blir en kompensasjon for sorgen og savnet han selv har hatt. Han er lykkelig når hans egne barn vinker med norske flagg mot kongehuset og synger ”Ja vi elsker”.

Ali er ikke spesiell. Svært mange innvandrere i Norge deltar i og har et godt forhold til vår

nasjonaldagsfeiring. Den dagen som fremhever det norske så sterkt, har paradoksalt nok blitt den dagen da innvandrere og etniske minoriteter føler seg mer inkludert i det norske fellesskapet enn hele resten av året. Forskerne mener at årsaken til innvandrernes glede over 17.mai-feiringen er at de opplever at det er universelle verdier som feires; selvstendighet, frihet, demokrati og menneskerettigheter – uten undertrykkelse.

Menneskerettigheter Norge har lang tradisjon for å tale menneskerettighetenes sak. Vi gir store finansielle bidrag til FNs menneskerettighetsarbeid og deltar aktivt i internasjonale forhandlinger om menneskerettighetsspørsmål.

Menneskerettighetene har også en viktig plass i Grunnloven, der en egen paragraf slår fast at myndighetene skal sikre og respektere menneskerettighetene. Og menneskerettsloven av 1999 har en egen formålsbestemmelse om å ”styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett” og bidrar til å gjennomføre Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelse.

Avstanden blir stor til land der befolkningen knapt har noe rettsvern i lovverket, og der det er myndighetene (eller grupper som er beskyttet av myndighetene) som utøver brudd på menneskerettighetene overfor sin egen befolkning. I dag foregår det omfattende brudd på menneskerettighetene; i Darfur, i Somalia og i Irak:

I Afghanistan utsetter Taliban sivilbefolkningen stadig oftere for selvmordsangrep, bortføringer og halshugginger. Amnesty International ga ut en rapport i april som viser at angrepene brukes som rene avskrekingsmanøvre for å få kontroll over lokalbefolkningen.

I Darfur fortsetter regner man med at om lag 200.000 mennesker har mistet livet og 2,5 millioner er drevet på flukt siden 2003, da opprørere gikk til væpnet angrep på regjeringen. Den internasjonale straffedomstolen i Haag har nylig utstedt de første arrestordrene i Darfur-konflikten, til en sudansk minister og en sentral leder for opprørs-militsen. De to er mistenkt for krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten på 51 tiltalepunkter, deriblant drap, voldtekt, tortur og forfølgelse av sivile i Darfur i 2003 og 2004. Regjeringen i Sudan har tidligere både avvist anklagene fra domstolen og nektet å utlevere mistenkte til Haag-domstolen.

Lokale problemer krever internasjonale løsninger Eksemplet med Haag-domstolen illustrerer det store dilemmaet vi står i når det gjelder å bekjempe alvorlig kriminalitet som menneskehandel, krigsforbrytelser og tortur. Slik kriminalitet kan ikke bekjempes med nasjonale virkemidler alene. Det er for eksempel uhyre vanskelig for norsk politi å etterforske effektivt krigsforbrytere som kommer til Norge. Det mangler bevis og vitner, det er store avstander og tiden har gått.

Vi kan bare løse slike saker gjennom internasjonalt forpliktende samarbeid. Men det internasjonale strafferettssystemet er idag så nasjonalt begrenset at vi nærmest står maktesløse i forhold til oppklaring og irettføring. Vi er nødt til å avgi suverenitet for å vinne suverenitet.

På 17.mai er det grunn til å dvele ved de som har slåss for oss. Våre tanker går i dag til de som sloss for Norge og i FN ledede operasjoner. De som seilte som krigsseilere. De som måtte bøte med det mest verdifulle: livet. Uten disses innsats; ingen frihet og ingen 17.mai tog. Vi er dem stor takk skyldig.

Det globale og det lokale henger sammen. Skal vi gjøre noe med sexkjøp og menneskehandel, går det en ubrutt rekke av utfordringer fra det norske gatehjørnet til en hjemplass et sted langt ute i verden.

Skal vi vinne kampen mot heroinen i Oslos gater, må vi lykkes i Afghanistan.

Vi kan gjøre noe med verden, vi kan gjøre den bedre, vi kan gjøre den tryggere – vi – som lever i landet på toppen av FNs utviklingsliste – vi kan gjøre en forskjell for andre mennesker. Vårt fellesskap kan nå ut til andre fellesskap.

Gratulerer med dagen!

Hadia Tajiks tale til landsmøtet 19. april 2009

1.

Den norske modellen har gjort det mulig for sønner av drosjesjåfører å utdanne seg til leger, og for døtre av fremmedarbeidere å bli rådgivere i regjeringsapparatet. I mange land ville dette vært unike klassereiser. I Norge er dette hverdagshistorier.

Men de borgerlige vil bygge denne modellen ned. De vil ha en amerikansk modell der folk må forhandle sin egen lønn, der alle må kjøpe sine egne helseforsikringer, og der det er flere privatskoler. Dette er klassisk Fremskrittspartipolitikk. Derfor må jeg bare si til deg, Siv Jensen; jeg hører at du er redd for snikislamisering. Men politikken din er en mye større trussel for den norske modellen, enn jenter og gutter som meg noen gang vil bli.

2.

Landsmøte,

Fellesskolen er garantisten for at alle skal ha like muligheter, selv om vi har ulike utgangspunkt. De borgerlige skryter av at de er for mer kunnskap i skolen. Men mer kunnskap er først og fremst god sosialdemokratisk politikk. Forutsetningen for at alle skal kunne forme sine egne liv, er at alle lærer det de skal på skolen - og at alle får utviklet sine talenter. Kunnskapsskolen er Arbeiderpartiets skole. Det neste steget må være å få på plass heldagsskolen. Når vi nå står foran en valgkamp må vi være tydelige på at heldagsskolen ikke kan bli bortprioritert. Jeg er nok en av er heldagsskolens største fans.

Høyre er bare for halve heldagsskolen. De vil ha flere timer i basisfagene. Men de er blinde for at fysisk aktivitet har betydning for konsentrasjon.

Høyre tror at det at heldagsskolen er en koseskole. Men vi vet at heldagsskolen betyr mer kunnskap – ikke bare den kunnskapen man får av å lese bøker, men også den kunnskapen man får når man er med mennesker som er veldig ulike en selv.

Høyre tror at leksehjelp betyr at unger får mindre ansvar. Men vi vet at leksehjelp betyr mer frihet og flere muligheter, fordi man blir uavhengig av at mor og far skal hjelpe med leksene.

Heldagsskolen er en viktig videreutvikling av den norske modellen.

3. Landsmøte,

I Danmark, der man har borgerlig regjering, går nå 40 prosent av barn av akademikerforeldre på privatskoler i hovedstaden. Og flere og flere barn går på egne religiøse skoler. Det betyr sosial segregering, og religiøs segregering.

Dette er en virkelighet vi ikke vil akseptere i Norge.

Jens Stoltenbergs på slottsplassen – presentasjon av Hadia Tajik som statsråd

Transkribert av meg

Kongen i statsråd har i dag utnevnt Hadia Tajik til ny kulturminister, Jonas Gahr Støre til ny helseminister, Espen Barth Eide til ny utenriksminister, Anniken Huitfeldt er blitt ny arbeidsminister og Anne Grete Strøm Erichsen er blitt ny forsvarminister.

Samtidig har Hanne Bjurstrøm fått avskjed i nåde etter søknad, og det betyr at vi har gjennomført en del endringer i regjeringen som innebærer en fornyelse og en samlet styrking av regjeringen som jeg er glad for og som innebærer at vi får nye krefter, nye ideer og nye mennesker inn på nye poster. Jeg vil takke Hanne Bjurstrøm for hennes innsats gjennom flere år i arbeidsdepartementet. Hun har oppnådd imponerende resultater. Hun fikk på plass en avtale om inkluderende arbeidsliv, en uføreforandring, tiltak mot sosial dumping, og vi ser blant annet at sykefraværet nå går ned, et bidrag, et resultat, som hun har bidratt til.

Så ser jeg frem til å jobbe med Hadia Tajik som ny kulturminister. Hun kommer fra Bjørheimsbygd i Rogaland. Hun har tross sin unge alder lang politisk erfaring. Erfaring fra AUF, fra flere år på Stortinget, fra politisk rådgiver i arbeidsdepartementet, justisdepartementet, også på statsministerens kontor som politisk rådgiver for meg. Hun er arbeidsom, hun er kunnskapsrik, og hun er nytenkende og en klar og sterk stemme i den offentlige debatten. Så jeg ser frem til å få Hadia som kulturminister.

Så gleder jeg meg til å jobbe sammen med Jonas Gahr Støre som helseminister. Jeg har jobbet med helsepolitikk sammen med Jonas tidligere da han var stabssjef på statsministerens kontor i 2000 og 2001 og vi gjennomførte store helsereformer. Han var stabssjef sammen med Gro Harlem Brundtland i Verdens helseorganisasjon, og han har vært generalsekretær i Røde kors – erfaring fra frivillighet. Jonas er en politiker som evner å tenke prinsipielt, som evner å sette opp mål og som samtidig evner å vise stor handlekraft, og en person som kan inspirere sine medarbeidere og store organisasjoner, og jeg gleder meg til han skal bruke sine krefter på helse- og omsorgsområde. Så Jonas Gahr Støre som ny helse og omsorgsminister er en viktig og en riktig ting å gjøre på et felt der vi vet at vi står overfor store og krevende oppgaver.

Så er det trygt å få Anne Grete Strøm Erichsen tilbake igjen til forsvarsdepartementet. Hun har vist tidligere at det er et felt hun behersker svært godt. Hun var ansvarlig for og ledet store omstillinger i forsvaret, som har gjort forsvaret nå til en, en mer slagkraftig, en mer effektiv og bedre organisasjon enn det har vært knapt noen gang tidligere. Det å få Anne Grete Strøm Erichsen som forsvarsminister er trygt og godt, og hun er en erfaren politiker som nå tar med seg også erfaringer fra nye felt inn i forsvarsdepartementet

Anniken er en politiker som har et bredt engasjement, som har i hele sitt politiske liv vært opptatt av sosial rettferdighet, de som har det vanskeligst - som sliter – og det tar hun med seg inn i arbeidsdepartementet. Arbeidslinja, det å bidra til at folk kommer i jobb, de med nedsatt arbeidsevne, de som sliter med å komme inn i arbeidsmarkedet. Det handler om likestilling, det handler om inkludering og det handler om å lage et mer rettferdig Norge, og det er et område der Anniken har de beste og ... veldig sterke gode forutsetninger med et varmt hjerte for sosial rettferdighet som hun tar med seg inn i arbeidsdepartementet.

Og så er det trygt å få Espen Barth Eide til utenriksdepartementet. Han har vært der før, som statssekretær i min første regjering. Han har vært statssekretær i utenriksdepartementet og forsvarsdepartementet også under denne regjeringen, og forsvarminister. Han er en fremragende utenrikspolitiker. Han er en kunnskapsrik, anerkjent utenrikspolitiker med bred både faglig og politisk erfaring fra utenriks- og sikkerhetsområdet. Så han er en ekspert, og politiker, som tar med seg begge deler inn i utenriksdepartementet. Og han går inn i en rekke av sterke utenrikspolitikere i Norge, og jeg er veldig trygg på at han tar vare på den tradisjonen i sitt arbeid i utenriksdepartementet.

Så jeg gleder meg til å jobbe med det nye mannskapet, og vet at det er en krevende og viktig jobb alle sammen står overfor